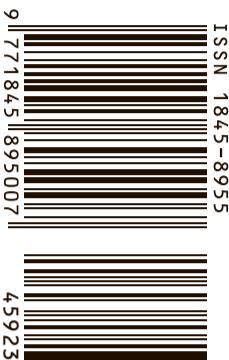

NOVOSTI НОВОСТИ

#1247

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 10/11/2023
1.33€ / 10 kn / 100 din

Sudni dan

Svrstavanje na jednu od dviju strana – Todorićevu ili vladinu – u pravnoj bitki između Agrokorova bivšeg vlasnika Ivica Todorića i Republike Hrvatske strukturno je pogrešno jer imamo posla s ogledom dvaju negativaca

str. 2.

Dva loša

**Svrstavanje na jednu od dviju strana,
Todorićevu ili vladinu, struktorno
je pogrešno, ako znamo da imamo posla
s ogledom dvaju suštinskih negativaca**

DOK povijesno najveći ili barem najznačajniji hrvatski tajkun IVICA TODORIĆ, personifikacija ovdašnje novobogataške kulture i općedruštvene trijaže s kraja prošlog milenija, paradira ovih dana trijumfalno ispred TV-kamera, prepočutljivo je da zapazimo najmanje dva detalja, za početak. Prvo, taj sad već izgledni povratnik sa simboličkim, umalo i pravih galgi na koje ga je razapinjala hrvatska vlada, poziva sve nas, javnost i medije, da održimo koncentraciju na ovoj temi, e da bismo zajedničkim snagama odbacili notornu i svedevastirajuću koruptivnu hobotnicu premijera ANDREJA PLENKOVIĆA. Ujedno zauzima stav kojim indirektno odaje spremnost da s nama podijeli užitak aktualnog obrata u pravnom i političkom okrušaju s tim nesporno dubioznim vlastima. Nekoliko širokih osmijeha potom ide ono drugo, pak, gdje nam se Todorić više ne obraća izravno, nego u najdaljem odnosu, trećem licu množine. Te puste milijarde eura odštete koje mu već lagano namiguju, morat će platiti 'građani', najprije kaže on, a zatim primjereno zabrinuto poantira nešto odredenijom konstatacijom da će trošak snositi 'hrvatski budžet'.

Imamo dakle razloga za slavlje kakvo ovdje nije odavno viđeno, i paralelno za ojađenost kakvu dugo nismo iskusili, sve u istom pravosudnom i ekonomskom paketu. Prije negoli zapadnemo u stanje teške shizofrenije uslijed takvog iskušenja, međutim, raspetljati nam je još poneku važnu relaciju u ovoj napetoj te djelomično i dalje neizvjesno sagi o moći i muljaži.

Ako su nekog ove jeseni zaobišle novosti u vezi s tim, dovoljno je uzeti na znanje da je Visoki kazneni sud RH nevažećim proglašio ključno vještačenje iz državne tužbe protiv Agrokorova nekadašnjeg vlasnika, a washingtonski Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova ICSID prihvatio nadležnost u slučaju njegove protutužbe sa zahtjevom za navedenu odštetu. S tih pozicija, bitka za Agrokor i popratni visoki ulog – financijski i politički i zatvorski, u perspektivi – nastaviti će se zacijelo još godinama, ali šanse za nasuprotne tabore ovaj čas izgledaju bitno drukčije nego što su bile na početku sukoba, 2017. godine.

Agrokor je prije toga bio zagazio u ozbiljnu poslovnu krizu, mada će vremenom biti sve teže razaznavati pojedine konkretne značajke ukupne situacije, kad je sam njegov biznis posrijedi, a uvelike baš zato što su tragovi postupno zameteni brojnim procedurama od kojih u prvi plan izbija spomenuto nadrivještačenje u izvedbi jednog ogranka ionako sumnjiive transnacionalne agencije KPMG, po narudžbi hrvatske vlade. Zadržimo se stoga na pouzdanim spoznajama, primarno činjenici da je Ivica Todorić dotad uspio u nebranu grožđe utjerati svoju naglo preraslu kompaniju skupa s čitavom silom bezuvjetno ovisnih dobavljača i partnera, kao i državu-kreditora te garanta, ili su se državne vlasti same uvalile u takvu muku jer su prethodnih otprilike četvrti stoljeća igrali unisono kao jedna duša i tijelo, čvrsto sraslo u epohalnome klijentističkom te generalno političko-kriminalnom zagrljaju.

Strateški problemi Agrokora bili su neporecivi, s obzirom na alarmantno rastuću nelikvidnost i krhke, odnosno nepovoljne i nekvalitetno gradene odnose s bankama. Poduzeće je plasiralo, izdvojimo li jedino to, svega dva izdanja svojih obveznica, što je općenito mizeran saldo za subjekt tih proporcija, faktično neusporediv s bilo kojim drugim tržišnim entitetom u ovoj zemlji, pa bi više očekivano i prikladno bilo da ih je imalo dva desetdvije. No svejedno je uprava Agrokor-a pripremala određeni izlaz van tog stanja, planirajući iskorak na burzu u trenutku koji je objektivno i globalno te 2017. bio za takvo rješenje razmjerno sasvim prikladan.

Ne možemo znati bi li Ivica Todorić uspio u naumu s takvim metodama, jer mu je vlasta koalicije HDZ-a i Mosta iznenada upala u ured i svrgnula ga s trona na vrhu Cibonina nebodera, a zatim prinudila da supotpise vlastiti odlazak. Predsjednik sabora, Mostove čelnik BOŽO PETROV je prethodno neочекivano podnio privatnu kaznenu tužbu protiv Ivice Todorića, što je veoma interesantno danas kad slušamo Petrova i ostale Mostove perjanice kako iznova optužuju Plenkovića za cjelokupni debakl oko Agrokor-a.

Andrej Plenković sa svoje strane pomalo desperatno nastoji sad oprati ruke prebacujući odgovornost isključivo na DORH, dok mu bivši koaliciski partneri sapunaju dasku, premda on realno teško može poreći krivnju za kriminal koji je uslijedio već na ispisivanju specijalnog zakona s jasnom svrhom državnog te paradržavnog preuzimanja Agrokor-a. To je zacijelo najpoznatiji i najizvjesniji dio sveukupne priče, u medijima označen kao afera Borg, po evidentnoj zločinačkoj organizaciji na čelu s Plenkovićevom desnom rukom MARTINOM DALIĆ, onodobnom mu potpredsjednikom. Borgom su se cinično nazvali sami, u euforičnom ambijentu njihove svevlasti – kako će se pokazati naknadnim medijskim istraživanjima – dok su montirali zakonodavni i upravni mehanizam podvrgavanja Agrokor-a vlastitom interesu.

Sve ostalo je dovoljno svježe u kolektivnoj nam pozornosti, računajući pritom i sudbinu smijenjene Martine Dalić koju je premijer na koncu upravo demonstrativno namjestio u fotelju najprestižnije (su)državne tvrtke u tzv. realnom sektoru, za nagradu i kratko sje-

ćanje. Njezin glavni pomagač i vladin povjerenik ANTE RAMLJAK također je izmaknut s radara, skupa s notornim stranim lešinarskim fondom koji je onomad u niskom letu kružio oko trupla preuzete Todorićeve firme.

Preko nekih dodatnih inozemnih aktera u raspšaćavanju silne imovine Agrokor-a, potom Fortenove – Rusa, Amerikanaca, Arapa, banaka, fondova – izrasla je na tom supstratu i grandiozna figura jednoga novog domaćeg tajkuna, Plenkovićeva suradnika PAVLA VUJNOVCA, ali to je za krajnji ishod ove storije manje bitno. Ostat će manje zanimljiva i pretežna motivacija vlade Andreja Plenkovića za onakvo micanje Todorića, tj. pitanje je su li više bili pogonjeni svojevrsnom panikom od mogućeg kataklizmičkog urušavanja Agrokor-a kakvo bi povuklo za sobom kardinalni udio hrvatske ekonomije, ili vlastitim nezajaznim koristoljubljem u prvom redu, dok je Agrokorova kriza bila za to samo izlika. Privatni kriminalni interes vrha hrvatske vlade i pridruženih mu suradnika je u svakom slučaju očit, pa bio inicijalne ili popratne naravi.

Ne smijemo u odmjeravanju izgleda za ovakav ili onakav ishod zanemariti ni značaj odnosa Hrvatske s narečenim Međunarodnim centrom za rješavanje investicijskih sporova u Washingtonu, o kojem smo inače ovdje također više puta pisali. Ukratko, riječ je o klijentelistički nametnutom parasudistištu na kojem bogatije kompanije tužne države – one koje su na to pristale – radi utjerenja profita koji im je izmaknut nekom naknadnom regulativom ili sudskim rješenjem. Politički mlako i zakašnjeo osporavanje te ustanove i kompatibilnosti njezinih pravnih i procesnih temelja s redovnim državnim, koštalo je već mnoge države gospodarskih finansijskih izdataka u korist korporativnog sektora. Europska unija, zahvaljujući svojoj političkoj i ekonomskoj slabosti, i da je se ne uspijeva othrvati gravitaciji tega paralelnog centra moći. Hrvatska, razvlaštena kakva praktično jest u presudnim relacijama, osobito je tako izložena na milost i nemilost još jednog procesa na ICSID-u.

Ostaje nam zaključiti da niti načelno svrstavanje na jednu od dvije strane – Todorićevu ili vladinu – ovdje ne samo da nije održivo, nego je i struktorno pogrešno. Bar je tako ako znamo da imamo posla s ogledom dvaju suštinskih negativaca ranije vezanih nemjerljivim institucionalnim i vaninstitucionalnim pogodovanjima dotičnime privatnom biznisu i njegovim jatacima.

Iz ova smjera sugerira nam se da smo u ova prepostavljena, a međusobno suprotstavljena raspletsa, mi sami – oni spomenuti hrvatski građani – pobednici, makar isključivo tzv. moralni, ali ustvari i materijalno, jer sve uvijek može ispasti teže. Nažalost, realnost je fatalno daleko od takve konstelacije, jer smo baš svi već sad gotove žrtve ovoga mnogostrukog, a tako jednostavnog i transparentnog izivljavanja stranačkih i korporativnih silnika koji tek povremeno udare jedan na drugog, upućujući nas onda na solidarno suočavanje s ukupnom štetom. Dovučeni smo u tom smislu odavno pred svršen čin, s demokratskim izborom kao sarkastičnom doskočicom, i samo još ne znamo točan iznos završnog računa ove megapodvake. ■

IMPRESSUM

Godina xxiv / Zagreb | petak, 10/11/2023

NOVOSTI #1247

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ

Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA

Milorad Pupovac

GLAVNA UREDNICA

Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE

Tihomir Ponoš

IZVRŠNI UREDNICI

Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić,

Lujo Parežanin (Kultura)

REDAKTORICE

Ana Grbac,

Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI

Boris Dežulović,

Viktor Ivančić, Sinan

Gudžević, Boris Rašeta

REDAKCIJA

Paulina Arbutina, Jerko

Bakotin (urednik Interna-

cionalne), Dragana Bošnjak,

Milan Čimeša, Zoran

Daskalović, Ivica Đikić,

Tena Erceg, Dragan

Grozdić, Mirna Jasić Gašić,

Nenad Jovanović, Vladimir

Jurišić, Anja Kožul, Igor

Lasić, Branimira Lazarin,

Gudžević, Boris Rašeta

Bojan Munjin, Tamara

Opačić, Ivana Perić, Boris

Postnikov, Srećko Pušić,

Hrvoje Šimićević i Nataša

Škarčić

TAJNICA REDAKCIJE

Irena Bosnić

FOTOGRAF

Sandro Lendl

GRAFIČKI UREDNICI

Ivana Družak,

Darko Matošević

DIZAJN

Parabureau / Igor

Stanišević & Damir Bralić,

Nikola Đurek

ILUSTRACIJA NASLOVNICE

Luka Duplančić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb',

Zagreb

TIRAŽA 6000

Novosti su financirane

sredstvima Savjeta za

nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.

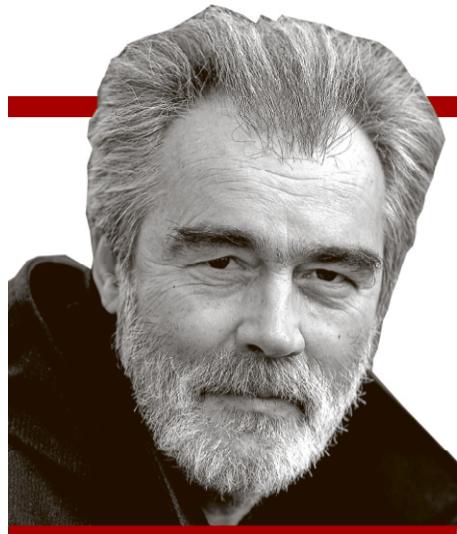
REDAKCIJA

Gajevo 7, 10 000 Zagreb

T/F 01/4811198, 4811281

info@portalnovosti.com

www.portalnovosti.com

PIŠE Viktor Ivančić

Intelektualni razvoj tipova poput Nina Raspudića zorno pokazuje kako policijski um preuzima kontrolu nad političkim bićem. Bilo bi pretenciozno tvrditi da mu nabujalo hrvatstvo sužava horizonte i čini ga nacionalno isključivim. Jer, onako kako mrzi Pakistanca, mrzi i Hrvata koji Pakistanca ne mrzi

Puška materina

STVORILA se suluda slika – da nekoga tko vam provaljuje u kuću kroz prozor vi trebate služiti i dočekivati.’ To je izjavio NINO RASPUDIĆ iz Mosta tokom 40-minutne rasističke seanse upriličene prošlog ponedjeljka na Hrvatskoj televiziji, pod nazivom ‘Otvoreno’. Tema rasističke seanse bili su migranti, mahom tamnoputi, mahom islamske vjeroispovijesti, pošast koja nadire s istoka i prijeti hrvatskoj nacionalnoj sigurnosti, hrvatskoj nacionalnoj opstojnosti, hrvatskoj demografskoj kompaktnosti, i tome slično. ‘Nit’ smo ih zvali, nit’ smo im dužni’, podvukao je Raspudić prije odjavne špice.

Gosti u studiju, uzorci različitih političkih opcija, uglavnom su se slagali s uzbuđivačem iz Mosta. Opasnost je ogromna. Hrvatska ne može skrštenih ruku čekati katastrofu. A tek Europa... Za IGORA PETERNELA (Domovinski pokret) ‘radi se o ugrozi strukture europskog stanovništva’, odnosno o ‘neoružanoj okupaciji Europe’; KARLO RESSLER (HDZ) konstatirao je da su toku ‘hibridni nasrtaji na Europu’ i da je ‘sedam od deset ljudi u Europi zabrinuto za sigurnost svojih obitelji’; SINIŠA HAJDAŠ DONČIĆ (SDP) naglasio je da ‘treba pritisnuti Srbiju i Bosnu i Hercegovinu’ da nam ne šalju toliko izbjeglica, obratno od Peternela, koji je pak rekao da ‘treba pritisnuti Bosnu i Hercegovinu i Srbiju’.

Onda je voditelj MISLAV TOGONAL (HDZ, neformalno članstvo), kako bi malo podgradio domovinske emocije, spomenuo demografa STJEPANA ŠTERCA i njegovu misao da je ‘u Europi u tijeku zamjena stanovništva’, s čime se Raspudić spremno složio: ‘Pakistan i Nigerija imaju stanovništva koliko i cijela Europa. I što sad ako 80 milijuna Nigerijaca želi doći u Njemačku?’ Zato treba pod hitno poslati vojsku na granice, savjetuje Raspudić. Policija nije dovoljna. A ako ni vojska ni policija ne budu dovoljne, valja taktički provesti ideju njegova stranačkog kolege MIRE BULJA o formiranju seoskih straža, naoružanih skupina građana koji će braniti sveto hrvatsko tlo od uljeza neželjene vjeroispovijesti i sumnjive boje kože, od kojih je, uostalom, svaki drugi terorist.

Uglavnom, kroz rasističku seansu na HTV-u iscrtan je profil migranta kao oličenja apsolutnog zla, bića sličnijeg zvijeri nego čovjeku, latentne opasnosti zbog koje hrvatski narod živi u permanentnom strahu i radi čijeg suzbijanja treba mobilizirati sve represivne resurse. Učesnici u debati oko toga se nisu sporili. Jedini spomena vrijedan klinč zbio se kada je hadezeovac Ressler prigovorio dvojicu desnih istomišljenika da se služe pukom retoričkom pirotehnikom, dok vladajuća stranka ozbiljno radi na rješavanju problema, na što mu je delegat Mosta odbrusio da je lako njemu laprdati kad živi u Bruxellesu (Ressler je, naime, zastupnik u Europskom parlamentu), dok on, Nino Raspudić, staneće na zagrebačkoj Trešnjevcu, gdje je dan ranije uhapšena grupa Pakistanaca, učesnika u oružanom obračunu na mađarsko-srpskoj granici.

Ressler je na to mogao jednostavno i logično odgovoriti da je, prema svim raspoloživim podacima, opasnost od terorističkih napada u Bruxellesu barem deset puta veća nego na zagrebačkoj Trešnjevcu, pa dakle nije mostovac, nego je hadezeovac izložen ozbiljnijem riziku od islamskog terora. Ali nije, lukavu je izbjegao bačenu udicu; najpri-

je zbog toga da ne bi relativizirao stravu koja Hrvatskoj prijeti nekontroliranim dotokom obojenih muslimana, a zatim i da uredno vodena rasistička seansa ne bi bila razvodnjena pričom o tome kako su njegova primanja u Bruxellesu, ‘na prvoj crti bojišta’, barem deset puta veća od prosječnih na zagrebačkoj Trešnjevcu (što bi Raspudić jedva dočekao).

Lijevo-liberalni statist u diskusiji, Hajdaš Dončić, uspio je tek pospanim glasom izložiti svoju duboku političku i ljudsku rezignaciju. ‘Europska unija meni miriše na smrt’, rekao je. ‘To više ne može funkcionišati’, rekao je. ‘Mi se moramo okrenuti sebi’, rekao je. Zaključati se dakle sa sedam brava u onu Raspudićevu ‘kuću’ i pobrinuti se kako znamo i umijemo da nam opasna i mrska stvorenja ne provaljuju kroz prozore.

Prikaz države kao kuće – doma etnički definirane zajednice – jedan je od otrcanijih nacionalističkih klišaja. Stjecajem historijskih okolnosti, Raspudić – kao, uostalom, i ovaj potpisnik – ima dvije kuće: ona u kojoj se rodio danas je po njegovu sudu poprično kaotična, više nalikuje košnici gdje traje neprestana borba za pravo prvenstva, ‘neprirodnoj tvorevini’, takoreći, a u doba pičaviza preselio se u drugu, znatno sredniju u smislu jednoobraznosti ljudstva koje u njoj obitava. Da bi taj transfer bio moguć, Nino Raspudić morao je raspolagati odgovarajućom nacionalnom legitimacijom, jer kao Omer ili Mehmed iz Mostara vjerojatno ne bi naišao na administrativnu dobrodošlicu u Zagrebu. Tu legitimaciju, za čije posjedovanje nema ama baš nikakvih osobnih zasluga, nekadašnji doseljenik smatra samom suštinom svojeg političkog bića. ‘Magija nacionalizma pretvara slučaj u sudbinu’, što bi rekao pokojni BEN ANDERSON.

Nevolja s državom-kućom, međutim, u tome je što se u njoj uvijek nađe stanara koji, bez obzira na nacionalnu pripadnost, ne drže do paketa ‘obiteljskih vrijednosti’, niti dijele revnost samoproglašenih čuvara nastambe. Takvima se, sudeći po društvenom ambijentu što ga ilustrira atmosfera u studiju HTV-a, ne spremaju ništa dobro. Jer preobrazba kuće u bunker iz čijih otvora proviruju duge cijevi, osim zaštite od ‘vanjskih ugroza’, ‘hibridnih nasrtaja’ i ‘neoružanih okupacija’, podrazumijeva i discipliniranje neposlušnih ukućana. Prizivanje oružane sile kojom će se udariti po migrantima stvar je trenutnih prioriteta. Već sutra, dinamikom koju diktira propaganda nasilja, assortiman meta može biti proširen, tako da obuhvati ne samo one koji pristižu iz po-

Prizivanje oružane sile protiv migranata – Nino Raspudić (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

grešnih krajeva i mole se pogrešnome bogu, već i one koji se tvrdoglavu drže pogrešnoga mišljenja.

Da Raspudić nema nikakav moralni problem s upotrebom oružja protiv nepoželjnih inovjeraca javno je potvrdio na istoj javnoj televiziji par mjeseci ranije, u razgovoru s ALEKSANDROM STANKOVIĆEM, zalažući se za slanje vojnih trupa na hrvatske granice. ‘Ne bi li to značilo ubojstvo nedužnih ljudi?’ pita ga voditelj. ‘Kako može biti nedužan čovjek koji čini kazneno djelo?’ odgovara perjanica Mosta. ‘Da ste vojnik, da li biste pucali na osobu koja prelazi granicu sa ženom i djecom u potrazi za boljim životom?’ inzistira voditelj. ‘Ma to su priče za malu djecu’, kaže Raspudić, ‘vidjeli smo statistike, to su u golemom broju mladi muškarci.’ Ele: bi, pucao bi – doduše na način da taj prljavi posao prepusti profesionalcima – jer su to mladi muškarci, potencijalni teroristi, ijer ‘onaj koji čini kazneno djelo’, makar ne-naoružan, makar njegov krimen čini pretrčavanje od jednoga do drugog ruba šume, zaslužuje da ga stigne metak.

Stvarna svrha takve retorike nije u očuvanju apstrakcije zvane ‘nacionalna sigurnost’, već u normaliziranju terora kao standardnoga vida društvenog života. Domoljublje je uvijek povoljno gnojivo za takve težnje. Tako postaje moguće da pet bijelih kršćana muškog roda pred kamerama HTV-a priredi četrdeset minuta zgušnutog islamofobičnog baljezganja, a da pritom nikome nije neugodno, i da je k tome potpuno svejedno tko od njih pripada desno-klerikalnom, a tko lijevo-liberalnom krilu političke scene. Što je najljepše, panikom i srdžbom motivirano usuglašavanje odvija se u okolnostima kada hrvatske redarstvene snage ne štede na iskazivanju brutalnosti prema izbjeglicama, naprotiv, nezavisne međunarodne organizacije smatraju ih šampionima u kršenju ljudskih prava migranata.

Mentalitet naoružane seoske straže treba dakle prerasti u opće stanje duha. Tvrdi li se da cilj opravdava sredstva, to je zbog toga što su sredstva stvarni cilj. Intelektualni razvoj tipova poput Nino Raspudića zorno pokazuje kako policijski um preuzima kontrolu nad političkim bićem. Bilo bi pretenciozno tvrditi da mu nabujalo hrvatstvo sužava horizonte i čini ga nacionalno isključivim. Jer, onako kako mrzi Pakistanca, mrzi i Hrvata koji Pakistanca ne mrzi. ■

Igra staklenim brojkama

U svrhu prezentacije što bolje vlastite slike u javnosti Grad Vukovar sklopio je s medijima brojne ugovore o poslovnoj suradnji. Među njima i s nakladnikom portala Gradonačelnik.hr, istog onog koji mu je dvije godine zaredom dodijelio nagradu za najbolji veliki grad u kategoriji obrazovanja, demografije, mladih i socijalne politike

Ivan Penava – demografski i medijski čudotvorac (Foto: Borna Jakšić/PIXSELL)

GRAD Vukovar isplatio je 2021. i 2022. godine po 12 tisuća kuna (u mjesečnim ratama od po tisuću kuna) tvrtki Ciudad d.o.o. iz Zagreba, temeljem narudžbenice kojom su definirane usluge medijskog praćenja rada gradske uprave i izvješćivanja građana. Nijedan ugovor, odnosno narudžbenicu o jednostavnoj nabavi, koje smo temeljem Zakona o pravu na pristup informacija zaprimili od vukovarske službe za odnose s javnošću, nismo pronašli u gradskom registru sklopljenih ugovora/narudžbenica.

Jednako tako je Grad Vukovar s navedenom tvrtkom, registriranom inače za djelatnost istraživanja tržista i javnoga mnenja, još 2017. godine sklopio ugovor o poslovnoj suradnji u iznosu od 22 tisuće kuna, kojim se Ciudad d.o.o. obavezao obavljati 'kampanje publiciteta vezano za rad, rezultate rada, aktivnosti i projekte korisnika'. Te su kampanje, između ostalog, uključivale objavu minimalno dva intervjua s gradskim dužnosnicima, kao i informiranje, savjetovanje i edukaciju korisnika o najnovijim trendovima u upravljanju u lokalnim zajednicama. Tako je definirano ugovorom koji je u ime Grada Vukovara potpisao gradonačelnik IVAN PENAVA.

Dotični ugovori ne bi izazvali osobitu pažnju da nije posrijedi barem etički problem: tvrtka Ciudad d.o.o. – čiji direktor od 2020. godine i, prema portalu Poslovna.hr, jedini zaposleni je VJERAN STILINović – nakladnik je portala Gradonačelnik.hr. Taj je portal pak u suradnji s Hanza Medijom početkom prošloga mjeseca proglašio Vukovar najboljim gradom u 2022. godini u kategoriji 'Obrazovanje, demografija, mladi i socijalna politika', u konkurenciji velikih gradova i gradova sjedišta županija: Čakovca, Pazina, Siska i Velike Gorice. Pošto je Vukovaru ista nagrada dodijeljena i godinu ranije, 2021., priča o njegovoj premoći nad ostalim gradovima izaziva priličnu dozu sumnje, jer statistika, ma koliko je se predstavljalo u prilog pobjedniku, nije u suglasju sa stvarnom socioekonomskom i posebno demografskom slikom grada, koji se uklapa u opjevanu slavonsku priču o iseljavanju i starenju stanovništva.

Netko će reći – to je tako, brojni gradovi i općine financiraju medije i marketinške agencije iz svojih proračuna, zašto bi Vukovar po tome bio iznimka? Gradovi navedene subjekte financiraju očekujući da stvore pozitivnu sliku o njima, da im pronalaze vrline i prešućuju mane te ističu uglavnom dobre strane njihovih vodećih političara – načelnika, gradonačelnika i župana. Takve 'kampanje publiciteta' zapravo otkrivaju način na koji se iz gradskih i općinskih proračuna financiraju mediji i različite propagandne agencije. Pritom kažimo i da su tvrtke Primera North d.o.o. i Primera Merides d.o.o., također u vlasništvu spomenutog Vjerana Stilinovića, obje osnovane 2019. godine s fokusom na savjetovanje i ispitivanje tržista i javnog mnenja, vlasnički povezane upravo s portalima Načelnik.hr i Župan.hr.

U čemu je dakle smisao izbora za najbolje gradove koji se održava zadnjih šest godina? Upadljiv je podatak da je Grad Vukovar samo u tekućoj, 2023. godini za promidžbu izdvojio nemalih 230 tisuća eura. Rekli bismo da je taj novac primamljiv izvor financiranja za marketinške tvrtke i medije koji često u suglasju s lokalnim samoupravama osmišljavaju programe za njihovu što bolju medijsku prezentaciju i promidžbu, pri čemu se nerijetko radi o prikrivenom oglašavanju. Tako se na primjer tvrtke poput Ciudad d.o.o., ali i brojne druge, financiraju novcem gradova i općina, i ne samo Grada Vukovara.

S obzirom na dvije uzastopne nagrade, čini se da su se proračunska sredstva izdvojena za prezentaciju i promidžbu grada u medijima gradonačelniku Penavi dvostruko isplatila.

Svota od 230 tisuća eura, koliko je Grad Vukovar u ovoj godini izdvojio za promidžbu, nije mala, osobito stavimo li je u suodnos s onom za demografske mjere za koje je nagrađen – za njih izdvaja tek 450 tisuća eura

Svota od 230 tisuća eura, kako rekosmo, nije mala, osobito stavimo li je u suodnos s npr. onom za demografske mjere, za koje je grad Vukovara nagrađen: za njih ne izdvaja ni doppo veći iznos od onog za promidžbu – tek 450 tisuća eura. Ako pak novac za demografiju promatramo u kontekstu ovogodišnjeg gradskog proračuna, koji iznosi 60,6 milijuna eura, razvidno je da Grad Vukovar za kategoriju za koju je već dvije godine nagradivan izdvaja tek 'sitniš'.

Na primjeru nekih drugih gradova Novosti su lani pisale o istraživanju financiranja medija iz gradskih i općinskih proračuna, koje je proveo Gong u suradnji s Hrvatskim novinarskim društvom. Rezultati su, kako smo pisali, ukazali na masovni angažman marketinških agencija i produkcijskih tvrtki, koje se ugovorima obavezuju da će prije objave davati na uvid medijski sadržaj, da će o izboru sadržaja odlučivati gradonačelnici, da će ga suuređivati s njima, da će širiti propagandu na društvenim mrežama i izrađivati PR-tekstove o velebnim podvizima onih koji financiraju njihove medijske aktivnosti.

Zbog čega bi, zapitajmo se, u slučaju Vukovara bilo drugačije? Unatrag dvije godine za koje je dobio nagradu portal Gradonačelnik.hr, Grad Vukovar je u svrhu prezentacije

što bolje vlastite slike u javnosti s medijima sklopio brojne ugovore o poslovnoj suradnji. Iz ugovorne dokumentacije koju Novosti posjeduju razvidno je primjerice da je lani Grad Vukovar isplatio Televiziji Slavonije i Baranje iznos od 180 tisuća kuna za emitiranje sadržaja o radu gradskih struktura, gradonačelnika, Gradske vijeće te ostalim dogadanjima i manifestacijama. Također se lani obavezao isplati Hrvatskom radiju Vukovar 27 tisuća kuna za prezentaciju u Vukovarskim novinama te iznos od 57.600 kuna mjesечно za radijsku promidžbu. Ta se radiopostaja zauzvrat obavezala pratiti i izvještavati o radu gradonačelnika, Gradske vijeće i upravnih tijela te pripremati radijske emisije u kojima će gostovati predstavnici Grada Vukovara koje odredi gradonačelnik osobno (!). Upravo je Penava lani potpisao i ugovor s društvom Difuzija d.o.o., koje je nakladnik Radio Dunava, čime se Grad obavezao isplati iznos od 6.400 kuna mjesечно za radijsko emitiranje sadržaja koji se tiče rada gradske uprave, gradonačelnika i ostalih dogadanja i manifestacija. Ugovor o poslovnoj suradnji krajem lanjskog marta potписан je i s Vinkovачkom televizijom (VTV d.o.o.) u ukupnom iznosu od 54 tisuće kuna, a posebno su zanimljivi detalji ugovora: VTV se njime obavezuje producirati četiri promotivne emisije u trajanju do 30 minuta s logotipom Vukovara, izraditi pet reklamnih spotova u trajanju od 20 sekundi, emitirati 24 najave kulturnih, turističkih, sportskih manifestacija i dogadanja...

I tokom 2021. godine, za koju je prvi put nagrađen, Grad Vukovar bio je medijski aktivan: ugovori u iznosu od 60 tisuća kuna sklopljeni su s Osječkom televizijom u svrhu, dakako, praćenja poslovnih aktivnosti Grada, zatim s Televizijom Slavonije i Baranje u ukupnom iznosu od 65.500 kuna, ali i s Večernjim listom kao nositeljem projekta 'Regionalna raznolikost Hrvatske kroz lokalna izdanja', u iznosu od 40 tisuća kuna. Pouzdani gradski klijenti i te su godine bili redovni Hrvatski radio Vukovar, Vinkovачka TV i Radio Dunav.

Gradaninu koji bi uložio dodatni trud da prouči parametre i kriterije rangiranja najboljih gradova ne bi bilo lako da ih dokuči. Zašto? Odustao bi pri pokušaju razumijevanja teksta koji je u čast laureatu priredio portal Gradonačelnik.hr, isti onaj koji odlučuje o pobjedniku i koji Grad Vukovar plaća u svrhu vlastite promocije.

Narudžbenica iz srpnja 2022. za usluge medijskog praćenja na portalu Gradonačelnik.hr

KUPAC (PRIMATELJ) naziv - ime i prezime, adresa, mjesto, ulica i broj telefona
GRAD VUKOVAR
Dr. Franje Tuđman 1, 32000 VUKOVAR
50041264710
(MB / OIB)

ISPORAČITELJ (PRODAVATELJ) naziv - ime i prezime, adresa, mjesto, ulica i broj telefona
CUDAD d.o.o.
Jurja Delušićeva 4, 10200 Zagreb
18969795259
(MB / OIB)

NARUDŽBENICA br. 89/22

Živo račun kupca (primatelja) Nač znak i broj 50041264710 Nadnevak 04.07.2022	ROK ISPORUKE	NAČIN OTPREME			
NARUČENA DOBRA - USLUGE ISPORAČUTE NA NASLOV: GRAD VUKOVAR					
NARUČUJEMO:					
Foto br.	TRGOVACKI NAZIV DOBRA - USLUGE	Jed. mjere	Količina	C I J E N A (bez PDV-a)	I Z N O S (S X 4)
1.	USLUGE MEDIJSKOG PRAĆENJA	učj.	12	12.000,00	12.000,00
	RADA GRADSKE VJEĆAVE				
	IZVJEŠTAJANJA GRADANA U				
	RASPUBLIKU OD 1. KOVUCA 2022.				
	OD 1. SRPNJA 2023.				
	-portal gradonačelnik.hr				

Našu narudžbu platićemo u roku
Način plaćanja E-RAČUN

Ana Lovrić
(naročnika osigurava)

Gradonačelnika osigurava

Grad Vukovar

Ovako ta stranica obrazlaže svoju odluku: 'Vukovar je, sukladno podacima FINA-e, nadležnih ministarstava i specijaliziranih agencija, konstantno dio vrha brojnih ljestvica po raznim parametrima, od ulaganja u obrazovanje, mlade i obitelj, preko sporta i socijalnih davanja do podrške poduzetnika. Ipak, kako ističu u Gradu, za još bolji Vukovar i njegovu budućnost naročito i iznad puno toga važno je pažnju posvećivati mладимa, a to je, napominju nam, misao koja ih vodi kada su u pitanju ulaganja u sustav obrazovanja.' Tekst se zatim nastavlja hvalospjevima gradonačelniku Penavi koji prije zahvale građanima ne propušta istaknuti vlastite zasluge: 'Vukovar ne zaslužuje ništa manje od titule najboljega, stoga u nastojanjima da mu osiguramo sve što zaslužuje tome usmjeravamo svoj svakodnevni rad.'

Međutim, prosječni građanin i dalje nije siguran na čemu se konkretno temelje natječajne propozicije. Može pratiti tek gustu količinu teksta i nevjerojatnu količinu brojki, u čijoj će se inflaciji posve pogubiti, a da neće shvatiti zašto je prema tim parametrima baš Vukovar najbolji. Naime, razmetanje brojkama ne dokazuje premoć pobjednika zato što ne postoji kontekst u okviru kojeg te brojke možemo protumačiti. Tako čitamo: 'Vukovar je ušao sa zavidnim brojčanim adutima (...) prvi po broju učitelja u školama u kategoriji velikih gradova (6,55 učenika po učitelju), drugi po iznosu stipendija i školarina po stanovniku (66,37 kuna) i po iznosu porodiljine naknade po novorođenom (4.403,11 kuna), a četvrti po izdvajanjima za obrazovanje, socijalnu politiku i mlade u proračunu (47,55 posto), sve u skupini velikih gradova...' Ali gdje je konkretna komparacija s drugim konkurentima?

Dalje doznajemo: 'U vukovarskoj gradskoj upravi iz demografskih mjera koje su usvojili izdvajaju naknade za novorođenu djecu koje su 2021. godine povećane pa danas iznose za prvo dijete u obitelji četiri tisuće kuna, uz dodatnih četiri tisuće za opremanje novorođenčeta, zatim za drugo dijete sedam tisuća, a za treće i svako sljedeće potpora iznosi deset tisuća kuna. Vukovar je u 2022. imao najveći broj rođenih beba u posljednjih 25 godina. (...) Dok cijela Slavonija, pa i Hrvatska, padaju u brojevima poroda, Vukovar je u šestom mjesecu bilježio čak 20 posto rasta. (...) Grad Vukovar je u lanjskoj godini za 168 novorođenih Vukovarki i Vukovaraca izdvojio 1.367.000

CIUDAD d.o.o., Zagreb, Jurja Dalmatinica 4, OIB: 18969795259, koje zastupa direktor Vanja Šertić, (u daljem tekstu: CIUDAD d.o.o.) s jedne strane

Grad Vukovar, Dr. Franje Tuđman 1, OIB: 50041264710 zastupan po gradonačelniku Ivan Penava (u daljem tekstu: KORISNIK) s druge strane sklopili su dana 01.02.2017. slijedeći:

UGOVOR O POSLOVNOJ SURADNJI

Uvodne odredbe

Članak 1.

(1) CIUDAD d.o.o. je trgovacko društvo koje je nositelj web portala www.gradonačelnik.hr osmišljenog radi informiranja javnosti o radu, rezultatima rada, aktivnostima, planiranim, započetim i dovršenim projektima hrvatskih gradova, te zagovaranju Interesa i perspektiva lokalne samouprave u nacionalnim medijima.

(2) CIUDAD d.o.o. provodi komparativnu analizu upravljanja gradskim proračunima hrvatskih gradova na temelju koje javno objavljuje Imena 10 (deset) 'najboljih' gradova, odnosno gradova čija uprava ostvaruje najbolje rezultate u upravljanju gradskim proračunima.

Predmet ugovora

Članak 2.

(1) Ovim Ugovorom CIUDAD d.o.o. se obavezuje putem web portala www.gradonačelnik.hr informirati javnost o radu, rezultatima rada, aktivnostima, planiranim, započetim i dovršenim projektima KORISNIKA, kao i svim drugim aktualnostima koji se tiču KORISNIKA i njegovih građana.

(2) CIUDAD d.o.o. se obavezuje da će putem web portala www.gradonačelnik.hr i na društvenim mrežama (Facebook stranica portala) vršiti kampanje publiciteta vezano za rad, rezultate rada, aktivnosti i projekte KORISNIKA.

(3) CIUDAD d.o.o. se obavezuje KORISNIKU dostaviti informacije o mjestu koje je Grad Vukovar zauzeo na top ljestvici prema odabranoj temi analize, ukoliko nije zauzeo mjesto do 10 najboljih u Hrvatskoj.

(4) CIUDAD d.o.o. se obavezuje KORISNIKU dostaviti dvije zasebne analize po istoj temi ovisno o veličini grada i lokaciji grada (jadranska ili kontinentalna regija). Korisnik zadržava mogućnost predlaganja i su kreiranja tema koje su predmet analize.

(5) CIUDAD d.o.o. se obavezuje objaviti minimalno dva intervjua godišnje sa dužnosnicima Grada Vukovara.

(6) CIUDAD d.o.o. se obavezuje informirati, savjetovati i educirati KORISNIKA o najnovijim trendovima u upravljanju u lokalnim zajednicama.

(7) U svrhu ispunjenja obaveze CIUDAD d.o.o. iz stava (1) i (2) ovoga članka, KORISNIK se obavezuje da CIUDAD d.o.o. redovito dostavljati podatke o svom radu, aktivnostima, projektima te svim drugim aktualnostima koji se tiču KORISNIKA i njegovih građana kako bi CIUDAD d.o.o. imao mogućnost iste atraktivno prezentirati javnosti putem web portala www.gradonačelnik.hr.

(8) Ugovorne strane suglasno utvrđuju da je CIUDAD d.o.o. ovlašten promovirati KORISNIKA, rad, rezultate rada, aktivnosti i projekte KORISNIKA, kao i sve druge aktualnosti koji se tiču KORISNIKA i njegovih građana i putem drugih tiskanih i elektroničkih medija.

Ugovor o poslovnoj suradnji Grada Vukovara i tvrtke Ciudad d.o.o.

ZORAN PUSIĆ

Senzibilitet prema Gazi i kritiziranje politike Izraela nisu antisemitizam

Izrazito mi je žao što je došlo do istupanja Židovske općine Zagreb iz Antifašističke lige. To su naši poznanici, neki od njih i prijatelji, s kojima smo godinama surađivali. Da li se to moglo izbjegići? Ni sad ne vidim kako je iznošenje jednog načelnog stava, osuda masovnog ubijanja civila, žena i djece, tko god ga počinio, moglo izazvati tako drastičnu reakciju

OVOGORIŠNJE obilježavanje Kristalne noći u Zagrebu održat će se u atmosferi vijesti o masovnim civilnim žrtvama u sukobu Izraela i Hamasa. Ali i prvi put u redovima dosadašnjeg jednog organizatora tog obilježavanja, Antifašističke lige RH, neće biti predstavnika židovskih organizacija jer su Židovska općina Zagreb (ŽOZ) i Židovska vjerska zajednica Bet Israel istupile iz Antifašističke lige zbog izjave i teksta njenog predsjednika ZORANA PUSIĆA o događajima na Bliskom istoku. S njim smo razgovarali dan uoči obilježavanja Kristalne noći.

Kako će u danim okolnostima to obilježavanje izgledati?

Ove godine bit će tri obilježavanja Kristalne noći. Prvi put obilježit će je i Vlada, odnosno Ministarstvo vanjskih poslova. Vjerojatno je to postupak u skladu s Hrvatskim predsjedanjem Međunarodnim savezom za sjećanje na Holokaust (IHRA). Tokom desetak godina, koliko se organizira na Trgu žrtava fašizma skup sjećanja na žrtve tog pogroma, nitko iz Vlade nikad nije pokazivao interes za obilježavanje Kristalne noći. S druge strane, sjećanje na taj događaj u skladu je s temeljnim

načelima Antifašističke lige, javno upozoravanje i osudivanje progona i zločina nad bespomoćima i obespravljenima, u slučaju Kristalne noći Židova, od moćne nacističke države u Njemačkoj i Austriji 1938. godine. Ali na taj davni povijesni događaj ima smisla podsjećati danas, i zato to Antifašistička liga čini, jer s nestankom nacizma nisu nestali stavovi, porivi i postupci karakteristični za nacizam. Poticanje mržnje i netrpeljivosti prema obilježenim skupinama, pa i narodima, čije se pripadnike prikazuje kao prijetnju i, u isti čas, kao *Untermenschen*, pojave su koje ugrožavaju i sadašnjost i budućnost.

Zar za skromnu i krhklu hrvatsku antifašističku scenu nije štetan izlazak Židovske općine Zagreb iz Antifašističke lige? Da li ste taj razlaz mogao izbjegići?

Izrazito mi je žao što je došlo do istupanja Židovske općine iz Antifašističke lige. To su naši poznanici, neki od njih i prijatelji, s kojima smo godinama surađivali i kretali zajedno s akcijama u čiji su uspjeh sami rijetki vjerovali. Da li se to moglo izbjegići? Ni sad ne vidim kako je iznošenje jednog načelnog stava, osuda masovnog ubijanja civila, žena i djece, tko god ga počinio, moglo izazvati tako drastičnu reakciju. U trenutku

kad je ŽOZ donio odluku o istupanju izjava je bila objavljena samo na Facebooku tajnika Lige. Isti dan, na portalu Novosti objavljen je moj tekst koji je proširena izjava. Vašim čitaocima je taj tekst lako dostupan, neka sami prosude što je u njemu neistinito, što je kolegama iz ŽOZ-a bilo tako neprihvatljivo.

Stotine načelnih izjava

U priopćenju u vezi svoje odluke da istupe iz Antifašističke lige ŽOZ navodi da ih niste konzultirali.

To je točno. Nisam. Kao predsjednik Antifašističke lige potpisujem izjave AFL-a i isključivo sam za njih odgovoran. Ako neka članica ili član AFL-a smatraju da se danom izjavom krše temeljna načela na kojima je Antifašistička liga osnovana, mogu se pozaliti meni, Izvršnom odboru ili pokrenuti proceduru, propisanu statutom, za sazvanje izvanredne skupštine AFL-a. Liga je dala stotine načelnih izjava kao i izjava u kojima se komentiraju konkretni događaj. Nisam se ni sa kim savjetovao kad je Liga osudila, čim smo za to saznali, divljanje nekih BBB-a u Kustosiji, s parolama 'Jebat ćemo srpske žene i djece'. Ili kad smo osudili rusku agresiju na Ukrajinu. Izjava objavljena na samom početku agresije sigurno nije u potpunosti izražavala stavove svih članica i članova Lige. Ali dali smo je jer je PUTIN rusku 'ograničenu akciju' pravdao antifašizmom, namjerom da se ukrajinski narod osloboди nacističkog režima u Kijevu. Pravdanje agresije antifašizmom, agresije koja podsjeća na agresije fašističkih država na svoje susjede, predstavljalo je ozbiljno dezavuiranje antifašizma i trebalo je brzo reagirati. Jasno je da savjetovanje s mnogobrojnim članicama i članovima Lige oko sadržaja izjave ne bi bio baš najefikasniji način da izjavu date pravovremeno. To nismo nikad radili, predsjednik AFL-a potpisuje izjave i za njih je odgovoran, to nije manjak demokracije nego nužna količina povjerenja za efikasno funkcioniranje, postoji procedura kako izraziti svoje neslaganje. Međutim, odluka o istupanju iz AFL-a jeste nešto o čemu se trebalo razgovarati, bar na Izvršnom odboru AFL-a. Prema tome, svoju odluku o istupanju ŽOZ nije donio iz formalnih razloga, nego zbog sadržaja izjave. A za to nije dano nikakvo objašnjenje.

Možda su iz vaše izjave i teksta objavljeno u Novostima mnogi isčitali samo kri-

tiku upućenu Izraelu, bez jasnije osude Hamasa?

Onda su je krivo iščitali! U izjavi i u tekstu doslovce piše: 'Osuda masakra palestinskih civila (...) ni na koji način ne umanjuje osudu brutalnih zločina koje su pripadnici Hamasa počinili nad izraelskim civilima 7. listopada.' Hamas se dokazao kao teroristička organizacija 7. listopada. Pobiti 1400 civila u akciji koja na prvi pogled nije imala nikakav vojni cilj je strašan teroristički zločin. I od ranije je poznato da je Hamas teroristička organizacija koja ne drži do ljudskog života, ni do svog, ni do tuđeg. Ali izjava i tekst jesu kritika prije svega brutalnog bombardiranja i masovnog ubijanja palestinskih civila u Gazi od strane izraelske države. Nije to sporenje prava Izraela na postojanje, pa ni prava da se brani i obračuna s teroristima. Prije je izraz zabrinutosti za državu Izrael zbog puta kojim je krenula njezina demokratski izabrana vlada. Konačno, i sam naslov teksta, 'Ne postati zlo koje osuđujemo', izraz je te zabrinutosti.

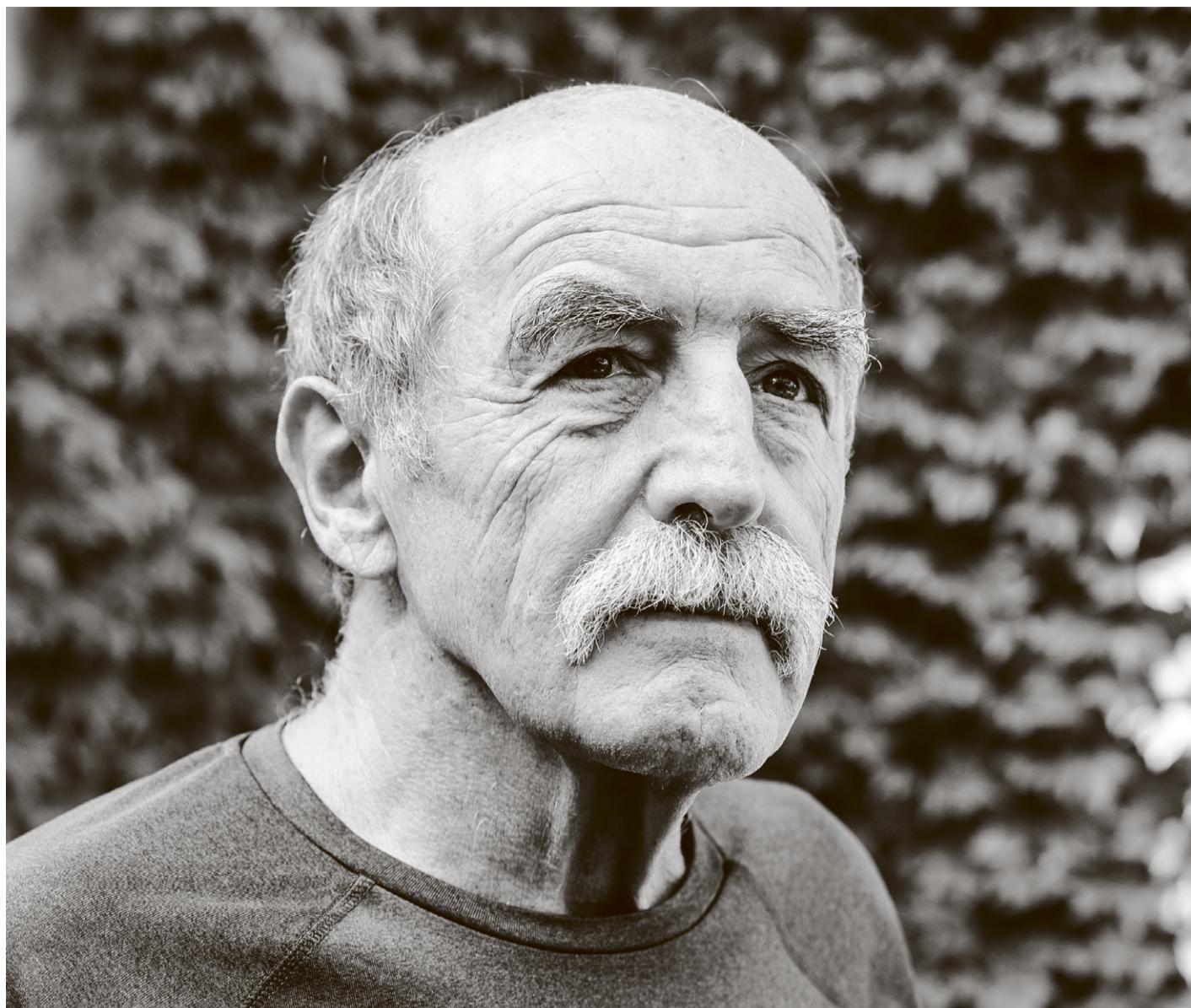
Koliko je izraelsko neselektivno bombardiranje Gaze uopće put za obračun sa terorističkom organizacijom poput Hamasa, a koliko ga upravo takvi postupci mogu ojačati i izroditи nove grupacije terorista u budućnosti, posebno među djecom koja će sve te strahote u Gazi preživjeti?

Ni vi ni ja nismo strateški stručnjaci pa nam se čini da bi izraelski stručnjaci trebali uzeti u obzir mogućnost da tako izabrana borba protiv terorizma, neselektivno ubijanje desetka hiljada ljudi, osim što prerasta u ratni zločin, može proizvesti više, a ne manje terorista. Ako načas govorimo samo o interesima države Izrael, vratimo se na terorističku akciju Hamasa od 7. listopada. Mnogo toga ukazuje da je taj teroristički napad bio pripreman unaprijed. Takav napad ima smisla ako je on korak, prvi korak, prema cilju koji si je zadao Hamas, uništenje države Izrael. Svako popuštanje napetosti, svaki dogovor, svako međusobno priznavanje Izraela i neke arapske države, ugrožava taj cilj. Hamas uništenje Izraela ne može postići sam, on je teroristička, ali ne i vojna prijetnja Izraelu. Dakle, ako je teroristički napad od 7. listopada bio prvi korak, što bi mogao biti drugi? Treba li uzeti u obzir da je Hamas predvidio upravo ovakvu reakciju NETANJAHUOVE vlade, nesmiljeni napad na stanovnike Gaze, čija će strašna stradanja i patnje gledati cijeli svijet? Da će to onemogućiti bilo kakav dogovor između Izraela i arapskih zemalja, da će u tim zemljama pokrenuti masovni bijes i mržnju prema Izraelu? A onda mnogi scenariji postaju mogući, neke od njih kao da je pisao Hamas.

Bujanje ekstremizama

Kako iskorijeniti terorizam na Bliskom istoku?

Teško. Ako se ograničimo samo na ovaj sukob, i tu se radi o ekstremizmima, koje prihvataju i neki Palestinci i neki Izraelci, ekstremizmima koji jedan drugog jačaju. Na sukobima ti ekstremizmi bujavaju, javljaju se organizacije, poput Hamasa, čiji je deklarirani cilj uništenje Izraela i ubijanje Židova. S druge strane, sve su jači ekstremisti u Izraelu i u izraelskom političkom establišmentu. Tako je u Netanjahuovoj vladi ministar financija BEZAEL SMOTRICH koji je prije šest godina rješavanje palestinskog pitanja prezentirao kao da ga je prepisao od MILE BUDAKA: 'Dio Palestincima će se pokoriti pod vlašću Izraela, bez prava na svoju zemlju,

dio koji se time ne slaže iseliti, a dio koji se tome aktivno protivi ubiti.' Drugi ministar, AMICHAI ELIYAHU, javno je izjavio da su u Gazi svi stanovnici teroristi – *no such thing as noncombatants in Gaza* – i da je opcija baciti atomsku bombu na Gazu. Suspendiran je, ali je zastrašujuće da je na mjesto ministra takav tip uopće mogao doći. Tu je na mjestu citirati izraelskog pisca AMOSA OZA, borca za mir i pravedno rješenje spora između Izraelaca i Palestinaca: 'Terorističke ideje se ne mogu pobijediti vojno, iskorijeniti bomba-

Desničarske stranke koje falsificiraju vlastitu povijest kako bi relativizirale zločinačke, kvislinške režime iz Drugog svjetskog rata sad navijaju za Izrael kao moćnu i, po njima, militarističku državu koja im imponira. Antisemitizam u tim krugovima nikad nije nestao i neće. Ono što mogu garantirati, ako će naši sugrađani biti ugroženi od mogućeg antisemitizma, Antifašistička liga uvijek će stati u njihovu obranu.

ma, mogu se uništiti konkretni teroristi, ali će se proizvesti novi teroristi. Ideja se može pobijediti samo boljom idejom.' U toj izjavi, danoj mislim 2010. godine, Oz očito misli na politiku i postupke koje bi izraelska država trebala dugotrajno voditi kako bi oslabila, a možda i iskorijenila terorističke pokrete koji ugrožavaju Izrael. Nije teško zamisliti kakav bi bio stav Oza, jednog od najuglednijih i najžešćih kritičara Netanjahuove politike, prema užasima koji se pred našim očima dešavaju u Gazi.

Naravno da ovi događaji, koje pratimo gotovo u realnom vremenu, svaku ideju o mirnom rješenju čine nerealnom. Kad bi bilo snage, vizije bolje budućnosti i hrabrosti, Izrael bi trebao prestati s bombardiranjem Gaze, trebao bi otvoriti granice za humanitarnu pomoć i poslati svoje medicinske ekipne, hranu, vodu, lijekove. Bilo bi to u skladu s plemenitim idejama nekih od osnivača države Izrael. Kad bi politika Izraela bila politika mira i pregovora, zaustavljanja otimanja zemlje Palestincima na Zapadnoj obali, slanja ekonomске pomoći a ne bombi, to bi bio mogući put prema nestanku terorizma bar u tom dijelu Bliskog istoka.

Rekli bismo da je to u ovom slučaju utočište?

Zvući kao utopija, to je točno. Sadašnja situacija ne otvara nikavu perspektivu mirnog rješenja. Postoje hrabri građani u Izraelu koji prosvjeduju i zbog unutarnje politike premijera i zbog sadašnjeg bombardiranja Gaze. Prosvjeduju protiv postupka svoje zemlje i osuđuju postupke koji vode stradanju nevinih civila drugog naroda, što je izuzetno teško u vrijeme rata. Ja volim onu rečenicu OSCARA WILDEA da zemljopisna karta na kojoj nije ucrtana utopija ne vrijedi papira na kojem je crtana. Neke stvari u početku izgledaju kao utopija. I često u tim pokušajima treba biti ustrajan. Nažalost,

dosadašnji pokušaji mira između Izraela i Palestinaca nisu uspjeli. Pokušano je kad su YITZHAK RABIN i JASER ARAFAT potpisali sporazum 1993. godine pred BILOM CLINTONOM. Rabina je ubio izraelski radikalni desničar jer je probao naći mirno rješenje. Što Hamas misli o miru pokazali su kad su digli Arafatovu kuću u zrak čim su stigli na vlast. Sjetimo se i egipatskog predsjednika ANVARA EL-SADATA koji je u Knesetu izrekao: 'Ovdje je jedan Arapin koji vam pruža ruku, nemojte je odbiti.' Nimalo lak potez. Ubili su ga muslimanski ekstremisti. Put prema miru je dugotrajan, mučan, težak i sada nepopularan.

Nakon 7. listopada došlo je do nekih neprincipijelih iskaza podrške: antisemiti su odjednom počeli podržavati Izrael kao obranu od navodnog islamskog prodora. Odluku žoz-a o izlasku iz Antifašističke lige pozdravio je Anto Đapić, na desnicu se generalno likuje...

Vidimo tko podržava Izrael, a ne Židove. Izrael bi se trebao zabrinuti oko te podrške. Na primjer, u laptopu ANDERSA BREIVIKA, masovnog ubojice mladih članova Laburističke stranke u Norveškoj, nadeni su antisemitski tekstovi paralelno s glorificiranjem države Izrael. Senzibilitet prema Palestincima u Gazi i kritiziranje politike Izraela nisu antisemitizam. I sami građani Izraela kritiziraju aktualnu vladu, ne državu kao ideju. Desničarske stranke koje falsificiraju vlastitu povijest kako bi relativizirale zločinačke, kvislinške režime iz Drugog svjetskog rata, sad navijaju za Izrael samo kao moćnu i, po njima, militarističku državu koja im imponeira. Antisemitizam u tim krugovima nikad nije nestao i neće. Ono što mogu garantirati, ako će naši sugrađani biti ugroženi od mogućeg antisemitizma, Antifašistička liga uvijek će stati u njihovu obranu.

Mržnja iz uvoza

Udruga Vigilare i s njom povezane organizacije kontinuirano odbijaju poštivati sudske odluke nastavljajući širiti homofobne kampanje, a iza svega se krije ozbiljno lice međunarodnog političkog ekstremizma

POLJSKI katolički ekstremisti i nositelji političke radikalizacije te zemlje mjesecima u Hrvatskoj vode fašistoidnu kampanju protiv LGBT zajednice, svjesni činjenice da se radi o sadržaju koji je zabranio Županijski sud u Zagrebu. Uz udrugu Vigilare, glavni protagonisti priče su Znakada Vigilare i Znakada za pravnu kulturu Ordo Iuris, koje djeluju u Hrvatskoj, ali su zapravo u vlasništvu vjerskih fundamentalista iz Poljske.

Prošle godine udruga Vigilare pokrenula je kampanju 'Zaštitimo djecu od homo-povajanja', koja je uključivala peticiju i pripadajući videospot. 'Političari i sudovi domsku djecu žele predati sodomitima homoseksualcima i tako uništiti do kraja njihove ionako traumatisirane živote. Možeš li šutjeti na to zlo? Depresije, ovisnosti, spolne bolesti, nasilje, samoubojstva, emocionalni poremećaji, promiskuitet. Potpiši peticiju odmah', bio je sadržaj toga videa, iz kojeg se nameće niz zaključaka: da su gejevi mentalno poremećeni prijenosnici bolesti, potencijalno i pedofili, koji će uništiti živote maloljetnica. U ožujku ove godine Županijski sud naložio je Vigilare da u roku od osam dana ukloni sporni sadržaj s portala Zaštitimo djecu i s internetske ispostave same udruge, da objavi presudu u novinama, isplati troškove parnice koju je protiv njih pokrenula udruga Dugine obitelji te da ubuduće ne objavljuje sličan sadržaj.

Uz standardno gundanje o kršenju slobode govora, udruga pod ravnateljem VICE BATARELA je ugasila stranicu Zaštitimo djecu, ali je do danas ostavila isti sadržaj na portalu Vigilare i na njihovom YouTube kanalu Za-

štito djecu, premda je Županijski sud bio više nego jasan. Uz izravno kršenje presude, Batarelova organizacija je nastavila kampanju i zaobilaznim putem.

Znakada koja nosi isto ime kao i udruga Vigilare obavijestila je poštom ovoga lipnja ili srpnja svoje 'pratitelje' da je peticiju nastavila provoditi 'jedna prijateljska organizacija' pod nazivom Znakada za pravnu kulturu Ordo Iuris. Uz novu 'prijateljsku' organizaciju, promijenjen je i naziv kampanje: 'Za Krista i domovinu'. Aktivirana je potom istoimena internetska stranica. Na njoj se i dalje nalazi originalna peticija, uz obavijest da ju je potpisalo više od 30 tisuća ljudi.

Znakada Ordo Iuris, koja je preuzeila peticiju, nije tek Vigilareova 'prijateljska organizacija'. Udruga Vigilare suosnovala je Znakadu Vigilare, koja je pak suosnovala Znakadu Ordo Iuris. Osim što je riječ o vlasnički povezanim organizacijama, njima upravljaju isti ljudi. Predsjednik Vigilarea Vice Batarelo sjedi u Nadzornom odboru Znakade Ordo Iuris. Njegov zamjenik IVAN MIHANOVIĆ ujedno je predsjednik iste Znakade. Osoba za kontakt u Znakadi je FILIP ĐEKIĆ, koji obnaša dužnost zamjenika urednika na portalu Muževni budite, medijske ispostave organizatora muškog moljenja krunice na Trgu bana Jelačića, inicijative koja je također uvezena iz Poljske.

Županijskom судu poslali smo opširan dopis s navedenim informacijama, uz pitanje hoće li reagirati. Odgovorili su nam da je stvar u nadležnosti tužitelja, u ovom slučaju udruge Dugine obitelji, koja može inicirati postupak prisilne ovrhe. Iz Dugine obitelji će to i učiniti, uz novu izvjesnu tužbu pro-

tiv Znakade Ordo Iuris. No inicijativa ne bi trebala biti samo njihova. Najveća odgovornost je zapravo na Državnom odvjetništvu. Zagrebačkom DORH-u ista je udruga već podnijela i kaznenu prijavu protiv Vigilarea i Batarelo zbog višestrukog nepoštivanja sudova. Vrhovni sud je još u prosincu 2021.

naložio Vigilareu da u osmodnevnom roku odstrane drugu peticiju 'Stop homo-propagandi državne televizije', uz napomenu da im se zabranjuje daljnja diskriminacija LGBT zajednice. Nakon nekog vremena Vigilare je ugasio stranicu koja je otvorena samo za potrebe te petičiske kampanje. Za nepoštivanje suda moguće je dobiti do dvije godine zatvora. Do zaključenja teksta, Novosti nisu uspjeli doći do informacije što je DORH produzeo po pitanju kaznene prijave.

Ako i dođe do kakve represivne reakcije, odgovornost bi mogao snositi spomenuti Batarelo, koji se u dijelu javnosti često opisuje kao redikul. On je, međutim, samo klaunská maska iza koje se krije ozbiljno lice međunarodnog političkog ekstremizma, rasprostranjenog na gotovo svim kontinentima. Godine 2016. udruga Vigilare je bila jedan od osnivača Znakade Vigilare. Većinu kapitala dali su stvarni vlasnici, poljska Asocijacija za kršćansku kulturu Piotr Skarga. Tri godine poslije, Znakada Vigilare je s drugom poljskom organizacijom Ordo Iuris u Hrvatskoj osnovala Znakadu Ordo Iuris.

Statutarno, ključnu riječ u hrvatskim ispostavama imaju Poljaci. U Nadzornom odboru Znakade Vigilare sjede SŁAWOMIR OLEJNICZAK i ARKADIUSZ STELMACH, kreatori Asocijacije Piotr Skarga i drugih organizacija iz kojih je na koncu 2013. u Poljskoj

iznikao Ordo Iuris. Predsjednik potonje organizacije JERZY KWAŚNIEWSKI ujedno je u NO-u 'hrvatske' Znakade Ordo Iuris, koja je od Vigilarea preuzela peticiju protiv istospolnog usvajanja djece. Uz njega i Batarelo, rad Znakade još nadzire Poljak iz iste organizacije TYMOTHEUS ZYCH.

Ordo Iuris u Poljskoj ima enormnu političku moć. Prije sedam godina upravo su oni zamalo progurali zakon o potpunoj zabrani pobačaja. Njihovi najugledniji članovi – riječ je o desetinama ljudi – obnašali su razne savjetničke dužnosti u dugogodišnjoj vlasti nedavno svrgnute stranke Pravo i pravda. Kwaśniewski, šef poljskog Ordo Iurisa koji dakle sjedi u NO-u istoimene znakade registrirane u Hrvatskoj, bio je član tima za zaštitu obiteljskog života pri Ministarstvu pravosuđa i u timu za suzbijanje obiteljskog nasilja Ministarstva obitelji. Jedan od istaknutih članova Ordo Iurisa na kraju je završio u najvišem poljskom sudu, a drugi bliski suradnik imenovan je poljskim predstavnikom na Evropskom sudu. Dali su nemali doprinos i u projektu zaustavljanja 'homo-propagande' u poljskim gradovima, što je uzrokovalo reakciju EU-a i skandaliziranje svjetske javnosti. Identična 'propagandna' retorika prisutna je i u hrvatskoj peticiji. Isti su i poljski nalogodavci.

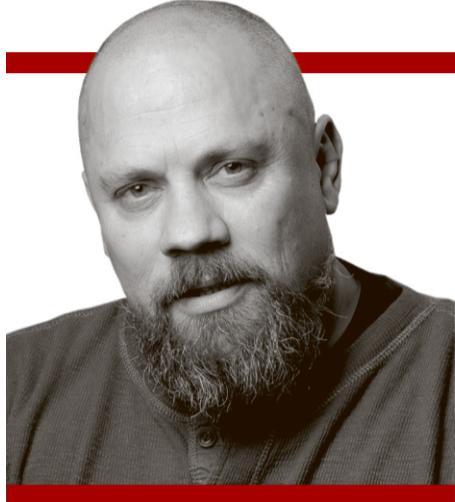
Slojevi priče nisu pritom iscrpljeni na hrvatsko-poljskoj vezi. Spomenuti Poljaci osnovali su svoje organizacije kao pijuni međunarodne mreže vjerskih fanatika pod nazivom Tradicija, obitelj, vlasništvo (TFP). Organizacija koja je u Poljsku došla 1990-ih, a onda preko Poljske u Hrvatsku, osnovana je u Južnoj Americi 1960-ih, kao reakcija tamošnje buržoazije na agrarne reforme i raspodjelu zemlje krupnih veleposjednika siromašnim seljacima. Smatrajući navedene promjene antikršćanskim komunističkim projektom, osnivač PLÍNIO CORRÉA DE OLIVEIRA napisao je politički manifest, u kojem je novo srednjovjekovlje nametnuto kao jedinu prihvatljivu viziju budućnosti. No ubrzo su našli na kritike javnosti. Uz zabrane djelovanja u više država, optuživali su za sektašenje i opasnu radikalizaciju djece. Zapadne tajne službe opisivale su ih kao ekstremistički desničarski pokret, paravojnu grupu čiji su članovi obučavaju da koriste automatsko oružje. Povezivali su ih i s nikad razjašnjеним terorističkim napadima na brazilske medije i liberalne svećenike.

Nakon sredine devedesetih i smrti Corrēa de Oliveire, nastao je rat više frakcija za njegovo naslijeđe, nekretnine i raznu drugu imovinu vrijednu desetke milijuna eura. Prije dvadesetak godina, Poljaci iz hrvatske priče postali su ključna ispostava jedne od zaraćenih strana. U njeno ime su potom osnovali i hrvatske organizacije, u partnerstvu s Batarelom. No 2019. došlo je do novog sukoba, ovog puta između poljskih fundamentalista i TFP-a. Razlog je bio identičan: nekretnine i milijuni eura. Hrvatske franšize Znakade Vigilare i Ordo Iuris, od kojih je potonja osnovana u jeku njihova razilaženja, u tom su konfliktu ostale pod upravom Poljaka. Zamjetno je pritom kako isti ljudi imaju različit pristup zakonodavstvu u Poljskoj i Hrvatskoj. U matičnoj zemlji su u poziciji da mijenjaju zakone, dok ih u Hrvatskoj krše. Mimo zabranjenih peticija, Novosti su naime u lipnju ove godine Znakadi Ordo Iuris poslale inspekciju Ministarstva finančnica zato što nisu objavili financijsko izvješće za 2022. godinu. Ni to im nije bio prvi put: istu stvar su napravili 2019. Novčana kazna za takve prekršaje je do 200 tisuća kuna. Premda se o tome s ministarstvom dopisujemo od lipnja ove godine, tek prije nekoliko dana obavijestili su nas da su obavili inspekciju, ističući da nisu ovlašteni otkriti sadržaj nalaza.

Vice Batarelo
(desno) – klaunská maska inozemnog fundamentalizma (Foto:
Sanjin Strukić/PIXSELL)

Samo jednom se ljubi

PIŠE Boris Dežulović

Među prizorima naše opće propasti svega nema mnogo plastičnijih primjera od opće veličanstvene propasti domaće diplomacije, što se nekad davno školovala po najboljim europskim sveučilištima, a danas na poljoprivrednim školama, pa na međunarodnim konferencijama nasrće i slini po njemačkim ministricama

Ne navaljuj u društvu, ne nudi se previše, ne dosađuj onima koji su atraktivni po svom položaju. Komplimenti ne smiju biti rutinski, neuvjerljivi, lažni. Činiš li to, devalviraš se i moralno i intelektualno, postaješ najgori diletant. Ali komplimentiranje je ipak važno, osobito ženama.

Tako poslije Onoga rata diplomatskog juniora BUDIMIRA LONČARA, savjetnika jugoslavenske misije pri Ujedinjenim narodima, podučava generalni konzul Jugoslavije u New Yorku MIODRAG MARKOVIĆ, veteran Prvog svjetskog rata, karijerni diplomat stare škole obrazovan na francuskim i engleskim sveučilištima, i mentor mlađih kadrova koji je kao predratni savjetnik u jugoslavenskoj diplomatskoj misiji u Njemačkoj isto valjda podučavao i tadašnjeg ambasadora IVU ANDRIĆA.

Tako je, eto, bilo nekad, kad diplomacija nije bila kokošarska zajebancija, i kad su ambasadori i ministri vanjskih poslova bili ozbiljni intelektualci što su na više od jednog jeziku znali razgovarati na više od jedne teme.

Kad je, recimo, te 1950. kao mladi regrut s diplomatske akademije putovao na misiju u SAD, Lončar je na propovetanju u Francuskoj provodio vrijeme s tadašnjim ambasadorom u Parizu, nadrealističkim pjesnikom MARKOM RISTIĆEM, KRLEŽINIM i Andrićevim prijateljem koji se prije rata družio i s vodećim ideologom nadrealizma ANDRÉOM BRETONOM. Kad se pak šezdesetih vrati u Beograd, Lončaru će šef biti ministar vanjskih poslova KONSTANTIN KOČA POPOVIĆ, veteran španjolskog građanskog rata i legendarni komandant Prve proleterske brigade, ali i vrhunski intelektualac, student filozofije na Sorbonne i Ristićev predratni nadrealistički suborac, još jedan iz Bretonovog pariškog kruga.

U međuvremenu, eto, Lončar u New Yorku uči tajne zanata od prekaljenog diplomatskog veterana Miodraga Markovića, pasioniranog ljubitelja slikarstva i kolezionara koji tih dana obilazi njujorške galerije, depoe, ateljee i privatne salone, tražeći izgubljena platna iznenada u New Yorku preminule velike slikarice i majke srpskog nadrealizma MILENE PAVLOVIĆ-BARILLI. I savjetuje mladog Lončara, koji do danas, u svojoj stotoj godini, još uvijek pamti njegove riječi.

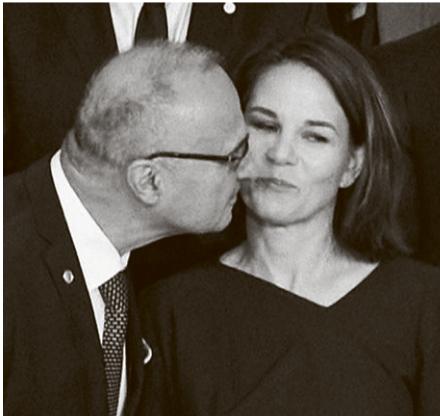
Ženama se udvaraj suptilno, bez da je muško-ženska strast vidljiva', govori stari vuk mladom Budi. 'Pohvali njezinu energiju i svježinu, a ne oči ili usne. Starijim ženama nikad ne komplimentiraj na njihovom dobrom izgledu. Ako si mlađi od žene, pohvali njeni znanje, zaključivanje, pokaži da si se tako zainteresirao.'

Kad tako nakon dvadesetpetogodišnjeg školovanja kod najumnijih ljudi onoga doba, ratnih veterana, nadrealističkih pjesnika, književnika i kolezionara umjetnina, na vrhuncu svoje diplomatske karijere 1973. godine dobije akreditivne kao novi jugoslavenski ambasador u Saveznoj Republici Njemačkoj, Lončar će biti dovršen, prekaljeni diplomat. Pa kad koji mjesec kasnije u Leverkusenu otvorí veliku izložbu suvremenog jugoslavenskog slikarstva, i kad koje desetljeće kasnije kao posljednji jugoslavenski ministar

vanjskih poslova na brojnim susretima s predsjednicima i kraljevima bude neobavezno časkao s njihovim gospodama suprugama, drug i gospodin Budimir Lončar dobro će znati o čemu govori i kako da se ponaša.

Danas, točno pedeset godina kasnije, hrvatski ministar vanjskih poslova je GORDAN GRLIĆ-RADMAN, diplomirani agrarni ekonomist i predani katolik čija je obitelj zbog vjere bila proganjana u komunističkoj Jugoslaviji, a proganjani otac u toj Jugoslaviji bio partijski sekretar, potom direktor tvrtke za zbrinjavanje životinjskih leševa, pa nakon pretvorbe i većinski vlasnik s nacionalnim monopolom na poslovima zbrinjavanja mrtvih životinja.

Takav je, eto, kadar stopama Budimira Lončara u Berlinu zasjeo kao veleposlanik Republike Hrvatske u Njemačkoj, i to u mandatu

Prekaljeni diplomatski vuk u akciji – Grlić-Radman i njemačka ministrica Annalena Baerbock (Foto: Screenshot)

slavnog PLENKOVIĆEVOG šefa diplomacije i svog mentora, hrvatskog diplomatskog dojena DAVORA IVE STIERA – ustaškog buldožera iz argentinske emigracije koji je s VICOM BATARELOM hodao za život i katoličke obiteljske vrijednosti – pa na koncu i sam dočekao postati ministrom vanjskih poslova u vlasti Andreja Plenkovića, premijera s neobično istančanim ukusom u biranju diplomatskog kadra.

Onda je Hrvatskom nedavno odjeknula zgodna mala afera teška dva milijuna eura, koliko je šef agrarne diplomacije dobio na ime dividendi od lukrativnog biznisa naslijedene čačine komunističke firme, pa te obiteljske vrijednosti – neka prvi baci kamen onaj koji nikad u životu nije zaboravio par milijuna eura na računu – potpuno smetnuo s imovinske kartice.

Onda je Njemačkom i Europom odjeknula još zgodnja mala ljubavna afera, kad su se na Konferenciji o jačanju i proširenju EU u Berlinu okupili šefovi diplomacija zemalja članica Unije, pa se spremno postrojili za zajedničku fotografiju, a naš se prekaljeni diplomatski vuk iznenada, iz čista mira, okrenuo prema kolegici njemačkoj ministrici vanjskih poslova ANNALENI BAERBOCK i krenuo je poljubiti.

Baš kao da je zagorjeli maturant srednje poljoprivredne škole, koji je ohrabren s tričetiri votke i Red Bullom konačno na maturalnom plesu zaskočio curu iz drugog razreda u koju je sve te godine beznadno zaljubljen, a

ne šezdesetpetogodišnji diplomat i ministar vanjskih poslova jedne razmjerne ozbiljne europske države na međunarodnoj konferenciji, Gordan Grlić-Radman napućenih se usana pred desetinama snimatelja i fotoreportera unio u lice više od dvadeset godina mlađoj gospođi Baerbock, koja se prestravljava, s vidljivim izrazom gađenja, u posljednji čas izmaknula.

Jedina je razlika, eto, ispala što onog zlosretnog maturanta srednje poljoprivredne nitko nije video, pa mu je neugodno iskustvo s maturalnog plesa ostalo tek nevidljivim ožiljkom na psihi, dok su zlosretnog hrvatskog ministra u neugodnom nasrtaju na njemačku kolegicu snimili snimatelji i fotografi svih njemačkih televizija i novina.

'Ja ne znam kako je to netko snimio', objasnio je kasnije Gordan Grlić-Radman. 'Ne znam u čemu je bio problem. Mi ministri se kao kolegice i kolege uvijek sručno pozdravimo. To je jedan sručan ljudski pristup kolegici.'

'Sručan ljudski pristup'?! Sva je sreća na kraju ispala da Plenkovićev ministar vanjskih poslova ima diplomatski imunitet, jer njemački Zakon o jednakom postupanju – strogi Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz – u članku 3 izrijekom propisuje kako se 'svako neželjeno ponašanje seksualne prirode, uključujući neželjene spolne radnje i zahtjeve za vršenje spolnih radnji, fizički kontakt seksualne prirode, komentari seksualne prirode, koji se dogode sa svrhom ili proizvedu učinak povrede dostojanstva osobe, posebno ako stvaraju zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje – smatra seksualnim uznemiravanjem'. I da u mrkom Gleichbehandlungsgesetzu postoji ilustrirani primjer tipičnog jednog takvog 'neželjenog fizičkog kontakta koji proizvodi povredu dostojanstva osobe, te zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće i uvredljivo okruženje', bogami bi uz članak 3 bila fotografija uspaljenog Gordana Grlić-Radmana kako napada Annalenu Baerbock.

Među prizorima naše opće propasti svega nema, eto, mnogo plastičnijih primjera od opće veličanstvene propasti domaće diplomacije, što se nekad davno školovala po najboljim europskim sveučilištima i družila s vodećim europskim intelektualcima i umjetnicima – učeći kako se 'u društvu ne navaljuje i ne nudi previše', te 'ženama udvara suptilno, bez da je muško-ženska strast vidljiva' – a danas školuje na poljoprivrednim školama, druži s Vicom Batarelom i uči na hodovima za život, pa na međunarodnim konferencijama nasrće i slini po njemačkim ministricama.

Sva je sreća, rekoh, ispala da Gordan Grlić-Radman ima diplomatski imunitet, ali još je svija sreća ispala da Plenkovićev ministar vanjskih poslova, koji svoje kolegice i kolege, kako smo čuli, 'uvijek sručno pozdravlja', ne čini to po običajima i zakonima zemlje koju predstavlja. Sručnije od našeg ministra – barem po običajima i gleichbehandlungsgesetzu Republike Hrvatske – žene je, naime, 'pozdravlja' još samo njegov hadzeovski kolega 'lički Tuđman', sjetit ćete ga se možda, JOSO MRAOVIĆ se zvao. ■

INTRIGATOR

Republika Coca-Cola

Ukupno šest institucija za koje vjerujemo da se brinu o našem zdravlju čekalo je da Coca-Cola objavi da bi njihov proizvod mogao biti opasan

AKO je netko još oprezan sa stvom da ova država ne služi ničemu, slučaj trovanja mineralnom vodom Romerquelle koju proizvodi Coca-Cola može ubrzati proces suočavanja sa zastrašujućim posljedicama te činjenice.

Nakon što su korisnici društvenih mreža u ponedjeljak masovno raširili informacije o toksičnoj kiselini u popularnom piću, Jutarnji je list u utorak prvi nazvao KBC Rijeka i dobio potvrdu da je jedna osoba još prije tri dana primljena na odjel pod sumnjom na kemijsku ozljedu jednjaka. Iz bolnice su potvrdili da je do ozljede došlo zbog nekog pića, ne navodeći kojeg.

Kaustična ozljeda jednjaka opasna je po život, a kod preživjelih može doći do potpunog gubitka funkcije gutanja, nakon čega bolesnik doživotno može biti ovisan o sondi za hranjenje. Iako su dakle znali da je pacijent njihove bolnice teško ozlijeden nakon konzumacije točno određenog pića koje je i dalje na tržištu, u bolnici su tri dana čuvali tu informaciju i nisu je odali ni novinarima koji su zvali nakon što je internetska galaksija već bila zagušena svim podacima. U izjavi u kojoj spominju prijavu policiju i Državnom odvjetništvu, očito odgovornost prebacuju na policiju. 'Njezino medicinsko stanje je trenutno stabilno te se nastavljaju indicirani dijagnostičko-terapijski postupci. Odmah tijekom javljanja u Ustanovu i obrade u Objedinjenom bolničkom hitnom prijemu koja je prethodila hospitalizaciji izvršena je prijava nadležnim istražnim organima PU Primorsko-goranskoj, kojima se možete obratiti vezano uz eventualne dodatne informacije', navode za osobu koja je zaprimljena na bolnički odjel.

Ministar Beroš pojavljuje se ispred KBC-a Zagreb (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Međutim, ni policija se nakon bolničke dojave nije obratila javnosti, a ni Državni inspektorat, nego su svi udruženo čekali da panika naraste do medija. Dok smo pisali ovaj tekst, to je već bila spektakularna vijest dana, a u KBC-u Zagreb je s ozljedama jednjaka primljeno još osoba koje su popile Coca-Cola, čiji su proizvodi povučeni s polica.

Neimenovan izvor u Ministarstvu zdravstva u jutarnjim je satima utorka poručio da ministarstvo nije nadležno kad netko, nakon konzumacije proizvoda dostupnog i nezabranjenog proizvoda, završi s kiselinom u jednjaku, da bi samo koji sat kasnije ministar VILI BEROŠ shvatio da se hitno treba pojaviti u KBC-u Zagreb. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ) i njegova služba za toksikologiju tek su isti dan popodne – očito pod pritiskom medija – javili da je iz Rijeke na analizu stigao uzorak pića i da će naredni dan imati rezultate. Radi se o ukupno pet institucija za koje vjerujemo da se brinu o našem zdravlju i fizičkoj sigurnosti, a koje su čekale da Coca-Cola prva objavi da bi njihov proizvod mogao biti opasan.

'Svjesni smo izoliranog slučaja povezanog s jednom staklenom bočicom Romerquelle Emotion Blueberry Pomegranate 330 ml. Izražavamo našu duboku zabrinutost i nadamo se brzom i potpunom oporavku osobe uključene u ovaj slučaj. U potpunosti smo otvoreni za suradnju sa svim nadležnim tijelima', rekli su iz korporacije za Index, čime je priča napokon prestala biti fluidna. Sve ovo dolazi nekoliko tjedana nakon što je RTL objavio priču STANKA LAKOVIĆA iz Pule, koji je tvrdio da je u svibnju popio vodu iz neidentificirane bočice u jednom riječkom restoranu, pa završio u bolnici s ozljedom jednjaka. Tek danas znamo da je u tom slučaju korozivno sredstvo bilo u bočici Romerquellea i da je taj slučaj bio ekstre-

mno nemarno istražen. On je još uvijek u Općinskom državnom odvjetništvu, koje se do danas nije oglasilo; to je već šesta institucija za koju vjerujemo da bi nešto napravila u slučaju opasnosti za naše zdravlje i fizičku sigurnost.

Sačuvajmo ovo u sjećanju za rasprave o razlozima zašto se društvenim mrežama tako lako šire potpune nebuloze. Jedan od njih će sigurno biti to što su država i sve njezine važne institucije u presudnom trenutku prvo mislile na reputaciju Coca-Cole, pa tek onda na to koliko će jednjaka biti sprženo te imamo li posla s nesretnim događajem ili s kriminalom bez presedana.

■ Nataša Škarić

Kazne za odabrane

KNINSKA policija nastavlja s 'kriminalističkim istraživanjem na društvenim mrežama', locirajući autore medijskih sadržaja, objava i stihova koji veličaju SAO Krajinu. Slijedeći sad već uobičajenu praksu na Prekršajnom odjelu Općinskog suda u Šibeniku, u najnovijem slučaju na 15 dana zatvora osuđen je 32-godišnjak s prebivalištem u Srbiji. On je od februara 2019. 'objavljivao sadržaje koji vrijeđaju nacionalne osjećaje građana Republike Hrvatske (različite fotografije i stihovi) i veličaju nepostojeću teritorijalnu tvoreninu'. Policijska uprava Šibensko-kninska tvrdi da je počinitelj počinio prekršaj iz članka 5. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.

Inzistirajući na kvalifikaciji vrijedanja nacionalnih osjećaja, policija vrlo slobodno tumači članak 5. koji ne propisuje baš nikakve osjećaje. U njemu je navedeno da će onaj tko na javnom mjestu izvođenjem, reproduciranjem pjesama, skladbi i tekstova ili nošenjem ili isticanjem simbola, tekstova, slika, crteža remeti javni red i mir, za prekršaj biti kažnen novčanom kaznom u iznosu od 700 do 4000 eura ili zatvorom do 30 dana.

Policijska vještina na društvenim mrežama možda ne bi bila kontraproduktivna kada bi se polje osumnjičenih proširilo i na one koji veličaju NDH i šire antisrpske stavove. Samo u zadnjih deset dana avgusta ove godine policijska stanica u Kninu podignula je čak tri prijave zbog takozvane povrede ugleda i vrijedanja nacionalnih osjećaja građana na društvenim mrežama. Podsjetimo, jedan 63-godišnjak je osumnjičen da je kao član muzičke grupe izvodio pjesme u kojima se Hrvatska 'izvrgava ruglu, preziru i omaložavaju'. Zatim, 44-godišnjak s adresom u Obrovcu zaradio je kaznu od hiljadu eura jer je na društvenim mrežama objavljivao sadržaje koji vrijeđaju nacionalne osjećaje građana Hrvatske. Istraga je provedena i nad 43-godišnjakinjom koja je osumnjičena da je veličala nepostojeću teritorijalnu tvoreninu. Njoj je, uz optužni prijedlog, određen i zatvor u trajanju od 15 dana.

■ Anja Kožul

Registar je koristan

Kako komentirate da Ministarstvo financa namjerava izraditi prijedlog zakona o registru stanovništva, obitelji i kućanstava, kojim bi trebalo osigurati objedinjavanje svih relevantnih podataka o njima i imovini kojom raspolažu?

To je alat koji je koristan i potreban. Država o građanima prikuplja brojne podatke, ali su oni razasuti po različitim registrima i bazama koje nisu međusobno lako povezive. Zbog toga se događa da građani moraju različitim tijelima dokazivati određene činjenice, iako država, odnosno neko drugo njezino tijelo raspolaže tim podatkom. Veća količina podataka o građanima načelno omogućava bolju podlogu za izradu javnih politika.

Nema li Porezna uprava već sad sve te podatke o imovini i kućanstvima?

Nema. Odnosno, nema ih objedinjene u jednoj bazi. Ovdje se ne radi o prikupljanju novih podataka, nego o objedinjavanju i povezivanju podataka kojima država raspolaže u jedan registar.

Neki smatraju da popis stanovništva treba koristiti samo u statističke svrhe, a ne za aktivnosti državnih tijela?

Popis je po definiciji statistički alat, a statistički podaci su podloga za aktivnost državnih tijela. Te stvari nisu međusobno isključene. Popis stanovništva je statističko istraživanje u tom smislu da se osobni podaci koji su nijeme prikupljeni ne mogu na pojedinačnoj razini, dakle na razini pojedinog građana, dijeliti s drugim državnim tijelima. To je poanta te odredbe. Dakle, time se građanima garantira neka vrsta povjerenjivosti odgovora koje su dali na popis stanovništva Državnom zavodu za statistiku, a koji im je obećao da to neće koristiti u druge svrhe osim statističkih.

Je li možda svrha objedinjavanja rezanje socijalnih naknada?

Državi bi registar mogao značajno pomoći jer će imati bolje podatke o raznim aspektima života građana i moći će se bolje planirati javne politike. To je ujedno posredno korisno za građane. Svima nam je u interesu da javne politike budu preciznije formulirane i učinkovitije. Da, posljedica može biti i rezanje socijalnih naknada, ako se ispostavi da je netko tko ih koristi primjerice vlasnik većeg broja vrijednih nekretnina. To će omogućiti i da se cenzusi za neke socijalne mjere preciznije i pravednije postave.

Koliko će to koštati?

Bit će značajnih troškova, prvenstveno za različite IT usluge, koji u ovakvim projektima mogu narasti do doista jako velikih iznosa. Ali po mom shvaćanju, ovo ne bi uključivalo bilo kakvo prikupljanje novih podataka od građana, nešto nalik popisu stanovništva.

■ Mirna Jasić Gašić

Hajke za malu djecu

Marko Miljanic zanijekao je da ima ikakve veze s peticijom protiv dolaska SDSS-a u Škabrnju, ali kaže da je podržava jer da 'srpski koljači' nemaju što raditi u njihovom selu

POISALA sam peticiju. A što će? Kako to ne potpisati? U kuću mi je došao osobno MARKO MILJANIĆ. Rekao mi je da ide samo kod obitelji gdje je netko poginuo. Izgubila sam supruga, a kako je tek majci koja je izgubila dijete koje je nosila pod srcem. Kako oprostiti zločin? – ispričala je mještanka Škabrnje novinaru Slobodne Dalmacije prošli tjedan, kada je počelo potpisivanje peticije kojom se želi sprječiti da na komemoraciju u tom selu, koja će se održati 18. studenog, na Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje, dođu članovi Samostalne demokratske srpske stranke (SDSS).

U Škabrnji nitko javno ne želi reći tko je pokrenuo potpisivanje, ali ne treba biti vidoviti Milan da bi se prepoznale iste namjere koje zadnjih tjedana stižu iz Vukovara, gdje je gradonačelnik IVAN PENAVA sebi dao ovlasti da određuje tko je u tom gradu poželjan u koloni sjećanja, a kome preporučuje da ne dolazi. Ista je to ruka pisala. Marko Miljanic, inače ratni zapovjednik Škabrnje, nedavno se priključio Domovinskom pokretu, stranci čiji je Penava predsjednik, a STIPO MLINARIĆ – koji je predsjedniku SDSS-a MILORADU PUPOVČU prijetio fizičkim nasiljem ako se usudi u počast žrtvama baciti vijence u Dunav – saborski zastupnik.

Kako su bez redovnih izljeva mržnje prema Srbima, koji se u studenom redovito udvostručavaju, 'domovinci' lišeni bilo kakvog političkog sadržaja, sve što im preostaje je izazivati međunacionalne požare kako bi barem tako animirali birače. Osobito zato

što njihov finansijski mecena i ekonomski najmoćniji čovjek Hrvatske, PAVAO VUJVNOVAC, baš i nije naročito popularan.

Međutim, kada to čine, opet djeju potajice, iz mraka, kao što su to napravili i s plakatom za ovogodišnju komemoraciju u Vukovaru na kojem je istaknuto slovo U, kao jasna asocijacija na ustaštvu s kojim redovno koketiraju. Tako je i Miljanic u Škabrnji zanijekao da ima ikakve veze s peticijom, koju je prvi dana potpisalo nešto manje od 400 ljudi. Iako stanovnica Škabrnje i udovica branitelja jasno govori da joj je on došao u kuću i tražio da potpiše da su SDSS-ovci nepoželjni, umirovljeni pukovnik održi ikakvu vezu s tim i prebacuje odgovornost na mještane, ma tko oni bili. No kaže da podržava peticiju jer da 'srpski koljači' nemaju što raditi u njihovom selu u kojem su 18. listopada 1991. ubijena 43 civila i 15 branitelja. Među 'koljače' očito svrstava i potpredsjednicu Vlade ANU ŠIMPRAGU, koja je u vrijeme pokolja imala četiri godine i koja je prošle godine, na nezadovoljstvo desnih ekstremista, odala počast ubijenima u Škabrnji.

Mještani, ali isključivo anonimno, govore potpuno drugačije, pozivaju na mir i oprost, ali ne žele to javno reći da se ne bi zamjerili moćnicima. Načelnik općine IVAN ŠKARA kazao je da respektira broj potpisa, ali i da su u Škabrnju uvijek dobrodošli ljudi otvorena srca koji poštuju državu i Domovinski rat te da je njegov jedini cilj da napravi što može da obilježavanje tog dana prođe mirno i dobrostanstveno.

Oko ovog pitanja govorio je i premijer ANDREJ PLENKOVIĆ, kojeg prozivaju zbog koalicije sa SDSS-om. Podsjetio je da je slič-

Na prošlogodišnjoj komemoraciji je nekoliko Škabrnjana okrenulo leđa Anji Šimpragi (Foto: Eugen Jakovčić)

na situacija bila i lani, kada je dio mještana okrenuo leđa potpredsjednici Šimpragi. 'Sve je to aktivnost Domovinskog pokreta, u političkom smislu, i u Škabrnji i u Vukovaru, dakle čista politizacija u kojoj jedna politička stranka nastoji zlorabiti ključne dane hrvatske povijesti', ustvrdio je i dodao da Hrvatska ima snage za uključivost, toleranciju i najvažniju vrijednost – pomirbu.

Pitanje je, međutim, ima li ga s druge strane tko čuti, jer njima SDSS i Srbi smetaju ma kakvi bili i što napravili. Ako dođu na komemoraciju, onda smišljeno i namjerno provočiraju, ako pak ne dođu, onda ih se proziva zbog ignoriranja ratnih zločina.

■ Goran Borković

FRAGMENTI GRADA

Neželjeni pozivi

OVE su godine mnogima zaredali simptomatični pozivi na mobilne telefone s nepoznatih brojeva. Pisalo se i govorilo o tome dosta, upozoravalo na moguće zloupotrebe i prevare u slučaju da poziv iz inozemstva bude uzvraćen. Tu je i nova generacija telefonske prodaje proizvoda i usluga. U priču se odnedavno uključila algoritamska matrica, to jest neke od verzija umjetne inteligencije, pa nam takve pozive sve češće više ne upućuju žive osobe, kao donedavno, već sa druge strane čujemo softverski glas digitalnog stroja. A s time nema razgovora i pregovora. Jednosmjerna komunikacija (je li uopće komunikacija ako je jednosmjerna?) za jednodimenzionalnog čovjeka.

Pozivi stižu u svaku dobu i nedoba, nema tu primjereno i neprimjereno perioda u danu. Tko još mari za klasične uzuse kada su ciljevi reklamirati i prodati po svaku cijenu. Ili 'tek' napraviti telefonsku anketu. Stoga smo mnogi opravdano iziriritirani takvima praksama. Pa su se posljedično u sve to morale uključiti i odgovarajuće državne regulatorne agencije, poput Agencije za zaštitu podataka i Agencije za zaštitu potrošača. Institucije su to koje će nam se moguće naći pri ruci prilikom pokušaja rješavanja nekog partikularnog problema u nepreglednim rukavcima potrošačkog kapitalizma, ali ne otvaraju neka bitna pitanja kojima bi kritičkom intervencijom zahvatile sistemsku dimenziju istog.

Recimo, u kakvom su odnosu status građana i identitet potrošača? Ili, u kakvoj su relaciji demokratsko društvo i tržišni kapitalizam? Ima li tu prostora za antagonizme? Umjesto toga, ako građanski pristojno i argumentirano objasnimo svoj 'slučaj' te budemo dovoljno strpljivi, moguće je da ćemo sa spomenutih adresa dobiti i odgovore na upite u vidu sugestija što bi se konkretno moglo napraviti. Vrlo su često takvi odgovori sročeni diskursom birokratskog formalizma, svojevrsne preteće spomenutog softverskog jezika umjetne inteligencije. Imamo problem i s logičkim postavkama u odgovorima koje nam takve agencije nude. Na primjer, postoji relativno jednostavan i brz način kako se rješiti neželjenih poziva. Potrebno je internetom poslati zahtjev Hrvatskoj agenciji za komunikacije i medije (HAKOM) da nas se upiše u registar potrošača 'Ne zovi'. No pravo je pitanje zašto i kako su naši privatni telefonski brojevi postali javno dostupni prodajnim agencijama, marketinškim kompanijama, trgovackim uređima i sličnim tržišnim akterima.

Ne bi li stvari trebale funkcionirati obratno, ne bi li oni trebali tražiti dopuštenje da pristupe našim osobnim podacima? Tko je od nas dobrovoljno pristao da mu/joj broj dospije u internetski telefonski imenik? A što ćemo sa starijima, generacijom koja nije u značajnijoj mjeri afilirana u svijet interneta? Cinik će reći neka im pomognu djeca i/ili unuci, te time poslati užasno lošu poruku.

■ Hajrudin Hromadžić

Otkazan zbog Bibija

KULTURNI časopis 'Novi Omanut', u izdanju Židovske općine Zagreb, odbio je u novom broju publicirati članak BOŽE KOVAČEVIĆA o 75 godina postojanja države Izrael. Raspitali smo se o čemu je riječ, s obzirom na izuzetnu delikatnost svih 'izraelskih tema' otkako je prije mjesec dana ondje eskalirao rat. Je li Kovačević na neprihvatljiv način pisao o npr. Hamasovu pokolju židovskih civila? 'Ne, nisam pisao o tome uopće', rekao nam je ovaj predavač na zagrebačkoj Visokoj školi diplomacije Dag Hammarskjöld, te bivši političar i diplomat, 'jer sam tekst dovršio i poslao još početkom rujna.'

No krajem listopada obaviješten je da mu članak neće biti objavljen, i to bez konkretnijeg tumačenja razloga. 'Urednik mi je prenio', dodaje on, 'da je posrijedi neslaganje u samoj redakciji u vezi s mojim tekstom. Pretpostavljam, ako mogu nagadati, da je u pitanju moja kritika izraelske vlade premjera BENJAMINA NETANJAHUA.'

Kovačeviću to nije doslovno tako rečeno, kao što od njega doznajemo, nego on taj zaključak izvodi na osnovi dojma. 'Valjda oni, uredništvo časopisa, misle da je u ratnim okolnostima nedopustivo tako kritizirati izraelsku vladu. Ja sam pak pisao kao da sam predvidio što će se desiti. Nisam, naravno, ali neki momenti su bili nezaobilazni. Netanjahu je intenzivirao gradnju ilegalnih doseljeničkih naselja na području Zapadne obale, kao i racije u kojima je ove godine do rujna ubijeno preko 250 Palestinaca', istaknuo je naš sugovornik. 'Da sam i više izjava u kojima sam upozoravao da je Gaza u biti geto bez mogućnosti izlaska, uz onemogućavanje uspostave koridora za humanitarnu pomoć. Nitko razuman i dobromjeran ne može to tretirati kao prihvatljiv obračun s teroristima. Razlika između terorista i njihovih protivnika mora postojati osobito u načinu na koji se reagira na teror, a definitivno prema civilima', izjavio je Božo Kovačević.

Upit o ovom slučaju poslali smo prošli tjedan i časopisu 'Novi Omanut', odnosno Židovskoj općini Zagreb, ali dosad nismo dobili nikakav odgovor.

■ Igor Lasić

Млади и ентузијасти

Нови сазив Вијећа формиран је с новим људима

дворани одржат ће се Вечер националних мањина на којој се наша заједница представља традиционалном српском кухињом. Осим тога, додатно намјеравамо организирати бројне приредбе и радионице за дјецу, а са СПЦ-ом договарамо натјецање у припреми традиционалне житне сластице, колива.

Хоће ли Вијеће бити усмјерено на очување антифашистичких стечевина?

Наравно, најмање као и до сада, а то значи и даље интензивно. Осим организирања комеморација, у сарадњи са Сашом Шимпрагом покрећемо иницијативу да један од трију нових бјеловарских паркова буде назван по Војину Бакићу, а планирамо и посебну манифестацију, дане тог светски познатог умјетника и Бјеловарччанина. Споменик 'Бјеловарац' је на иницијативу наше заједнице, грађана и невладиних организација поновно постављен, али је негде запела идеја да скулптура буде враћена на спомен-подручје у Гудовицу, односно локацију на којој је поткрај априла 1941. стријељано 195 људи. С тим у вези одржавамо комеморацију, а у сарадњи с кустосицом Даворком Перићем планирамо изложбу о том злочину, жртвама и Бакићу.

Јесу ли у окупљање заједнице на којем интензивно радите укључени и њезини најмлађи припадници?

Да, они судјељују у активностима у организацији жупанијског Вијећа, али наставе српског језика и културе по моделу Ц у Бјеловару још нема, можда и стога што многи родитељи с мноштвом обавеза не могу дјецу развозити и на ту активност. Но наш парох Стефан је покренуо православни вјеронаук и учење Ћирилице за дванаестак малишана за сада. То је одређени помак; вјерујем да ће с планираним оформљењем пододбора СКД-а Просвјета и по том питању све кренути набоље. Као учитељица разредне наставе добро знам колико дјеци значи кад нешто науче кроз дружење.

Били сте полазница СДФ-ове школе за друштвено-политички развој жене и СНВ-ове политичке академије: јесу ли то, по вама, значајни пројекти?

За разлику од неких других средина, жене у нашој Жупанији нису у битно лошијој позицији од мушкараца, само се требамо боље повезати и организирати. Зато у сарадњи са СДФ-ом планирамо пројекат налик концепту споменуте Школе, кроз који бисмо се повезале с Крижевачко-копривничком жупанијом и Даруваром. А СНВ-ова политичка академија је изнимно важна за младе људе који желе учити, упознавати се и размијењивати искуства, јер нас све то на крају повеже.

■ Ненад Јовановић

Какве су активности бјеловарског вснм-а након мањинских избора?

Позитивна је промјена то што је Вијеће у новом сазиву формирано с новим и млађим особама, па смо одмах након избора покренули пуно активности којима желимо привући што више људи. Тако смо организирали први излазете без проблема напунили аутобус, односно попунили 83 мјеста. Сљедећих мјесеци намјеравамо организирати доста манифестација за припаднике наше заједнице и за друге грађане. Важно нам је да то не буду садржаји само за чланове вснм-а, јер мислимо да је окупљање битно стога што је грађана и грађанки српске националности у Бјеловару и Жупанији више од броја који показује последњи попис становништва, што значи да се многи не изјашњавају по тој основи. У контексту наших активности морам споменути јако добру сарадњу с актуелним градоначелником Даријом Хребаком који неријетко, попут свог претходника, особно долази на манифестације које организирамо. Предност у привлачењу већег броја људи представља нам свакако наш Српски културни центар 'Павле Соларић'. Исто тако, у цијелој је Жупанији планирано више капиталних улагања. Један од темељних задатака је оснивање Просвјетина пододбора, у чему нас свесрдно подржава цијело жупанијско Вијеће, а посебице културни активист Радован Дождиг. Наравно, приликом планирања и организирања активности, од културних до комеморativних, нећemo се ограђивати од СПЦ-а; одлучили смо тако стога што мислимо да је то у интересу наше заједнице и заједништва.

■ Наведите нам неке од активности које планирате у предстојећем раздобљу?

Ускоро отварамо изложбу сликара Саше Голубовића названу '32 километра близине' и уприличујемо једну књижевну вечер, а сљедеће године планирамо изложбу икона академске сликарице Персиде Жутинић, која је лани била постављена у дарувачком Завичајном музеју. А посљедњег викенда овог мјесеца, новембра, у Градској спортској

МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Нови уговори за програм 'Зажели'

Очекује се да ће до краја 2023. бити потписани први уговори за четврту фазу програма Зажели, а с додатним осигурањем финансијских средстава, првенствено из ЕУ, почетком 2024. ће услиједити наставак додјеле уговора и нова запошљавања, навео је министар рада, мировинскога система, обитељи и социјалне политике Марин Пилетић у одговору СДСС-овој саборској заступници Драгани Јецков. Јецков је занимало што је с програмом запошљавања жена, познатом под називом Зажели. Како је навела, иза нас је већ неколико фаза програма овог програма који је веома добро прихваћен у свим дијеловима Републике Хрватске, како оним руралним тако и урбаним. Добро је прихваћен због своје укључивости, објаснила је Јецков, због важне социјалне компоненте и конкретности. Јавност занима у којој је фази одлучивања по

цијални фонд Плус, такође предвидјeli средства за наставак програма пројекта и у овој новој фази те осигурали 130 милијуна евра – навео је министар.

Одговарајући на питање јесу ли осигурана сва средства за све проектне приједлоге који су дошли након четвртог расписаног натјецаја министарства за програм Зажели, министар је казао да у Министарству на томе активно ради. Пристигло је, како је навео, 595 пријава с укупним захтјевом за нешто више од 540 милијуна евра. Министарство је, наставио је, по први пут предвидјelo да ти пројекти у четвртој фази више не трају ограничених годину дана или пола године, па због тога и јест овај увећани износ који није предвиђен у државном прорачуну као ни кроз програм Европског социјалног фонда Плус. Пилетић је рекао да је Влада отворила преговоре с Европском комисијом, управо како би се повећала алокација на ставци Зажели, као што је то направљено и у протеклом финансијском раздобљу.

— На овај начин не само да ћemo у овом кругу запошљавати жене, него смо изјед-

130 милијуна за нову фазу пројекта – Марин Пилетић (Фото: Роберт Анић/PIXSELL)

недавно поднесеним пријавама за програм Зажели те када ће почети са реализацијом. Такође, Јецков је питала да ли ће осигурана средства бити довољна за покривање свих исказаних потреба.

Програм Зажели, подсјетила је, има два примарна циља: запошљавање жене у неповољном положају на тржишту рада с једне стране те бригу о старијим и немоћним особама с друге стране.

— Ови програми у правилу су се проводили у тешко доступним руралним подручјима чије су везе с урбаним срединама или лоше или никакве те у оним подручјима у којима је стопа незапослености и стопа дуготрајне незапослености виша од просјека Републике Хрватске. Подржавам његов наставак и потпуну реализацију – казала је Јецков. Министар Пилетић навео је да је Зажели 'квалитетан хрватски производ' у превенцији институцијализације с циљем запошљавања дуготрајно незапослених жене. — Оно што је најважније је пружање социјалне услуге помоћи у кући старијима. У протекла три јавна позива, односно три круга проведбе програма Зажели, пружено је управо таквих услуга за 130 тисућа наших старијих, а више од 22 тисуће жена пронашло је посао, радићи као његоватељице, односно геронтодомаћице. Ми смо, изграђујући нови Европски со-

нацији могућност да се кроз програм запошљавају и мушки. Омогућили смо усмјеравање на крајњег корисника, а не само на оне који ће имати могућност запослења. На овај начин, дугогодишњом проведбом програма Зажели нудимо стабилност – рекао је ресорни министар.

Осим тога, навео је да је у међувремену Влада осигурала више од 100 милијуна евра за изградњу центара за старије који ће такође радити на деинституцијализацији, односно на пружању већег броја изванинституцијалних социјалних услуга. Једна од најважнијих још једном је – помоћи у кући.

— Оснивањем 18 нових жупанијских центара ми јачамо и изванинституцијални оквир за проведбу оваквих услуга изравне помоћи старијем становништву, а посебице онима који живе у самачким домаћинствима. Осигуравамо да кроз 18 жупанијских центара такође након завршетка и ове фазе програма Зажели имамо континуиране пружатеље социјалних услуга, уједначену слику и мрежу дијелом Хрватске. Сами сте споменули да је потреба за овом услугом једнако присутна у урбаним срединама, али још више у нашим селима – рекао је министар Марин Пилетић у одговору заступници Драгани Јецков.

■ Ања Кожул

Ни нормално ни природно

Мислим да су све несреће овом нашем Кордуну донијели само ратови, ништа друго. Народ под Петровом гором од памтивијека је тешко живио, али те су недаће биле уобичајене, свакодневне и некако природне, каже 88-годишња Даница Каран

Kада је прије пет година у Костолцу, камо га је отпухала Олуја, умро Милић Ка-ран, његова супруга Ката вратила на Кордун: онђе, у селу давно названом по презимену супругове породице, живи са својом свекрвом Даницом. Обје жене још тугују за својим

мужевима, али се тешким осјећајима и тешкој кордунашкој свакодневници оду- пишу заједно, дијелећи и добро и зло.

— Мислим да су све несреће овом нашем Кордуну донијели само ратови, ништа друго. Народ под Петровом гором од памтивијека је тешко живио, али те су недаће биле уобичајене, свакодневне и не-

како природне. Но за вријеме и послије сваког рата, а ја се присјећам оног који је започео 1941. те памтим добро онај из 1991., ништа више није било нормално ни природно. Што је најгоре, такво би стање потрајало цијелу вјечност — каже нам на почетку разговора 88-годишња Даница.

Рођена је у Војишници, а у Каравани је дошла 1959., кад се удала за свог Николу, такођер данас покојног. У супруговом родном селу пар је убрзо добио кћер Недељку, која данас живи у Пули с двојицом синова који јој предано помажу преbroдити посљедице тешке болести и бројних операција. Потом су Каравани добили и сина Милића.

— Иако сам почетком Другог свјетског рата имала само шест година, јасно се сјехам усташког терора над овим крајем. Кад се започело с палежом села и масовним усмрћивањима, најтеже је било прихватити да кољачи нису дошли преко мора, из непознатих и далеких земаља, него да су то били људи из околице, од којих смо неке и познавали. Какав је то враг ушао у њих и испунио их толиком mrжњом, ни данас ми није јасно — наставља Даница, чији се отац Мирко одмах по избијању устанка придружио партизанима. Борбом против зла у народноослободилачким јединицама спашавао је и своју главу, након што је пуким чудом изbjегao премлађивање у војникој цркви и покољ у Ивановић-јарку, где су усташе побили 380 Кордунаша и Банијаца. Мирка је сналажљивошћу и сртним сплетом околности спасио један ветеринар хрватске националности.

Кад је отац отишао у шуму к партизанима, мајка Милица је с малом Даницом уточиште потражила на Петровој гори, да би потом спас пронашле у народном збјегу — прво у Лици, а потом у Босни. У своју су се Војишнику вратиле тек кад је Кордун ослобођен, односно са сломом фашистичке творевине.

Жаловање је лакше
удвоје — Даница и Ката
Каран

— Те смо 1941. прогађани са својих огњишта и тек смо се послије четири године успјели вратити у опустошено село те градити живот испочетка. А онда се након пола столећа то поновило. Опет смо прогађани и опет смо се вратили у разрушен, спаљен и опљачкан крај. Зло се некако врти и понавља, а ако ћемо судити по вијестима, чини се да враг ни данас не спава — са зебњом размишља старица наглас.

Изbjегавши с Олујом у Србију, Даничин и Николин син Милић скучио се у Пожаревцу, где је са својом Катом добио кћи коју ће назвати по мајци. Животни би се вртлози те обитељи можда с временом смирили да супруг и тата све одраслије кћери није 2017. умро, а његова удовица остала сама. Одлучила се зато вратити на Кордун, па у близи за онемоћалу и времешну свекрву пронахи утjeху и нови смисао постојања.

— Када смо покопали Милића, остала сам сама и често размишљала о свекрви Даници која на Кордун туѓује за сином, мојим мужем. Схватила сам да ће нам објема бити лакше ако подијелимо то бреме туге. Свекрва ме једва дочекала и сад већ дуље од пет година дијелимо свакодневницу. Прије Олује сам 13 година радила у вргинмошкој Ђечјој трикотажи Велебит, а онда још десет година стажа остварила у Пожаревцу, али сада примам тек мировину покојног супруга која није вриједна спомена. Но како ове године навршавам 65-у, покушат ћу објединити радни стаж у своју старосну мировину, па нам можда буде мало лакше — каже нам Ката.

Даничина мировина износи свега 300 евра мјесечно и то је уз црквицу наслијеђену након Милића сав новац којим дјељи жене расположуј. Унatoч свим напорима, тешко га је растегнути за све потребе и обавезе, па се опстанку довијају на различите начине. Од највеће им је користи велики врт у којем саде крумпир и лук, грах и грашак, купус и друго поврће од којег је могуће припремити зимницу. Пар кока испуњава њихову скромну трпезу јајима и тако се некако даде преживјети.

— Велике су нам режије, једва их успијемо платити. Дрва, 15 метара, отплаћујемо на кредит, но још нам нису достављена иако смо већ пуно рата подмирили. Да вам сад почнем набрајати на што све морамо растегнути тих тристојиак евра, тешко бисте ми повјеровали. Највише ме смета што плаћамо одвоз отпада и накнаду за сливне воде, иако смећа готово и немамо: остатке хране поједу кокоши, а папир запалимо. Сливне воде су посебна прича, накнаду за њих редовито плаћамо унatoч томе што посљедња три десетљећа нитко није дошао овамо очистити јарке и канале, па нам се за јаче кишне воде слијева по дворишту, а знаде га и поплавити — јаде се Даница.

Живот двију жена у овој кордунској забти пролази попут толиких других, мимо радара државе и свих њезиних служби. Но главно да је све по закону, да су исподпросјечна мировинска примања исплаћена, а смислени и бесмислени трошкови комуналне инфраструктуре наплаћени. За све остало везано уз квалитету и опстанак људских живота државни 'сustav' није баш брига, а још мање за Даничину и Катину наду да ће када да и до Каравана стићи какав пакетић хуманитарне помоћи, покоји метар повољнијег огревног дрва или, чак, неки стручњак за поправке пукотина од потреса. ■

IGOR DUDA

Bratimljenje mjesnih zajednica bilo je važno za hrvatsko-srpske odnose

Zanimljivi su primjeri bilateralnog bratimljenja. Unutar Hrvatske na Titovu su se inicijativu 1977. zbratimili MZ Kumrovec i Smiljan te tako uz puno simbolike povezali Tita i Teslu, ali i Katu Pejnović. Brojni su i primjeri solidarnosti prema mjesnim zajednicama pogodenim prirodnim nepogodama, pri čemu se nije vodilo računa o nacionalnoj pripadnosti

RAZGOVARALI smo s pulskim povjesničarom IGOROM DUDOM povodom njegove nove knjige 'Socijalizam na kućnom pragu. Mjesna zajednica i svakodnevica društvenog samoupravljanja u Jugoslaviji' objavljene u izdanju Srednje Europe i Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli u biblioteci CeKapisarnica. Knjiga u kojoj obrađuje djelatnost mjesnih zajednica iz perspektive društvene povijesti, povijesti svakodnevice i mikroistorije pulsku promociju imala je 29. rujna, sljedila su gostovanja u Sarajevu, Beogradu, Ljubljani i Skoplju, a zagrebačka promocija održat će se 30. studenog u Knjižnici Bogdana Ogrizovića.

Vaša četvrta knjiga govori o mjesnim zajednicama u kontekstu društvenog samoupravljanja u Jugoslaviji. Odrasli ste u neboderu u kojem je bilo sjedište jedne mjesne zajednice – kako je to iskustvo oblikovalo vaš pristup istraživanju i pisanju o ovoj temi?

Iskustvo je skromno jer u ranom djetinjstvu drugačije nije ni moglo biti, ali možda je ostavilo trajan trag pa ga u predgovoru nisam mogao zaobići. Sjećam se pune dvorane tijekom nekih sastanaka i priredaba te spominjanja mjesne zajednice u vezi s nekim susjedima i kućnim savjetom. Također spominjanja mjesnih zajednica u osnovnoj

školi, nekih posjeta i suradnje. Vjerojatno je u sjećanju ključni trag ostavio prostor koji je bio tipski za ono vrijeme: u naseљu nebodera, manjih zgrada i obiteljskih kuća u podnožju jednog nebodera postoje dvorana i ured, poveći ostakljeni prostor u kojem se nešto događa, a onda devedesetih prostor dobiva drugu namjenu, dvorana se pregrađuje, a novi mjesni odbor dobiva drugo sjedište. Izvana sve i danas izgleda isto, ali organiziranja susjeda više nema i prostor nije u funkciji naselja, osim kao biračko mjesto. Dojam da se pritom nešto izgubilo, da se nešto pospremilo u povijest, sigurno je utjecao na zanimanje za ovu temu. Međutim, postoji poveznica i s mojom prošlom knjigom o ideologizaciji djetinjstva preko Saveza pionira jer se u oba slučaja radi o istraživačkom kretanju u društvenoj bazi, među strukturama koje sudjeluju u društvenoj inicijaciji i među građanima stvaraju zametke društvene svijesti, možda i društvenog angažmana.

U samoupravnom trokutu

Navodite da su mjesne zajednice bile platforma za suradnju s organizacijama udruženog rada, samoupravnim interesnim zajednicama i općinom. Kako su te

suradnje utjecale na svakodnevni život građana u Jugoslaviji?

Mjesna zajednica je bila u samoupravnom trokutu s OUR-ima i SIZ-ovima, dok se općina javljala kao prva nadređena samoupravna struktura, ujedno i najmanja društveno-politička zajednica, dakle najniža razina državne vlasti. Odnosi u trokutu odvijali su se, manje ili više uspješno, po načelima uzajamnosti i solidarnosti, susretnog planiranja, društvenog dogovaranja i samoupravnog sporazumijevanja. To znači da su građani prema predviđenoj proceduri imali mogućnost da utječu na razvoj svojega naselja, bilo to selo ili gradska četvrt. Odlučivali su o raspodjeli novca, raspravljali o prostornim planovima, osnivali kulturno-umjetnička, sportska, vatrogasnina i druga društva. Imali su izravan utjecaj na, primjerice, gradnju dječjeg vrtića, doma zdravlja ili uvodenje telefona. Na referendumu su svakih nekoliko godina mogli prihvatići izdvajanje par postotaka svojih primanja putem samodoprinos-a i plan ulaganja koji je mogao uključivati nešto od lokalne infrastrukture i objekata javne namjene. Tako su ubrzavali razvoj. U mjesnoj zajednici djelovao je i savjet potrošača koji je mogao utjecati na radno vrijeme trgovina i ponudu robe. Djelovalo je i mirovno vijeće koje je rješavalo manje sporove i sukobe bez angažiranja odvjetnika i sudova. Bilo je i vježbi civilne zaštite. Sve su to bili vrlo opipljivi sadržaji za stanovnike naselja.

U društvu se ukorijenila derogativna kritika koju se nerijetko čuje i danas, da 'netko nije ni za mjesnu zajednicu'. Koliko je temelja bilo za ovakve kritike, odnosno čega su one rezultat?

Još za njihova postojanja na mjesne zajednice mnogi su gledali svisoka, smatrajući ih mjestom za društvenu aktivnost dokonih susjeda, umirovljenika i kućanica, čak i onih zanovijetala koja žele znati sve što se u susjedstvu događa, gundati uokolo ili nametati ideoološku ispravnost. Da, svega toga je bilo, no za dojam o suvišnosti mjesnih zajednica ili za dojam o lakoći i jednostavnosti posla koji se tamo obavljao zasluzna su barem dva izvora. S jedne strane, dio viših političkih struktura nije shvaćao ili prihvaćao model neposredne socijalističke demokracije po kojem su se građani trebali lokalno aktivirati, pa se pod etatističkim i birokratskim pritiscima mjesne zajednice u mnogim sredinama nisu ni mogle razviti u svojem punom kapacitetu. Zato su mjesto stvarnog odlučivanja i dalje često bile općine, tada velike jedinice koje su čak nazivane mini-državama. S druge strane, mnoge mjesne zajednice nisu imale ni ljudske ni materijalne resurse za obavljanje svih predviđenih poslova te su tako gubile na važnosti i našle se na margini. Nije se to događalo svugdje i cijelo vrijeme, ali taj je problem bio dovoljno čest prema kraju osamdesetih da bi se stvorio takav opći dojam.

Kako ste doživjeli dinamiku između teorijskih koncepata društvenog samoupravljanja i stvarne prakse mjesnih zajednica u SFRJ?

Teorijski koncept ima svoju jasnu logiku: općine su se okupnjivale i postajale većima, gubile izravnu vezu s bazom, pa je šezdesetih trebalo osmisiliti manji organizacijski oblik unutar općine. Od mjesnih odbora i kratkotrajnog iskustva sa stambenim zajednicama nastale su mjesne zajednice koji su humaniziranjem odnosa u sredini nalik proširenoj obitelji trebale sprječavati otuđenje. Teoretičari su tada kao uzore spominjali Parišku komunu, rane sovjete i domaće ratne narodno-slobodilačke odbore te naglašavali da samo u mikrostrukturama socijalizam može zaživjeti u svojoj punini. Oslanjali su se i na iskustvo radničkih savjeta pa je mjesna zajednica u društvenom samoupravljanju bila pandan tom tijelu iz sfere radničkog samoupravljanja. Stvarnu praksu obilježilo je postupno uvođenje mjesnih zajednica šezdesetih, potom nadogradnja i ubrzani razvoj sedamdesetih, te prilagodavanje i propitivanje modela u osamdesetima. Dovoljno je primjera koji mogu potvrditi mogućnost uspješnog funkcioniranja modela. Ipak, u pojedinim razdobljima čak svaka druga mjesna zajednica u Jugoslaviji nije imala svoj srednjoročni plan razvoja, a u svakoj trećoj nije djelovao savjet potrošača. Samoupravljanje je toleriralo i takve situacije, ali je zato i gubilo na vjerodostojnosti. Logika stvarne prakse je jednostavna: ako se nešto ne mora, onda vjerojatno nije ni važno.

Četiri su ključne riječi – debirokratizacija, deetatizacija, decentralizacija i demokratizacija, činile osnovu reforme Jugoslavije. Kako je povezanost socijalističkog čovjeka u kolektiv radnih ljudi i gradana oblikovala jugoslavensko društvo uslijed tih reformi?

Utopijska sintagma 'socijalistički čovjek' počinje se gubiti u šezdesetima, da bi u diskursu sedamdesetih prevladala birokratski praktičnija formulacija 'radni ljudi i gradani'. Međutim, i dalje se idealistički promicala ideja o društvu u kojem je čovjek čovjeku čovjek i u kojem će čovjek čovjeku postati najveća potreba jer će sve druge potrebe biti zadovoljene. Taj socijalistički čovjek bio je opisivan kao slobodna, svestrana, stvaralačka ličnost čiji su nazori utemeljeni u znanosti i otvoreni svemu novome i naprednjem. Takav čovjek interes zajednice stavlja ispred vlastitoga i u zajednici djeluje solidarno. Takav je čovjek idealan stanovnik mjesne zajednice u kojoj bi, ako je k tome i komunist, trebao djelovati kao uzor i motivirati druge da daju svoj doprinos. Ako nije komunist, i dalje može biti socijalistički čovjek, radni čovjek i građanin te u suradnji i dogovoru s drugima raditi na dobropitit zajednice kao skladne cjeline. Takvom čovjeku kao samoupravljaču država i općina moraju prepustiti određene ovlasti, birokracija mu kao servis mora biti podrška u djelovanju i prihvatišti ono što samoupravljači odluče. Time bi se ostvarile ideje debirokratizacije, deetatizacije, decentralizacije i demokratizacije. Govorim o idealu, no u nekim je segmentima on ipak bio dostižan.

Međurepublička usporedba

Jeste li tijekom istraživanja primjetili neke značajne razlike u pristupima mjesnih zajednica unutar Jugoslavije i kako su specifičnosti pojedinih regija utjecale na njihov rad?

Foto: Katarina Bošnjak

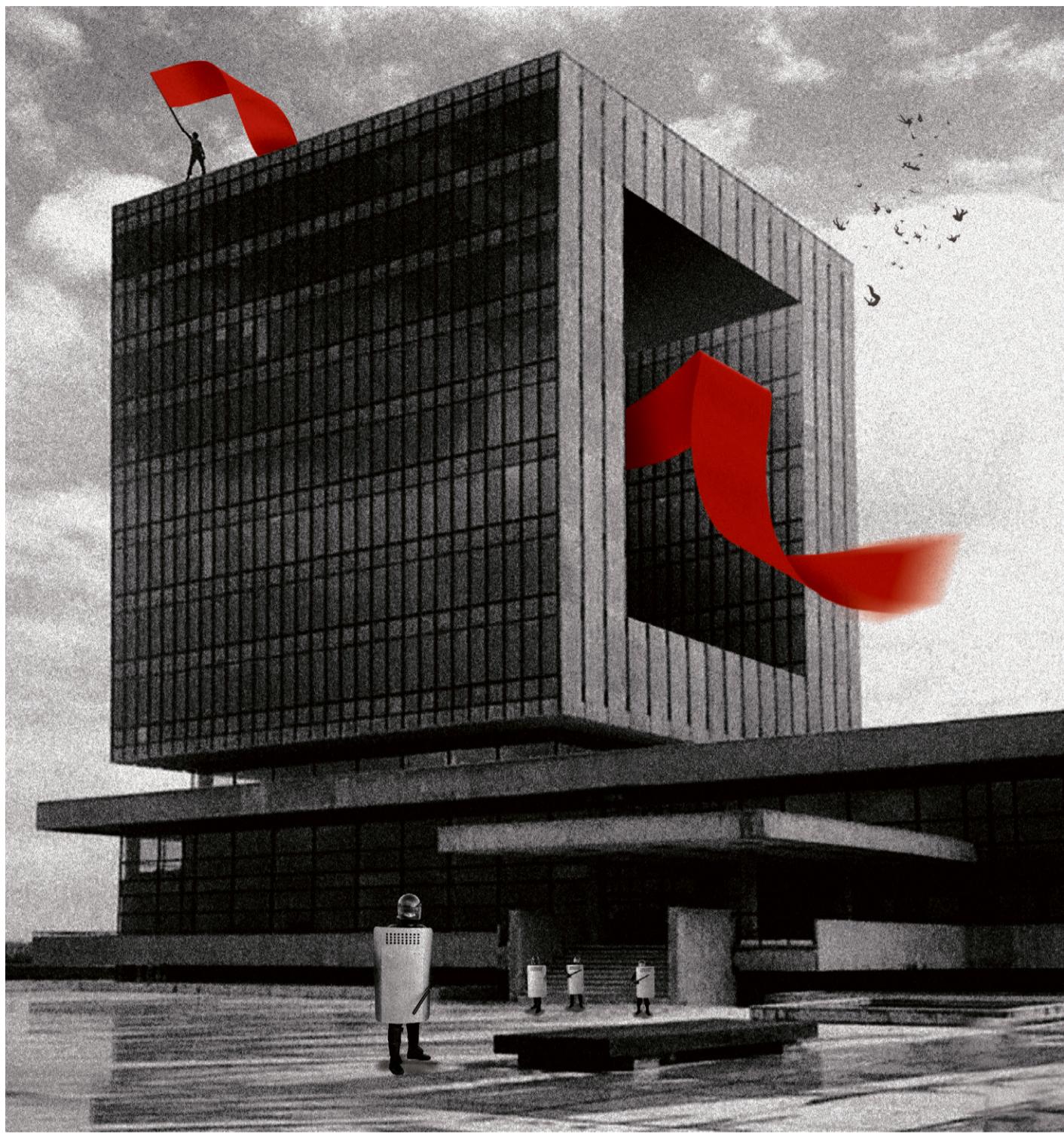
tog ideoškog stava? Ako se ne varamo, hrvatsko-srpska suradnja bila je ključna za funkcioniranje mjesnih zajednica u kontekstu ostvarenja ideje bratstva i jedinstva?

Hrvatsko-srpski odnosi unutar Hrvatske i šire bili su vrlo važni i za Hrvatsku najosjetljiviji kada je bila riječ o bratstvu i jedinstvu. Sedamdesetih je u unaprjeđivanju tih odnosa pomagalo bratimljenje mjesnih zajednica. Bilo je uspješne grupne suradnje nagradivanih mjesnih zajednica, no možda su zanimljiviji primjeri bilateralnog bratimljenja. Unutar Hrvatske na Titovu su se inicijativu 1977. zbratimile mjesne zajednice Kumrovec i Smiljan te tako uz puno simbolike povezale TITA i TESLU, ali i KATU PEJNOVIĆ. Zbratimile su se i mjesne zajednice Klinacgrad iz ondašnje petrinjske i Velika Mučna iz koprivničke općine, a tu banijsko-podravsku srpsko-hrvatsku vezu potaknulo je sjećanje na narodnog heroja JOVU RAKASOVIĆA koji je u jednom kraju rođen, a u drugome poginuo kao partizanski zapovjednik. Posjet autobusom i proslavu slijedila je konkretna pomoć Podravaca u gradnji doma kulture u slabije razvijenom banijskom selu. Brojni su bili primjeri solidarnosti prema mjesnim zajednicama pogodenim prirodnim nepogodama pri čemu se nije vodilo računa o nacionalnoj pripadnosti, iako je i ona mogla biti ključ za aktiviranje pomoći. Bilo je i primjera suradnje mjesnih zajednica iz Hrvatske i Srbije, no ti odnosi pokazuju složeniju strukturu.

Ova je knjiga objavljena 60 godina od uvođenja koncepta mjesnih zajednica u jugoslavenski sustav. Kakvo je naslijede

mjesnih zajednica u današnjem društvu, uzimajući u obzir političke, društvene i ekonomске transformacije koje su se odigrale od tada do danas?

Da, iza nas je 30 godina mjesnih zajednica i potom točno 30 godina bez njih. U nekim postjugoslavenskim državama preživio je naziv mjesna zajednica, no iza njega ne stoji ono značenje i ona uloga koje je organiziranje građana imalo u socijalizmu. Stoga je svejedno zove li se danas nešto mjesna zajednica ili mjesni odbor jer redovito je riječ o strukturi koja ne okuplja onoliko građana kao nekad i od njih nema ista očekivanja. Nema više zborova građana sa stotinama prisutnih, ni učestalih lokalnih referendumima na kojima odaziv nije problem. Ondašnje mjesne zajednice sigurno se ne može sjetiti nitko mladi od četrdeset godina, a mlađi od pedeset teško posjeduju išta više od površnog sjećanja. Dakle, s te strane naslijede je većinom potonulo i nema aktivan utjecaj na današnje društvo. Rekao bih i da oni koji danas jesu akteri građanskog aktivizma, izravne demokracije ili lokalnog višestranačja, inspiraciju nalaze u drugim izvorima, često nesvesni da pozornosti vrijedna domaća iskustva postoje u ne tako davnoj prošlosti. Očekivano, mnogi ljudi iz onoga vremena bili su aktivni i kasnije. Na internetu sam tražio trag onih imena koja spominjem u knjizi i doista ima nekadašnjih mladih aktivista iz osamdesetih koji su u bitno drugačijem kontekstu, duboko u 2000-ima, nastavili raditi u svojim malim općinama ili mjesnim odborima. Međutim, traganje za njima i uspoređivanje dvaju sustava bilo bi drugačije istraživanje od onog koje sam proveo. Neke indicije sigurno gothicu znatiželju. ■

Klasa komunist

Komunisti danas teorijski analiziraju konkretnе situacije i opći razvoj kapitalizma. Izradili su niz odličnih analiza konkretnih događanja, ali im se dosad nije posrećilo da teoriju prevedu u ideologiju koja bi mobilizirala mase, ističe Rastko Močnik. Darko Suvin smatra da su komunisti nepomirljiva opozicija razrastanju vladajućih aparata u 'sigurnosnu državu'

ŽIVIMO u vremenu kada je ideja komunizma diskreditirana u javnom mejnstrimu. No ona persistira na margini. O njoj se održavaju konferencije, mnogi lijevi mislioci, ali i obični ljudi sebe doživljavaju kao komuniste, a poneki se tako i deklariraju. Zato je važno pojmiti imaju li te izjave i radovi uporište. Dvojica naših sugovornika, teoretičar književnosti DARKO SUVIN i sociolog RASTKO MOČNIK, odgovorili su nam na pitanja što je komunizam danas i tko su komunisti.

I dok Močnik, kao što ćemo vidjeti, analizira komuniste kao 'druge', nakon što se ogradio od pretenzije da imenuje konkretnе komuniste ili da se sam tako deklarira, jer bitno je da nas tako prepoznaju drugi, Suvin nam je uvodno ponudio definiciju komunista. — Komunisti danas su osobe, uglavnom osamljene i često proganjene, koje svjesno brane život ljudi kao i civilizacije protiv sustava ubilačkog imperijalnog kapitalizma. No komunisti su i osobe koje slijede zasade komunizma kao pokreta i kao horizonta – ističe Suvin.

Jedini pravi komunizam za njega je onaj slobodarski, koji u ovom gnjusnom svijetu često treba državu i ostale vladajuće aparate, ali postoji zbog oslobođenja ličnosti. Sloboda je, citira MARXOVU i ENGELSOVU 'Njemačku ideologiju', 'stvaralačko ispoljavanje života koje se razvija kroz ostvarenja mogućnosti cijele ličnosti'. Suvin se nije upuštao u svade oko definicije kao ni oko praksi pokreta koji su koristili komunizam u svom nazivu. No valja reći da se prema oslobođilačkom horizontu komunizam na vlasti kretao samo u prvih deset do 20 godina nakon pučkih revolucija koje bismo mogli nazivati i imenima LENJINA, MAOA, TITA, CASTRA i još nekolice, dok je nakon toga, zbog vanjskih i unutarnjih razloga, prevladalo održavanje na vlasti. Dostignuća te vlasti u 20. vijeku, prema Suvinovu mišljenju, nisu bila mala. Recimo, besplatno školovanje i zdravstveno osiguranje, kao i borba za mir i ravнопravnost u svijetu. No ni nedostaci nisu bili mali. Ali čemu bi takve zasade služile danas? Suvin nam je u nastavku razgovora naveo nekoliko primjera.

— Prvi je borba protiv izgladnjivanja i bolesti siromaštva od kojih danas pati blizu trećine čovječanstva, tj. blizu tri milijarde osoba. Ako je ovo staro kao svijet ili bar kao klasno društvo, drugi je primjer nagli razvoj otudnih proizvodnih snaga unutar kapitalizma koji je doveo od atomskih bombi preko trovanja tla, vode i zraka te klimatske katastrofe do mogućnosti sloma ljudske civilizacije. Svake godine izumire 70.000 životinjskih i biljnih vrsta. Treće je udarna pesnica kapitalizma, vojna industrija i ratovi. U vojne investicije uloženo je godine 2020. dva biličuna američkih dolara, a danas bi bilo znatno više, od toga su valjda polovina ekstraprofiti kapitalista. Ratovi poput onih u jugozapadnoj Aziji, Ukrajini, a sada i izraelsko-palestinskog, pa i onih malih na Balkanu, prava su blagodat za masovnu proizvodnju brzih smrti, a siromaha ionako ima previše. I kao četvrti, komunisti su nepomirljiva opozicija razrastanju vladajućih aparata u 'sigurnosnu državu' (security state), u kojoj je nasilje, kako legalno tako i polulegalno, dozvoljeno. Danas se za svakog vlasnika mobilnog telefona može znati s kime je razgovarao ili bio bliže od dva metra. Vojno-industrijski kompleks, na koji je davno upozoravao predsjednik SAD-a EISENHOWER, otada se priključio na goleme finansijske i komunikacijske aparate – govori Suvin.

Na temelju navedenih primjera može se ustvrditi da takve opozicione stavove, a katkad i djelovanje, zastupa većina onih koji ne profitiraju od umanjuvanja života u korist

kapitala. To je točno i to je velik rezervoar potencijala za radikalnu opoziciju. No kapitalizam je pronašao za to liječa: potpirivanje okorjelih rodnih (*gender*), nacionalističkih i rasističkih predrasuda u neprestane nasilne napetosti i strahove. To dovodi do raznih varijanti fašizma 2.0, kao i povratka najgorih klerofašizama karakterističnih za monoteističke tradicije.

To što komunisti svjesno brane ljudske živote i civilizaciju od sustava ubilačkog imperijalnog kapitalizma, za Suvina znači da opozicija masovnim preranim i mučnim povredama i umiranju nikada neće dovesti do njihovog radikalnog smanjenja ili ukidanja ako se, i samu ako se, iza takvih mrskih vlasti ne vidi ono što komunisti vide, a to je hipertehnokratski kapitalizam. Kao kod mitske hidre, ako se toj organskoj cjelini odreže jedna desetina pipka, narast će drugih deset: zato se taj sustav može shvatiti samo kao cjelina. Traži se dakle spoj zdvorazumske opozicije ugnjetavanju i nasilju i dubinske spoznaje, spoj emocionalnog i pojmovnog razumijevanja.

— Antropološki govoreći, to mi se čini glavnom osobinom i prednošću komunizma: da njegov horizont može otkloniti kako lažne pojmove tako i lažne emocije da bi stvorio savez oslobođilačkih pojmoveva s indigniranim zaštitom života — kaže Suvin.

On smatra da povijesno, nakon iskustava svjetskih ratova i revolucija 20. vijeka, kada

Ratovi poput onih u jugozapadnoj Aziji, Ukrajini, a sada i izraelsko-palestinskog, pa i onih malih na Balkanu, prava su blagodat za masovnu proizvodnju brzih smrти, a siromaha ionako ima previše — kaže Suvin

je država posvuda prerasla u novo, skoro totalno čudovište Levijatana, svaki komunizam danas mora biti neki poluanarhizam, naime u korist vlasti odozdo. A to je najjasnije formulirano, vjerovali ili ne, u Lenjinovoj ‘Državi i revoluciji’.

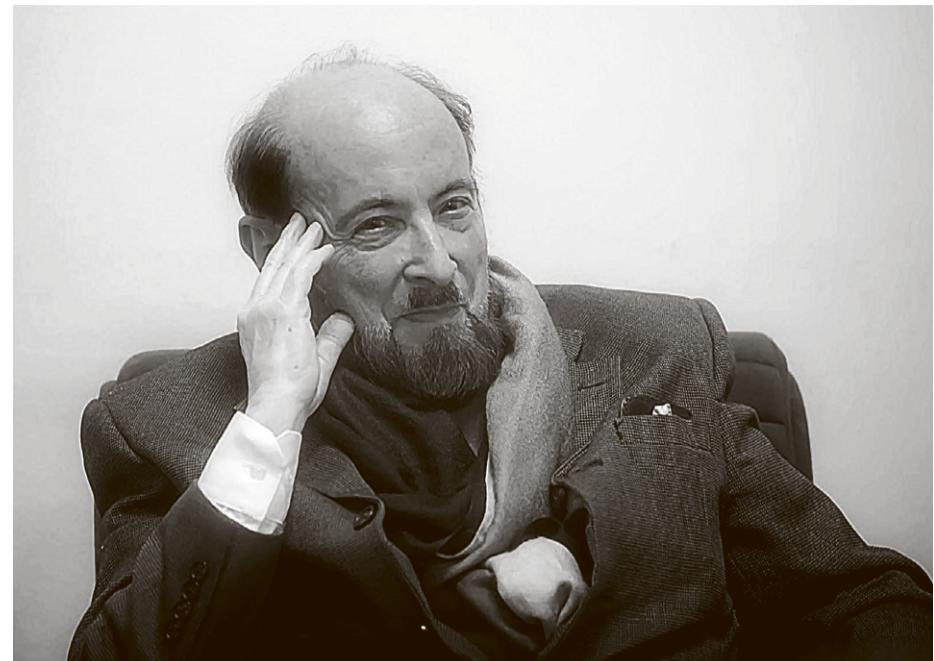
— Istina, stvarna je svakodnevica ‘realnog komunizma’ nakon STALJINA često bila prema pojedincima okrutnija nego u bogatijem kapitalizmu dok se bojao komunizma. No danas, usred strahota sloma, rekao bih za komunizam ono što je CHURCHILL rekao o demokraciji: ‘To je najgori društveni sustav, ako se ne računaju svi ostali.’ Konačno, никакva kratka formulacija ni člančić ne mogu nadomjestiti živi pokret. Ali nema ni pokreta bez horizonta prema kojem se kreće. Za taj horizont još uvijek nema bolje formule od one koju je Marx napisao u ‘Kritici Gotskog programa’: ‘Takvo udruživanje ljudi u kojemu je slobodni razvoj svakog pojedinca uslov za slobodni razvoj sviju’ — zaključuje Suvin.

Prema Rastku Močniku, najprije moramo utvrditi kakve prakse su komunisti razvili u prošlosti jer ćemo tek onda moći razmišljati kako je moguće afirmirati komunističke prakse u suvremenosti. Komunisti djeluju kolektivno sa stajališta proletarijata s namjerom da otprave klasno društvo i zajedno s naprednim silama izgrade besklasno društvo u kojemu će svatko doprinositi prema vlastitim mogućnostima, a bit će mu osigurano da živi u skladu sa svojim potrebama. No kako ustanoviti što je klasno stanovište proletarijata?

— Što je klasno stajalište proletarijata potrebno je ustanoviti posebno u svakom povijesnom trenutku. Zato komunisti uče od masa i teorijski analiziraju društvene odnose — kaže Močnik.

Težnje masa i teorijske spoznaje komunisti potvrđuju u konkretnoj i povijesnoj djelatnosti. Oni, prema Močniku, djeluju ideološki, politički i vojno. Koja će vrsta djelatnosti u određenom povijesnom trenutku imati prednost i kako će se izvršavati, predmet je rasprave između komunista, radnih masa i naprednih skupina iz drugih klasa. Skicirajmo sad ideološko, političko i vojno djelovanje.

U ideološkoj djelatnosti komunisti prevede samonikli otpor masa i teorijske spoznaje u praktičnu ideologiju, koja ima snagu da mobilizira mase za revolucionarnu akciju. U političkoj djelatnosti oni u različitim političkim formacijama (strankama, sindikatima) provode zahtjeve radničke klase i napred-

nih masa u cjelini i internacionalističkom opsegu. Kada su vladajuće klase u prošlosti nastupile protiv revolucionarnih masa uz vojno nasilje, komunisti su često bili sposobni organizirati oružani otpor i izvesti uspješne oružane revolucije.

Na temelju opisa komunističkih praksi, smatra Močnik, vidimo da su kapital i njegova država sada i ovdje postavili niz učinkovitih zapreka, pomoću kojih sprečavaju komunističke prakse. Zato se moramo upitati: što komunist sada i ovdje može učiniti? Situaciju u kojoj su komunisti danas Močnik vidi tako što komunisti teorijski analiziraju konkretne situacije i opći razvoj suvremenog kapitalizma. Iako uglavnom djeluju izvan institucija službene buržoaske ‘znanosti’, koja progoni teoriju, već su izradili niz odličnih analiza konkretnih događanja. Postoje analize ratova u Ukrajini, na Bliskom istoku, opće analize suvremenih procesa, uspona socijalizma s kineskim značajkama, imperijalizma SAD-a i njegovih satelita, propadanja evroatlantskog kapitalizma. Ali im se dosad nije posrećilo da teoriju prevedu u ideologiju koja bi mobilizirala mase.

— Izgleda da su komunisti zaboravili učiti od masa — poentira Močnik.

O tome bi trebalo više govoriti s obzirom na to da je budućnost pokreta ulog.

Komunisti djeluju i u postojećim lijevim partijama, a neke su čak ušle u parlamente. Problem je, prema Močnikovoj skici, u tome što su današnje lijeve stranke organizirane po modelu buržoaskih stranaka, odnosno taj da nastoje ući u buržoaske parlamente i da djeluju u nacionalnim okvirima. Zato

Komunisti djeluju i u postojećim lijevim partijama, a neke su i u parlamentima. Prema Močniku, problem je u tome što su današnje lijeve stranke organizirane po modelu buržoaskih stranaka — nastoje ući u buržoaske parlamente i djeluju u nacionalnim okvirima

komunisti u buržoaskim parlamentima i buržoaskim, malogradanskim strankama gotovo da ne mogu zastupati cijeli, tj. svjetski proletariat, a to znači prvenstveno onaj globalnog juga.

— Pravno-političko uređenje buržoaskih država i njihovih saveza, kao što su na primjer EU i NATO, automatski izaziva procese birokratizacije i u nominalno lijevim strankama, tako da se njihova nomenklatura sada više ne razlikuje od nacionalnih buržoaskih birokracija u službi kapitala. Zato je, na primjer, došlo do raskola u njemačkoj Ljevici — locira Močnik.

Recimo još nešto o sferi ekonomije. U njoj komunisti u suvremenim buržoaskim partijama i sindikatima koji su napustili klasno stanovište mogu doseći manja poboljšanja u inače surovoj eksplotaciji radnih masa. I to je bolje nego ništa. No komunisti bi moralni glasnije isticati da njihov cilj nije popravljanje kapitalizma, nego njegovo ukidanje i uspostavljanje socijalističkog društva. Ovdje se nećemo upuštati u stanje u našim krajevima i s našim lijevim strankama, no taj je zadatok ionako uvijek pred nama. Močnik ipak smatra da možemo biti optimisti.

— Od ‘Što da se radi?’ Černiševskog iz 1863., djela koje približno odgovara sadašnjem stanju ljevice u Evropi, do oktobarske revolucije 1917. prošle su samo pedeset i četiri godine — zaključuje Močnik. ■

Rastko Močnik (Foto: Jovica Drobnjak)

ИНФОРМАТОР

Предавање за полазнике Академије

Толеранција превладава

Судионици 12. Политичке академије СНВ-а су оцијенили да ће се нове генерације мање бавити прошлошћу и да ће јачати слобода изражавања

ЗАВРШНИ тродневни модул 12. Политичке академије СНВ-а, одржан од 3. до 5. новембра у Језерчици, протекао је у зна-ку ваљкополитичких сукоба који се могу одразити на Хрватску, а тиме и српску заједницу која у њој живи.

Завршног дана услиједила је расправа о будућности Срба у Хрватској у наредних десет година. Судионици су оцијенили да ће се нове генерације мање бавити прошлошћу, да ће превладати толерантнија атмосфера у којој ће јачати слобода изражавања, да ће се побољшати економска ситуација и лакше налазити запослење те да ће јачати европске вриједности ако и Србија уђе у ЕУ. Наглашена је важност побољшања положаја српске заједнице, али уз констатирање смањивања броја припадника, не само због демографских разлога, него и асимилације, јер се многи Срби не изјашњавају тако, што доводи до губљења политичке релевантности, прије свега на локалном нивоу.

Професор ДЕЈАН ЈОВИЋ је изнно пода-так да су Срби у Хрватској једина заједница на бившем југославенском простору у којој већина не гласа 'национално', него за партије већинског народа. С друге стране, подсјетио је да је од 29.000 гласова, колико је добио СДСС на изборима за Европски парламент, неколико хиљада било и грађана хрватске националности. Активирањем Срба у гласању отворио би се простор за још понеки мандат.

У завршном предавању предсједник СНВ-а МИЛОРАД ПУПОВАЦ говорио је о односу мира и мржње која се настоји покри-ти националним осјећајима, а у ствари је повезан с приватним интересом. Истакнуо је злоупотребу трагичних догађаја у прошлости за обрачуне у садашњости. Указао је на разлике у обиљежавању жртава након Другог свјетског рата.

— Након 1945. у култури сјећања није било сукоба Хрвата, Срба, Нијемаца и Талијана, него сукоба с фашистима и нацистима,

односно усташама и четницима. Улазимо у вријеме у којем се заговарање било каквог мировног процеса сматра аморалним – закључио је Пуповац.

Новинар и некадашњи дипломат ЗЛАТКО ДИЗДАРЕВИЋ говорио је о актуалној ситуацији на Близком истоку, износећи своја сјећања и искуства. Оцијенио је да се Иран неће укључити у обрачун Израела и Палестинаца, осим ако не буде директно нападнут. Такођер је истакнуо негативну улогу Запада, прије свега САД-а у цијелом процесу. Бивши амбасадор у Русији БОЖКО КОВАЧЕВИЋ бавио се украјинско-руским сукобом и генезом његовог настанка, повезујући га са ширењем НАТО пакта на исток због чега се Русија сматрала превареном. Сматра да рат улази у фазу статуса quo, односно да неће бити значајних помјерања линије фронта. Дејан ЈОВИЋ говорио је о Балкану у контексту сукоба.

— Немамо само рат у Украјини и на Близком истоку, јер су ту и сукоб у Нагорно Карабаху и инциденти на Косову. У контексту западног Балкана постоји опасност колапса међународног поретка, макар на кратко вријеме, ако Запад изгуби један од тих ратова. Отворио би се простор за каос у којем би могло доћи до сукоба. Не мислим да постоје домаћи фактори који су довољно јаки или заинтересирани за покретање рата. Већа је опасност од анархије у глобалном поретку. Ту је и Кина у контексту незападних актера који су присутни симболички, јер ако се гледа економска размјена, огроман дио отпада на ЕУ и Запад, мада су и друге државе важне јер земље које сматрају да су исклучене из процеса евроинтеграција покушавају гледати према другим партнерима – рекао је Јовић, док је ДАМИР ГРУБИША говорио о европским изборима 2024. и што они доносе. На крају смо неке од учесника питали за дојмове.

— Ово је била одлична генерација полазника. Били су заинтересирани за програм, активно су учествовали, а једним дијелом чак и обликовали програм. Циклус смо завршили ваљком политиком, приказујући стварне опасности које могу дотаћи и Србе у Хрватској – рекао је Дејан Јовић, истичући важност слободе говора и дискутирања те велики интерес за нека од предавања за која је занимање показао чак и посљедњи југословенски министар ваљских послова Будимир Лончар. ЈЕЛЕНА НЕСТОРОВИЋ,

водитељица Одјела за координацију СНВ-а, такођер је изразила задовољство генерацијом полазника.

— Од 23 младе особе које су уписале академију, њих 20 је завршило програм. Пуно их је изразило жељу да наредне године дођу и њихови пријатељи. За нас је важно да полазници буду амбасадори академије, јер је то најбржи и најлакши начин да дођемо до нових људи. Сваке године усвајамо нове методе рада и експериментирамо, тако да напредујемо у сваком сегменту. Очекујем да ће полазници постати активнији у српској заједници. Пратећи рад прошлих генерација с којима смо стално у контакту, највише њих остаје укључено у друштвени живот заједнице – нагласила је Несторовић. — С академије носим позитивне утиске и пуно нових знања. То ме усмирило ка новим вештинама уз оцену да имамо још пуно тога урадити у нашој, али и широј заједници. За просечну младу особу из Вуковара сматрам да сам био довољно укључен и прије академије, али ме она још више усмирила ка српској заједници – рекао је Урош Антић из Вуковара.

— Академија је важно значајан пројекат. Млади имају прилику да се упознају, умреже, повежу и добију увид да заједница није у свим крајевима Хрватске у једнаком положају. Активна сам у неколико удружења, а ово ће ми бити додатан потицај да покушам повући и друге људе да се укључе у рад – казала је Зорана Петковић из Даља.

— Утисци су одлични, све је испало супер и драго ми је да сам дошла. Како сам тајница у жупанијском Вијећу Бјеловарско-бilogорске жупаније, ова ће ми искуства помоћи у даљњем раду – нагласила је ТЕА БЈЕЛАЈАЦ.

■ Ненад Јовановић

последњег дана октобра посетили су Нови Сад и одржали радни састанак са представницима покрајинског Секретаријата за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу те покрајинског Секретаријата за културу, јавно информисање и сарадњу са верским заједницама.

Српски представници са локалног и регионалног нивоа разговарали су са покрајинским секретаром за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу Владе ап Војводине АЛЕКСАНДРОМ Софићем, директором Покрајинског фонда за пружање помоћи избеглим, прогнаним лицима и сарадњу са Србима у региону АЛЕКСАНДРОМ ЂЕДОВЦЕМ, директором Фонда 'Европски послови' ОГЊЕНОМ ДОПУЂЕМ те помоћницијем покрајинског секретара за културу, јавно информисање и сарадњу са верским заједницама ЈЕЛЕНОМ ДОБРОВОЉЕМ ЂОВАНОВИЋЕМ. Према речима заменика вуковарско-сремског жупана из реда српске заједнице СРЂАНА ЈЕРЕМИЋА, акценат је стављен на могућности помоћи споменутим секретаријата српском становништву које живи на подручју истока Хрватске – како у општинама са српском већином тако у оним градовима и општинама где припадници српске заједнице представљају мањину, али су упркос томе, организовани у мањинска већа или различита удружења.

Досадашња сарадња оцењена је као изузетно добра, при чему су гости и до маћини указали да је интензивирана у протекле две године и то првенствено захваљујући ангажману донедавног Генералног конзула Републике Србије у Вуковару АЛЕКСАНДРА НАКИЋА, који је иницирао састанак и присуствовао му.

— Представници општина са српском већином представили су најважније инфраструктурне пројекте и планове које су поставили као приоритет у будућем периоду. Покрајински секретар Софић рекао је да ће настојати одређеним средствима да помогне у реализацији тих пројеката, који су финансијски поприлично захтевни – рекао је Јеремић. Додао је како је, између остalog, договорено да се у наредном периоду једнодневне или вишедневне екскурзије деце, која се образују на српском језику и хириличном писму интензивирају, као и њихов одлазак на различите кампове у Републици Србији.

Делегација српске заједнице посетила је ФК 'Војводина' где су у разговору с чељним људима Клуба договорили наставак отворених спортских тренинга у местима Вуковарско – сремске жупаније као и турнира у којима ће учешће узети играчи клуба, који се тренутно такмичи оквиру Суперлиге Србије.

Делегацију српске заједнице из Вуковарско – сремске жупаније, уз заменика жупана Јеремића, представљали су начелници општина Негославци, Борово, Трпиња и Маркушица – ДУШАН ЈЕЦКОВ, ЗОРАН БАЂАНОВИЋ, МИРОСЛАВ ПАЛИЋ и ТИХОМИР КОЛАРЕВИЋ.

■ Сенка Недељковић

Помоћ из Војводине

Влада Војводине помоћи ће у реализацији захтевних пројеката српској заједници Вуковарско-сремске жупаније

НА Позив представника Владе ап Војводине, представници српске заједнице са подручја Вуковарско – сремске жупаније,

Делегација са истока Хрватске у Новом Саду

Стаклени прстен упозорења

Волонтери су покупили стакло одбачено на путу према кањону ријеке Бијеле, а од отпада је начињена инсталација

УЗАСЕЛКУ Лончари надомак Горњег Карина, услови за живот никада нису били лаки. На висини је од 375 метара надморске висине. До села води уска и кривудава цеста дуга четири километара, донедавно неасфалтирана. После сваке јаче кишне, вода би однела макадам, али са собом носила и смеће које се ту деценијама уназад одлагало. Било је ту кревета, ормар, читава једна кухиња, стари шпорет, разног посуђа, гардеробе, телевизора, отпадног грађевинског материјала на свакој кривини, али пре свега стакла, и то на тоне.

На пола пута до села у које се после рата вратила једна породица поодмакле доби, а деценију касније још једна породица избеглих Срба са двоје деце, налази се кањон ријеке Бијеле. Због своје лепоте, последњих година ова локација надомак Новиградског и Каринског мора, постала је окупљалиште многобројних излетника и планинара. Међутим, да би стигли до реке и њеног кањона, љубитељи природе морали су да прођу 'стазом утабаног стакла', дугом око 200 метара. Фасцинатантан призор љутио је људе који су ту долазили. Нико тачно није знао, чак ни они који су се у Лончаре вратили да живе, одакле су се ту нашле крхотине хиљада стаклених флаша које је неко додатно багером утабао.

ВЛАДИМИР МИКЕТА, планинтар и режисер из Задра, често на својим рутама налази на илегална одлагалишта отпада. Међутим, откриће овог стакленог пута инспирисало га је да 2019. године сними седмоминутни филм под називом 'Није прекрасно'. Овај еколошки филм прати рођење последњег човека на Земљи који се рађа на депонији ђубрета, те његов живот. На крају, због несносног живота обележеног отпадом, протагонист филма себи жели одузети живот.

Скулптура америчког уметника

— Циљ ми је био да шокирајм јавност. И ако се бар један човек након мого филма замислио над својим поступцима, те одлучио да промени навике, ја сам своје постигао — каже Микета.

Пре рата, у овом заселку живело је око 120 људи, претежно Срба. Када су 1995. године напустили своје куће, у њима су неки људи који су остали да живе у околини Горњег Карина или су се ту насељили из Босне и Херцеговине, држали углавном стоку. Куће су претворене у штале, а једну од њих купио је 2016. године МАРКО Симић који је из Милана дошао да живи у Карину. Убрзо је основао Удругу за потицање заштите околног природе те промицање одрживог развоја и туризма Лончари. Затим је у сарадњи са Спортско-пењачким друштвом Пакленица, организовао низ еко-акција са намером да прилазни пут кањону буде очишћен.

— Прва је одржана 2020. године, а потом смо организовали још две акције чишћења депоније смећа и отпада, која се налазио у дужини од једног километара, уз сам пут која води ка Лончарима — каже Симић. Одазвало се на стотине људи. Стакло је сакупљено рукама волонтера и пажљиво одвајано, тако да постане ресурс. 'Сакупили смо око тону различитог стакла', наглашава Симић. Тада је и настала идеја да ово стакло постане предмет рада у пројекту 'О прихваћању непожељног'.

Стару камену кућу коју је купио у Лончарима, Симић је обновио, претворивши је у уметничку резиденцију. Крајем 2022. године, Удруга Лончари, у сарадњи са различitim институцијама, расписала је међународни конкурс 'О прихваћању непожељног' за израду уметничке инсталације, која би постављањем на јавном простору трајно указивала на проблем загађења природе и околине.

— Назив је одабран као покушај да се кроз овај пројекат исцели једна друштвена тема која се тиче односа људи који су овде живели, пре свега живота Хрвата и Срба у задарском залеђу — каже ДАВОРКА ПЕРИЋ, кураторка овог пројекта.

Одбачени отпад део је живота људи који су ту живели пре 1995. године. Оно што је важно јесте да су се на акције чишћења, одазвали људи без обзира на националну припадност и били су уједињени у намери чишћења околног прилаза кањону реке Бијеле. У овом пројекту, сакупљено стакло постало је саставни део уметничке инсталације америчког уметника Дода Холсалпа који се почетком септембра из Лос Анђелеса преселио на месец дана у Лончаре, како би радио на изради уметничке скулптуре која је победила на конкурсу.

Заједно са четрдесетак волонтера направио је сухозид пречника девет метара на којем је поставио стаклени мозаик јегуље у облику прстена. Сада је то простор за седење, дружење и разговор.

— Развијајући концепт пројекта, разматрао сам како најбоље искористити прикупљени стаклени отпад у јавној уметничкој инсталацији. Тешко је користити рециклiranе стаклене остатке у уметности, а да се притом одржи дух заштите природе и јавне уметности — каже Холсалп.

Како објашњава кураторка Перић, овај рад изабран је зато што је у идеалној кружној форми. Круг као форма за могући дијалог, као и материјали од кога је саграђена ова скулптура, камена и стакла, симболично осликовавају природу друштвених односа на овим просторима, али преносе и жељену поруку за повезивањем и стварањем бољег друштва.

■ Татјана Ђорђевић

опћине: Трпињу, Боботу, Пачетин, Веру, Бршадин и Лудвинце; само Ђелије нису биле обухваћене пројектом.

— Имали смо срећу да је у сваком од села у којима су били корисници живјела бар по једна жена запослена на пројекту. Оне су имале на располагању бицикле из прве фазе пројекта, тако да није било путних трошка — каже Тодорчић.

Пројекат је у потпуности финансиран из Европског социјалног фонда 'Оперативни програм учниковити људски потенцијали 2014. – 2020.' Укупна вриједност пројекта износи 98.000 евра, а водитељица је била СНЕЖАНА ВРАЊЕШЕВИЋ.

— Удругаје у пројекту имала више партнера — вуковарске подручне уред Хрватског завода за запошљавање и Хрватског завода за социјални рад, као и Српско народно вијеће које је било укључено у послове информирања, писања пројекта и друга логистичка питања.

Због задовољства досадашњих корисника као и настојања да се теже запошљивим особама омогући неколико мјесеци радног искуства, удруга се јавила на јавни позив за четврту фазу пројекта.

■ Н. Ј.

'Зажели' се наставља

Кроз пројекат 'Зажели', у Трпињи је запослено 16 жена, а корисници је било чак 111

Након успешног проведене треће фазе пројекта "Зажели бољи живот у опћини Трпиња" у периоду од 14. децембра прошле до 14. августа ове године, Удруга 'Трећа живот на доб' јавила се на натјеџај за наставак пројекта у наредним мјесецима.

— Овим пројектом успјели смо запослити жене с подручја опћине Трпиња које спадају у категорију теже запошљивих, значи оне старије од 50 година те жене с инвалидитетом или низег нивоа образовања које су слабијег имовног стања. Тиме смо им смањили ризик од сиромаштва. С друге стране, повећали смо социјалну укљученост и квалитету живота крајњих корисника припадника рањивих група, а то значи старијих и болесних људи који је у руралним крајевима све више — прича нам БИЉАНА ТОДОРЧИЋ, предсједница удружења.

Учеснице пројекта

— Запослено је 16 жена, а предвиђена бројка од 90 корисника порасла је на 111. Жене на пројекту набављале су корисницима намирнице и лијекове, плаћале им рачуне, одлазиле код доктора по рецепте и упутнице, бринуле о хигијени и особном изгледу корисника, поспремале по кућама, срећивале вртove, окупнице и уносиле огрев — прича Тодорчић. Свака жена на близије је имала од седам до девет корисника којима је долазила три пута седмично, иако би по потреби долазила и више. Пројекат је обухватио шест од седам села на подручју

Нова Координација

Конституисано је ново кровно тело националних мањина Вуковарско-сремске жупаније

ПРЕДСЕДНИК Жупанијског већа српске националне мањине СВЕТИСЛАВ МИКЕРЕВИЋ, на Конститутивној седници у Вуковару, једногласно изабран за новог старог председника Координације већа и представника мањина Вуковарско-сремске жупаније. Након што су у мају ове године проведени избори за мањинске представнике и већа мањина, као и у ранијим годинама исказана је потреба координације на жупанијском нивоу. Као резултате рада у протеклом мандату председник Координације, Микеревић је истакао је побољшање односа са жупанијским властима те реализацију низа заједничких пројекта.

Чланови Координације

ИНФОРМАТОР

— Поједини, велики пројекти, попут пројектног предлога 'Дунав нас спаја', чији је циљ био повезивање мањина с обе стране Дунава, нису успели да буду реализовани јер је конкурс за аплицирање уследио у периоду распуштања мањинских већа, пред нове изборе – подсетио је Микеревић на неке од значајнијих пројектних активности из прошлог мандата Координације. Указао је на значај оснивања Кордунације мањина у контексту боље повезаности и заједничких ангажмана у програмским активностима, истакавши да ће акценат будућем раду ставити на мање пројекте са бржом реализацијом.

— Радимо сви заједно, без обзира на бројност поједињих националних мањина. Циљ је управо оне мање анимирати на већи ангажман, а оне бројније, попут српске, да им буду подршка – закључио је председник Координације.

Конститутивној седници присуствовао је и вуковарско-сремски жупан ДАМИР ДЕКАНИЋ, који је изразио задовољство досадашњим радом мањинских удружења и њиховом сарадњом са Жупанијом. Истакао је значај мањинских пројеката, не само у очувању културе, језика и обичаја, односно свега онога што чини један народ, него и добробити државе у којој живе. 'За пројекте и активности мањина током ове године планирано је нешто више од 100 хиљада евра', рекао је жупан, нагласивши да је за наредни период планирано повећање средстава за рад националних мањина.

Заменик жупана из реда српске заједнице, Срђан Јеремић од почетка свог мандата задужен је за односе с мањинским заједницама и својеврсна је спона са жупанијским телима. Подсетио је да је реч о шестом сазиву Координације националних мањина, те да је њено конституисање изузетно битан чин.

— Мањине готово 20 одсто у укупном броју становника наше жупаније. Битно је имати једно кровно тело које ће да усмерава њихове активности и путем Координације проналази решења за потенцијалне проблеме – нагласио је Јеремић похваливши рад Координације у протеклом сазиву те изразио наду да ће сарадња и у будућем периоду бити квалитетна. Координацију националних мањина Вуковарско-сремске жупаније чине представници и већа српске националне мањине, као најбројније, мађарске заједнице, русинске, украјинске, бошњачке, словачке, немачке и албанске.

■ Сенка Недељковић

Вијенци за 13. проле- терску

Кроз ову ударну бригаду је прошло готово десет хиљада бораца, а сваки четврти је у борби погинуо

Упонедељак и уторак, 6. и 7. новембра на Жумберку, у Сошицама и Радатовићима те у Горњем Сјеничаку на Кордуну, на самом мјесту формирања, обиљежена је 81. годишњица формирања 13. пролетерске ударне бригаде Раде Кончар чији је командант био генерал и народни херој РАДЕ БУЛАТ. На споменике на Жумберку и у Горњем Сјеничаку су положени бројни вијенци те упаљене свијеће за погинуле борце те бригаде. Кроз њу је прошло готово десет хиљада бораца, а сваки четврти је у борби погинуо. Борбени пут бригаде је износио

Полагање вијенца у Сошицама

непуних 18.000 километара, у бригади се борило преко 400 жена, из њених редова проглашено је 17 генерала и 15 народних хероја, Највише је било Кордунаша па Ли-чана, Далматинаца, Примораца, Горана, Банијаца, Жумберчана, Загрепчана, Загораца, Посаваца, бораца из Покупља и Туропоља.

■ М. Цимеша

Кордунаши прели у Инђији

Прво кордунашко прело у војвођанском мјесту одржано је јер тамо живе многи колонизирани и изbjegli s ovoj području

УИнђији, сријемском мјесту у Војводини, одржано је Прво кордунашко прело. Организатор је било тамошње Удружење Срба са Кордуна 'Ђорђе Војновић'. Покровитељ манифестације је био Град Инђија. У споменутом Удружењу окупљене су бројне изbjeglice са подручја Кордуна и околних дијелова Хрватске које су дом пронашли у Србији након Олује. На том подручју је и велики број колонизираних у Војводину и Сријем након Другог свјетског рата, баш с подручја Кордуна, Лике, Баније и Сјеверне Далмације.

На Првом кордунашком прелу наступило је десетак културно-умјетничких

Наступ у инђијском Дому културе

друштава из Београда, Сомбора, Новог Сада, Клајићева, Бања Луке, Суботице и самог Кордуна, који је представљао пододбор Српског културног друштва Просвјета из Вргинмоста под водством предсједнице СЕНКЕ ЦРЕВАР.

На пут у Србију је ишао пун аутобус укључујући јуниорски и сениорски фолклорно-пјевачки ансамбл пододбора. Они су, како нам је рекао предсједник карловачког пододбора МИЛАН ЛАПЧИЋ, изводили пјесме и плесове Кордуна и Србије у укупном трајању од 20 минута. Наступи су одржани у инђијском Дому културе који је био испуњен до задњег мјesta, а заједничком дружењу присуствовало је више од 250 гостију. Лапчић каже да је наступ био одлично прихваћен. Кордунаши су се срели с изbjeglima за вријеме Олује.

■ М. Ц.

Овај интернационални фестивал краткометражних играчких, документарних и анимираних филмова, у трајању до 20 минута, представља омаж Хугу Клајну, позоришном професору, теоретичару и психијатру рођеном у Вуковару, који је био ментор некима од најпознатијих позоришних редитеља. О успешности сваког филма, стручан суд дао је трочлани жири, који су чинили МИЛАН ПУЗИЋ, сценариста и редитељ, проф. сценарија на Академији уметности у Новом Саду, јапански редитељ АКИОШИ ИМАЗЕКИ, те мајstor камере ЈОВАНА МИЛАНКО, чија је специјалност подводна фотографија.

Специфичност Фестивала је интеракција

Специфичности овог фестивала, у односу на неке друге у Хрватској су довођење аутора, организовање радионица и интеракција с публиком.

— Мислим да публика мора да буде укључена и да осети да је део тог фестивала. Желимо да разговарамо о филму, те да филм буде као једна врста образовног програма, јер кратки играни филм је нешто специфично – сматра Петковић који је дипломирао глуму, а докторирао аудио-визуелну уметност, док му је ужа специјалност филмска режија. Од попратних садржаја, Петковић је издвојио радионицу, као омаж Желимиру Жилнику, једном од највећих документариста, не само са наших, него и европских простора те радионицу писања сценарија Милана Пузића. Овогодишње издање фестивала финансијски су подржали Заједничко веће општина из Вуковара те Хрватски аудиовизуелни центар.

■ С. Недељковић

Интеракција са публиком

На Клајн фестивалу приказано је 14 филмова у такмичарској конкуренцији

ПРЕМА одлуци трочланог стручног жирија, на свечаности у Српском дому у Вуковару проглашени су овогодишњи лауреати Клајн фестивала кратког филма. То су хрватски 'Какје се Чаковец', редитеља ВАЊЕ НИКОЛИЋА, руско-британски филм Хаулоут, Максима и Евгеније Арбугајев та Демон бокс, канадски филм, у режији Сеана Вајнштајма. Овогодишњи Фестивал одржан је у периоду од 3. до 5. новембра. Током три дана приказане су пројекције 14 филмова у такмичарској конкуренцији. Према речима организатора ОГЊЕНА ПЕТКОВИЋА из удружења Бара филм, одржане су и радионице на тему филмске уметности док су у музичком делу фестивала наступили цез музичари – ЂОРЂЕ ОБРАДОВИЋ трио и Васил Хаџиманов са својим бендом. Фестивалски програм се одржавао на неколико локација, од вуковарског Градског музеја, Српског дома, Српске куће до бара Кибиц фенстер.

Акција уређења

Мјештани Војаковачког Осијека нису жалили труда и времена да уреде гробље из 18. стотића

ПРАВОСЛАВНО гробље у Војаковачком Осијеку код Крижевца једно је од најстаријих у поткаличном крају. Према доступним хисторијским изворима, већим дијелом

BOBAN STOJANOVIĆ Verujem da mudrost sveta leži u ženama

Kada ljudima na zapadu pričam svoju priču i kroz šta sam prošao, kažu da je to previše. Možda jeste, ali ja sam imao majku, babe, komšinice, sve žene koje sam sretao i koje su me naučile kako da preživim, a da ne postanem loš čovek. To je za mene feminizam

NA pjesme BOBANA STOJANOVIĆA sam našla na Facebooku prije nego što mu je pred ljetom izšla zbirka 'Ovo je mogla da bude naša dnevna soba' (izdavač Rende). To je poezija od one vrste koja vas zakuca odmah; izravna, bolno iskrena, moćna. Kao da ju je napisao netko tko nema više što izgubiti. Bobanu Stojanoviću to je prva zbirka pjesama. Bio je dugogodišnji aktivist za gej prava u Srbiji, a onda je 2016. morao otići i u Kanadi je s partnerom ADAMOM PUŠKAROM, takođe gej aktivistom, zatražio i dobio politički azil. Malo prije odlaska bio je napadnut na ulici u Beogradu, a policija nije ništa poduzela mada je prijavio napad i prepoznao napadače. Naprotiv, s višokih političkih funkcija su mu prijetili da se utiša. Boban je pisao za medije u Srbiji, sudjelovao je u umjetničkim projektima, a i u Velikom bratu 2013., nakon čega je objavio autobiografiju pod naslovom 'Kao da je sve u redu'. U Kanadi radi s izbjeglicama.

Kada sam vas pitala za razgovor, pojasnila sam vam prostor Nade kao medijsku dnevnu sobu, mjesto u medijima gdje se možete osjećati ugodno i sigurno. Je li takva i dnevna soba iz naslova vaše zbirke?

Naslov je došao pred finaliziranje zbirke kada sam se pitao gde smeštati pesme, u kakav okvir. Shvatio sam da su to moje neispričane priče koje ja više osećam nego što mogu da ih artikulišem. To je nedovršena komunikacija koja je meni nedostajala i kada sam razmišljao gde bi se ta komunikacija odvijala, onda mi je pala na pamet dnevna soba. To je mesto gde ljudi provode vreme zajedno, gledaju filmove, smeju se, plaču, vode ljubav. To je sigurno mesto na kome mogu da osećam i kažem što mislim, a što nisam pre rekao. Tako da ste to dobro prepoznali. Kada je zbirka izšla i kada su mi se počeli javljati čitatelji, onda sam shvatio da se i njihova komunikacija s pesmama uglavnom bukvalno odvija u dnevnim sobama.

Čitala sam zbirku kao vaše svodenje računa s djetinjstvom i porodicom. Kako ste je vi pisali?

Pa jeste, a to svodenje računa je došlo kao produkt moga izlečenja. Dve nedelje nakon što smo moj partner i ja kupili stan 2020. u Kanadi, sedio sam u dnevnom boravku i pri pogledu na dve neotpakirane kutije me uhvatila jača anksioznost i shvatio sam da moram da potražim pomoć. Javio sam se terapeutkinji i ona mi je već na prvom sastanku rekla da sam pun trauma. Kroz terapiju sam shvatio da mi slike trigeruju traume. Neke od tih slika sam pretvorio u pesme. Recimo, slika cipela i listova moje mame kada sam je sreća na putu do kuće kada sam kao dete noću sam kroz kšu pešačio s vikendice jer me tata ostavio da ga beskonačno čekam. Važno je i što mi je mama umrla otkako sam u Kanadi, a onda se tata ubio pa mi je došlo vreme da razrešim neke stvari iz detinjstva i tinejdžerskog doba, da probam da shvatim zašto su me uopće rodili, kakva je bila ideja projekta zvanog malo Boban... Nisu te pesme obračun, već pokušaj traženja odgovora na neka pitanja koja su meni važna.

Nemam drugi izbor nego da budem saveznik ženama

Rođeni ste 1978. i odrastali ste u Zaječaru. Što se 1980.-ih očekivalo od muškog djeteta?

Bio sam jedino dete mojim roditeljima. Moja je mama imala abortuse i prije i posle mene...

Je li vam to mama rekla? Imali ste dovoljno otvoren odnos za takve razgovore?

Da, pričala mi je o tome, kao što sam i uvek znala kada je imala menstruaciju jer me slala da kupim uloške, a žene iz komšiluka su se zgrázale nad tim tako da sam rano skapirao te društvene relacije. Da se vratim na očekivanja: mislim da su se malo sramili mojih aspiracija jer sam voleo da se igram krpicama, ali me nisu puno silili na nešto. U ranim tinejdžerskim godinama me okolina počela maltretirati jer nisam pristajao na kompromis da se uklopim u rodnu očekivanja, pa su me zvali ženski petko, pitali jesam li peder, bilo je i nasilja.

Kao i uvek, društvo postavlja neke norme ponašanja. Ako ne žrtvuješ sebe radi uklapanja, postaješ objekat podsmeha i nasilja. Za moju generaciju dečaka bilo je tipično da su okrenuti sportu, da navijaju za određene klubove, da su nasilni prema devojčicama, kompetitivni, nekreativni, na izvestan način bahati, a ja sam bio sve suprotno. Sećam se razočaranja kada mi je majka pokazala školsku torbu koju su mi kupili. Na njoj je bio dečak koji vozi motor i čije je lice izgledalo ljutito. Ja sam želeo torbu na kojoj je bila pčelica Maja koja leti preko cveća. Čini mi se da je bilo lakše biti nesenzibilna devojčica, nego senzibilan dečak. Stalno su mi stavljali do znanja da ne smem da budem previše osetljiv, već da treba da 'očvrsnem', kako je to moja baba govorila.

U pjesmama je dosta nasilja. Vršnjačkog, naročito nasilja nad ženama, a pišete i o batinama koje ste dobili od mame, što je bila relativno raširena praksa tog vremena. To sam shvatila u razgovorima s vašom i mojom generacijom. Kako danas gledate na to?

Iz današnje perspektive bih to definisao kao traumatično iskustvo, a iz ondašnje je to bilo normalno jer smo većina nas

Nekad mislim da bi moja šira porodica lakše prihvatile da sam gej, nego što su mogli da prihvate da sam antinacionalista, antifašista. To im je prosto bilo previše

dobivali batine. Mislim da zbog toga još i danas kada nešto banalno pogrešim na poslu reagujem kao da sam nešto razbio i bojam se što će mama. Ono što je mene možda više oštetilo od batina je to što su oni uvek ignorisali ono što sam ja voleo, kao i kasnije moj uspeh, šta god da to značilo. A kada pričamo o fizičkom nasilju, to što je moja mama doživljavala je ostavilo velikog traga na mene i izgradilo moj ceo odnos prema ženama. Moj otac je bio dobar čovek dušom, ali težak karakterom. Ta se težina pojačavala kad bi se napisao, a pio je stalno. Pored fizičkog nasilja koje je doživljavala, bilo je prisutno i psihičko. Sećam se kada je jedne noći otac, u mrklom mraku, u tek pokošeno polje pored koga je parkirao kamion, bacio ključ od kamiona i rekao majci da ga nađe. Mama i ja smo tražili taj mali ključ baterijskom lampom, a ja sam gledao u maminu kosu iz koje je izlazila para jer ju je tek minut pre toga oprala. Njena kosa je bila vlažna i topla, a napolju je bilo hladno. Takva sećanja mi, doslovno, izazivaju bol u stomaku. Moja je majka često bila objekat ponizavanja mog oca. Imam utisak da je njoj govorio sve ono što nije smeо da kaže drugima.

Pišete u pjesmi 'Možda zato što sam rođen na Dan pobede nad fašizmom' da ste feminist. Što za vas to znači?

Za mene je to način na koji gledam svet, a na osnovu toga kako su me naučile žene. Mene definiše to što sam odrastao sa babama, majkom, ženama. Znate kako žene vode računa o tome kako će da se preživi? Tako sam vrlo rano shvatio kako se snalazi i opstaje. Odnos prema drugim ljudima, odnos prema nasilju, odnos prema ratu, odnos prema svemu sam gradio, otprilike, na tome što bi moja baba mislila o tome. Koliko god sam se bavio gej pravima, mislim da se ništa neće promeniti dokle se globalno ne promeni odnos prema ženama.

Verujem da mudrost sveta leži u ženama, ali da je ta mudrost potpuno nevidljiva. Čak i jezički, ne postoji ekvivalent u ženskom rodu za mudracu, zar ne? Ako postoji nešto što sam naučio od žena, to je holistički pogled prema svetu, ljudima, emocijama, stanjima, pa i klasnim pitanjima. Kada ljudima na zapadu pričam svoju priču i kroz što sam prošao, kažu da je to previše. Možda jeste, ali ja sam imao majku, babe, komšinice, sve žene koje sam sretao i koje su me naučile kako da preživim, a da ne postanem loš čovek. To je za mene feminizam. Imajući svo ovo znanje, moja je obaveza da ga, kao neko ko se identificuje kao muškarac, primenjujem, čuvam i širim, ali da uvek naglašavam da ono dolazi iz iskustva žena. Nemam drugi izbor nego da budem saveznik ženama.

Osećanje da nekog mrzim mi je uvek bilo strano

Sudeći po pjesmama, u vašoj porodici ima dosta četnika, kako ih sami nazivate, a vi ste se pak bavili antiratnim aktivizmom sa ženama u crnom. Kako ste se odmetnuli na tu stranu?

Savremena Kanada je zasnovana na kolonijalizmu i kapitalizmu, ovde je novac jedina mera vrednosti. Sve je polarizovano između puke zabave i duboke depresije. Nema ničeg između

I s mamine i s tatine strane imam te koji veličaju četnike, drže njihove postere i bore se za neku istinu o četnicima. Kako sam bio izložen tome, rano sam prepoznao da voleti moje nekako nužno znači mrzeti druge. Kasnije sam shvatio da se to zove nacionalizam. A osećanje da nekog mrzim mi je uvek bilo strano. Nekog treba da isključim, a sam znam kako je biti isključen ili nekoga treba da bijem, a ja sam znam kako boli kad te neko bije. Nisu mogli da me dobiju za to. Nekad mislim da bi moja šira porodica lakše prihvatile da sam gej, nego što su mogli da prihvate da sam antinacionalista, antifašista, da nemam problem da odem u Sarajevo ili u Hrvatsku, da ne mislim da su svi Hrvati ustaše. Da sam gej bez političkog stava, to bi nekako prihvatali. Ovo im je prosto bilo previše.

Cijelom zbirkom se provlači memla siromaštva, mada su vam oboje roditelja radili. O radničkoj klasi u Jugoslaviji se rijetko govorio kao o siromašnoj, dapači, uglavnom se govorio o sigurnosti u kojoj je živjela radnička klasa, imali su sigurne zaposlenja, dobivali su stanove i išli na more u radnička odmarališta. Vaše je iskustvo očigledno drugačije?

Ja sam video klasu unutar radničke klase. Moj tata je bio vozač kamiona u jednoj firmi, a mama mi je imala tu smešnu poziciju referenta za obracun goriva u prevozničkoj firmi. Moji roditelji nikad nisu imali pasoš, nikad nisu išli u inostranstvo, nikad nismo otišli na letovanje. Njihov maksimum je bio doček nove godine. Uvek smo bili u modusu preživljavanja. I 1980.-ih je bila muka, a 1990. je bila kolektivna muka u Srbiji i onda su došle 2000-te sa svim tim privatizacijama i oni su stradali. Tata je dve i po godine odlazio u firmu, a nije dobio jedan pišljivi dinar za to. Sećam se kad je leplo cipele jer nismo mogli da kupimo druge. Nažalost, moji roditelji su i umrli u bedi. Tata je ostao bez posla, imao je 50 i nešto godina i niko nije htio da ga zaposli. On je bio zgodan čovek i imao je jako lepe mišićeve muške noge, a zadnji put kad sam ga video bile su tanke s čvornovatim kolenima. Mislim da je to dobio od toga što je na privremenom poslu bukvalno bio u reci do pojasa da bi glačao daske za luksuzni nameštaj.

I pišete o toj slici u pjesmi 'Mom oču nakon četiri godine'.

Da, ta slika njegovih nogu mi je bila tako poražavajuća. Mislim da se tata i

ubio nakon što je mama umrla jer nije znao kako će da preživi bez nje. Ona je imala malu penziju, a on nije ni penziju stekao. Prosto se izgubio nakon njene smrti. To siromaštvo je uvek bilo prisutno u porodici i uvek je ostavljalo neke posledice.

Biste li mogli napisati tako bespoštednu zbirku po sve, i vaše bližnje, i vas i vašu prošlost, da su vam roditelji živi? Ne, ne bih. Njihov odlazak je zahtevao zaokruživanje cele te priče sa njima. Nakon što sam bio 2013. u Velikom bratu, bilo je veliko interesovanje da se nekako više zna o meni i onda sam napisao knjigu, ali nisam tu izneo puno stvari. Tako da dok roditelji nisu otisli s ovog sveta, nisam bio spremjan da to iznesem.

U smislu da ih pošteditate ili?
Prosto činjenica da su živi je držala mnoga te osećanja *on hold*. A možda je postojala i ta neka pošteda da ih ne ogolim na način na koji oni možda ne bi želeli. Kad sam ostao sam, više nisam imao kome da se pravdam, nema me ko pozvati i reći kako si mogao to da napišeš.

Kakav vam je život pružila Kanada?
Tačno je sedam godina da smo moj partner i ja u Kanadi. Dala mi je sta-

Kroz aktivizam se borimo sa sops-tvenim demonima

bilnost i priliku da živim jedan malo lagodniji život. Mogu da planiram, to u Srbiji nikad nisam mogao. Dala mi je i luksuz vremena i mentalnog prostora da mogu da mislim o stvarima o kojima možda ne bih razmišljao, i da pišem. Ali mi je i dala da razumem da ne postoji savršeno društvo, što mi je

Postoji mnogo LGBT ljudi koji su se autovali svojim porodicama i prijateljima gledajući me u TV emisijama ili su, zahvaljujući meni, otvorili diskusiju o Prajdu, pravima, jednakosti. Meni je to dovoljno

važno kao političkom biću. U Kanadi se živi bolje u odnosu na Srbiju u mnogo aspekata, ali nije savršeno. Savremena Kanada je zasnovana na kolonijalizmu i kapitalizmu, ovde je novac jedina mera vrednosti. Novac, silina, moć su odlike zapadnog društva. Sve je polarizovano između puke zabave i duboke depresije. Nema ničeg između. Nema ovde uživanja u malim stvarima jer je sve lako dostupno i sve se uzima zdravo za gotovo. Ovaj svet dugo nije ostao kolektivno gladan i kreira i bavi se problemima koji to nisu. Tako da mi je Kanada na jedan ironični način pomogla da zavolim prostor iz koga sam pobegao. U zadnje vreme mi je Kanada i neka vrsta malog rehabilitacionog centra jer me Srbija naučila da budem konstantno u preživljavačkom modu pa sad pokušavam da se izvučem iz toga i da shvatam da život ne mora uvek da bude taj neki grč na koji sam tamo navikao. To ide malo teže tako da sam zbog svega toga trenutno na lekovima.

Kad gledate, s jedne strane, na to šta ste postigli ili poboljšali u Srbiji kao aktivist, a s druge, koja je bila cijena toga u smislu bijega iz zemlje pa i terapije lijekovima danas? Što kažete, je li vrijedilo?

Jeste, apsolutno jeste. Ako ti je cilj da stvorиш određenu promenu, svaki aktivizam nosi ogromnu količinu stresa i rizike. Ja sam svega toga bio svesan. I mislim da sam kao osoba mnogo sazreo kroz ta iskustva. Dobivao sam batine konstantno tokom tih 20 godina aktivizma u Srbiji i nisam odustao sve do trenutka kad je ozbiljno postalo rizično i kada sam shvatio da više nemam kontrolu nad tim rizikom. To je bilo kada se Vlada umešala i kad su počeli da mi prete. Ne osećam ni kajanje, ni žaljenje ni neku težinu zbog svega toga. Kada pratim što se dešava oko Beograd Prajda i vidim neke nove mlade ljudi, raduje me da sam doprineo stvaranju prostora za njih. Taj prostor je neko napravio za mene jednom, a moj angažman je stvorio prostore za neke druge ljudе.

Što sam stariji, sve više razumem da je važno da ljudi rade stvari u koje veruju, bez obzira na to da li one drugima izgledaju kao besmislene. Aktivizam nije samo borba sa nepravdom u svetu, to je borba sa dubokim nezadovoljstvom unutar nas samih. Aktivizam je najsebičnija stvar kojom se bavimo, jer radeći to, borimo se sa sopstvenim demonima. Ako je tako, onda se nađe snaga da se uđe u javni prostor i ta unutrašnja borba dobija drugi smisao, ona pomaže drugima. Možda nisam uspeo da donesem Zakon o istopolnom partnerstvu u Srbiji, ali postoji mnogo LGBT ljudi koji su se autovali svojim porodicama i prijateljima gledajući me u TV emisijama ili su, zahvaljujući meni, otvorili diskusiju o Prajdu, pravima, jednakosti. Meni je to dovoljno. Nedavno sam, sasvim slučajno, stupio u kontakt sa jednim umetnikom koji je sa naših prostora, a koji je jedan od najperspektivnijih umetnika u svetu. Rekao mi je da se porodici autovao gledajući me svojevremeno u regionalnom Velikom bratu. Eto, mene je tamo doveo aktivizam, a nekome je to, verujem, promenilo život. Gledajući u tog momka i u mnoge druge LGBT ljudi, vidim da je vredelo. ●

Klijenti u gaćama

Ana (43) iz Slavonskog Broda radi u školi kao čistačica, a onda sjeda u auto i dostavlja za Glovo. Magistra molekularne biotehnologije Hana (38) nije uspjela naći posao u struci, pa je uz stalni posao kuharice vozila za Bolt. 'Znali su mi vrata otvarati muškarci u gaćama, znale su me grupe mladića pozivati u stan na tulum', priča Hana

ANA ima 43 godine i tijekom tjedna od 9 do 17 radi u jednoj školi u Slavonskom Brodu kao čistačica. No kada dode doma posao za nju ne staje. Nakon što je odmorila oko sat vremena, a ponekad čak ni to, sjeda u automobil i kreće s dostavama koje radi preko Glova, svaki radni dan od 18 do 22 sata. Vikendom radi po 12 sati, od osam ujutro do osam navečer, uz pauzu od oko dva sata za ručak. Suprug ne radi, a Ani se svida fleksibilnost koju platformski rad nudi, a kojega koristi za dodatnu zaradu.

— To mi se najviše svida na ovom poslu, što sami sebi određujete kada hoćete

raditi, u koje doba. Nitko vam nije nad glavom, nemate šefa, nema stresa – govori nam.

Plus tog dodatnog posla joj predstavlja i minimalni doticaj s ljudima. Ana uživa i u vožnji i ona ju opušta, tako da kaže da joj je dostava koju radi za Glovo 'jedan od najljepših poslova' koje je radila. Ne želi da stane.

— Odradim svoj posao kada želim, dođem doma, tako da sam jako zadovoljna s ovim poslom. Jest da je manje žena u dostavi, ali nas ima – kaže Ana.

Iako prema podacima Europskog instituta za ravnopravnost spolova (EIGE) preko platformi radi nešto manje žena

(42 posto) nego muškaraca (58 posto), broj žena koje koriste takav oblik rada proteklih godina raste, na što je djelomično utjecala i pandemija Covida-19, ali i širenje digitalnih oblika rada.

EIGE dalje navodi kako umjetna inteligencija (ui) i platformski rad imaju potencijala da utječu na poboljšanje ravnopravnosti spolova na tržištu rada, ali da također postoji i 'opasnost od učvršćivanja seksizma i diskriminacije, dok se u isto vrijeme ukorjenjuju nesigurni rad i nedostatak socijalne zaštite'.

Nemoguće je, dakle, ignorirati činjenicu da sve veći broj ljudi radi preko

Hana u dostavi

brojnih platformi – čiste, vrše dostave, bave se dizajnom ili tzv. klik-radom, da nabrojimo samo neke. Digitalne platforme postale su 'uspješne' zbog dva 'uzajamno povezana razloga koja su istorijski specifična', kazala je za Nadu ALEKSANDRA PILETIĆ, docentica na King's College London, koja se u svom istraživanju bavila i platformskim radom.

Kako ističe Piletić, 'meteorski rast platformi se nije dogodio u vakuumu, već je nastao u jednom veoma specifičnom istorijskom trenutku: početkom 2010-ih, u godinama posle globalne finansijske krize, a nakon decenija implementacije neoliberalnih reformi'. S jedne su strane navedene neoliberalne reforme 'postepeno dovode do fleksibilizacije i prekaritizacije velikog broja radne populacije' te je nakon krize 'upravo ta fleksibilizovana i prekaritizovana populacija bila najranjivija i najizloženija ekonomskoj krizi i ti procesi su doveli do munjevitog rasta stope nezaposlenosti'.

Ona ističe veliku stopu nezaposlenosti kao jedan od glavnih pokretača tzv. platformske ekonomije, jer se platforme uvelike oslanjaju na konstantan obrt radnika, odnosno na to da su lako zamjenjivi.

Desetljeća liberalizacije i fleksibilizacije dovela su i do slabljenja socijalne države, kaže Piletić. Uz to što žene u sve većoj mjeri sudjeluju u tržištu rada, kućanstva su pod sve većim financijskim i vremenskim pritiskom obavljanja procesa tzv. socijalne reprodukcije kao što su njegovateljski rad, pranje, kuhanje i čišćenje.

— Domaćinstva su primoravana da se sve više oslanjaju na privatno tržište ili na jednokratnu pomoć od porodice ili prijatelja – kaže Piletić.

Dok mjere štednje dodatno pogoršavaju situaciju, ona ističe kako se digitalne platforme pojavljuju upravo u tom kontekstu i nude brze, 'efikasne' načine da se jednokratno nadomjesti nedostatak vremena ili novca za reproduktivne radnje. U svom istraživanju o platformskom radu EIGE je anketirao gotovo 5000 platformskih radnika i radnica. Cilj je bio razumijevanje tko su ti radnici i radnice, kakvim se tipom platformskog rada bave i s kojim se izazovima suočavaju.

Ana je nakon promišljanja ipak odlučila da ne želi napustiti sigurna primanja u školi. Na pitanje je li joj ipak teško s obzirom na to da radi svaki dan, bez odmora, odgovara da ima osjećaj da 'neće dugo ovo još trajati, jer sam već par kilograma skinula, umor je to'

Aleksandra Piletić

Veći je postotak žena, piše EIGE, njih 36 posto u usporedbi s 28 posto muškaraca, izjavio kako rade preko platformi jer taj tip posla mogu kombinirati s kućanskim poslovima i obiteljskim obvezama. 'Međutim, navedena fleksibilnost predstavlja ograničenu praksu, s obzirom na to da mnogi rade noću, vikendom i u satima koji nisu njihov odabir', piše Institut. I Piletić potvrđuje kako dosta platformskih radnika smatra da platformski rad nudi određene prednosti u odnosu na drugu vrstu poslova.

Stavke kao fleksibilnost i nedostatak direktnog nadređenog, tj. šefa u onom tradicionalnom smislu radnici vide kao prednosti.

— Neosporno je da je u velikoj meri ta fleksibilnost iluzorna, odnosno fiktivna. Tu gde nema šefa, algoritam strukturiše ponašanje radnika kroz razne podsticaje i penale – ističe Piletić.

Međutim, smatra da se vrlo često zanemaruje da radnici vole raditi preko platformi, usprkos činjenici da, primjerice, nerijetko njihovi radni dani traju duže od osam sati dnevno. Kako bismo dobili odgovor na pitanje zašto je to tako Piletić smatra da se opet trebamo vratiti na priču o neoliberalizmu.

— Jer suština nije u tome zašto platformski radnik ili radnica biraju da rade preko platforme iako su evidentno eksplatisani, već – koja je alternativa platformskom radu? Ako je alternativa još gora, još nesigurnija ili slabije plaćena, onda je jasno zašto ljudi biraju, pa čak i u nekim situacijama vole, da rade preko platformi. A da bismo razumeli zašto je nesigurnija ili lošije plaćena, u velikoj meri moramo da se pozabavimo neoliberalnim reformama na tržištu rada proteklih 20, 30, 40 godina – smatra Piletić.

U članku 'Iskustva žena na online radnim platformama: uvidi iz globalne ankete' autorica UME RANI, NORE GOBEL i RISHABH KUMAR DHIR iz Međunarodne organizacije rada (ILO) stoji kako je rad preko platformi glavni izvor prihoda za oko 40 posto žena koje su sudjelovale u anketi, dok ga njih još 18 posto koristi za tzv. gaže (eng. gig work). Ostale rad preko platformi koriste za nadopunu kućnog budžeta, bilo da imaju stalno zaposlenje ili rade kao slobodnjaci.

HANA (38) je magistrica molekularne biotehnologije koja nije uspjela naći posao u struci. Vozila je za Bolt oko četiri mjeseca jer je, uz stalni posao kućarice za koji se prekvalificirala, htjela zaraditi nešto sa strane, pa je znala voziti po par sati dnevno prije ili nakon

smjene na primarnom poslu. Dostavlja je koristeći svoj automobil, kao i Ana. — Osim goriva, koje naravno sam plaćaš, tu imamo i amortizaciju vozila. Dnevno se prelazi i po 100 kilometara kroz gužve grada. Pali-gasi auto non stop, često se nemaš gdje parkirati prilikom dostave pa ostaviš auto nasred ulice pod 'sva četiri' na milost i nemilost – govori nam Hana.

Prema podacima EIGE-a, viši postotak muškaraca koji radi preko platformi obavlja i poslove poput kućanskih, ili brige za djecu, koje na tradicionalnom tržištu rada češće rade žene. To može dovesti do mijenjanja stereotipa o muško-ženskim poslovima i zadacima, navode.

Međutim, EIGE-ov upitnik pokazuje i da su veće šanse da će visokoobrazovane žene preko platformi obavljati poslove koji nisu u skladu s njihovom razinom obrazovanja, kao što je slučaj i s našom sugovornicom Hanom. To može dovesti do tzv. dekvalifikacije, tj. gubitka vještina koje već imaju.

Na naše pitanje je li ikada razmišljala o tome da joj dostava preko platforme bude primarni posao, Hana odgovara niječno.

— Iskreno, plašila me ta nemogućnost zarade ako se štograd desi, na poslu, u prometu ili u privatno vrijeme. Reci-

mo, ako je dostavljач primoran otići na bolovanje, on ne zarađuje. Leži doma bolestan bez prihoda. Također je identično s godišnjim odmorom, nije mu plaćen – kaže Hana.

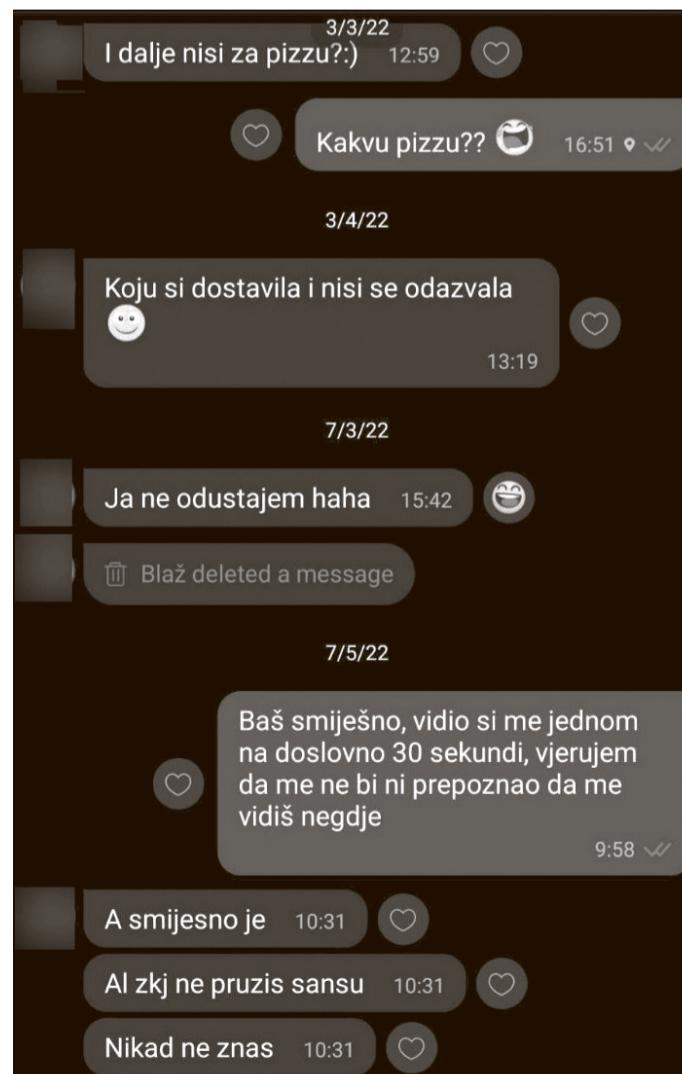
Više od polovice žena koje rade preko platformi u zemljama u razvoju ovisne su o njima kao glavnom izvoru prihoda, dok je u razvijenim gospodarstvima to slučaj za oko trećinu žena, pišu Rani, Gobel i Kumar Dhir u svom članku. Često te radnice nemaju status zaposlenika te se vode ili kao samozaposlene ili poduzetnice zbog čega nemaju pristup pravu na bolovanje, zdravstveno ili mirovinsko osiguranje.

Hanu su od ideje da dostavljanje preko platforme učini primarnim izvorom zarade odvraćale i neugodne situacije u prometu koje su se događale gotovo svakodnevno.

— Nije lako svakodnevno biti na cesti, koncentriran i fokusiran na promet, pješake, bicikliste, a u isto vrijeme razmišljati o najkraćoj ruti do restorana i kupca te o narudžbi. Ponekad imate više narudžbi za različite kupce u isto vrijeme – govori nam.

Međutim, našoj drugoj sugovornici Ani posao se toliko svđa da je čak razmišljala da da otkaz na stalnom, primarnom, poslu.

Sve više žena radi za platforme (Foto: Nikola Čutuk/PIXSELL)

Poruke od klijenta

Suština nije u tome zašto platformski radnik ili radnica biraju da rade preko platforme iako su evidentno eksplatisani, već – koja je alternativa platformskom radu, ističe istraživačica te vrste rada Aleksandra Piletić

— Znaš kad ga ne smatram poslom, ja uživam u njemu. Samo da još ne rabim i ne trošim svoj auto, bilo bi odlično – govori nam Ana.

Međutim, i njoj je prošlo kroz glavu što bi bilo da doživi prometnu, jer sada puno više vremena provodi u automobilu, a izbjegla je i par situacija u kojima je gotovo doživjela nesreću. Ana je nakon promišljanja ipak odlučila da ne želi napustiti sigurna primanja u školi. Na pitanje je li joj ipak teško s obzirom na to da radi svaki dan, bez odmora, odgovara da ima osjećaj da 'neće dugo ovo još trajati, jer sam već par kilograma skinula, umor je to'.

Hana nam govori kako je izbjegavala voziti iza 23 sata jer se nije osjećala sigurnom u mraku grada, zgrada i mračnih uličica u koje bi ponekad dostavljala. Uz sve to, kada je vozila za Bolt, na toj je platformi bilo 'vidljivo tko vam dostavlja te se jasno vidjela moja slika, a koju sam morala poslati agregatoru prilikom prijave za taj posao'. To je dovodilo i do neugodnih situacija.

— Znali su mi vrata otvarati muškarci u gaćama, znale su me grupe mladića pozivati u stan na tulum, itd. – priča.

Sve to stvaralo joj je nelagodu, pa je prestala voziti nakon 23 sata, pogotovo vikendima.

Piletić ističe da neke vrste platformi 'ženama omogućavaju da kombinuju plaćeni i neplaćeni, odnosno negovateljski rad', što platforme predstavljaju kao prednost i govore o tome kako ženama ta vrsta rada 'odgovara'. No Piletić smatra kako pravo pitanje nije nudi li platformski rad fleksibilnost te odgovara li to ženama. Pravo pitanje je, kaže: 'Šta je alternativa tom platformskom radu?'

Bira li, primjerice, žena platformski rad od kuće zato što ne može priuštiti da dijete pošalje u vrtić ili zato što je naknada tijekom porodiljnog dopusta toliko niska da je žena primorana supplementirati primanja? Ili možda zato da si, kao Ana, može nešto i priuštiti, a ne stalno krpati kraj s krajem?

— Fleksibilnost nije toliko prednost, koliko je mehanizam za snalaženje, tj. mehanizam za premošćivanje jedne teške situacije otežane u kontekstu decenija neoliberalizacije i pogoršanja tokom globalne finansijske krize – ističe Piletić.

Mehanizam je to za koji se, izgleda, odlučuje sve veći broj i radnika i radnica. ●

Idemo, ekipa, prilika!

U zadnjih godinu i pol u Primišlju sam napravila pomake, povukla sam šest milijuna kuna iz fondova. Susjedi u selu sad voze nove traktore, jače i veće nego u Komunalcu, grade se štale. Hodam po selu i sve oko sebe tjeram da se prijave na natječaj, kaže Ivana Pavić

Do prije samo nekoliko godina IVANA PAVIĆ (32) iz Zagreba bila je voditeljica tima u Centru za finansijska vještacanja gdje je otkrivala finansijski kriminal. Radila je i u velikom konzorciju na najvažnijim državnim infrastrukturnim projektima. Karijera perspektivne ekonomistice bila je u konstantnom uzletu, ali život je za nju posložio neke druge planove. Zagrebački asfalt i svoje radne kolektive zamijenila je za brdoviti Kordun i četiri konja. Prije velike životne odluke, Ivana o poljoprivredi i selu nije znala gotovo ništa. Cura iz gradske sredine koja se, kako kaže, u djetinjstvu toliko gnušala prirode da nije htjela bosim nogama hodati po travi, danas barata motornom pilom, čisti ispod svojih konja i mjele im zob za ručak. Prije nešto više od četiri godine odlučila je sebi dati šansu izvan Zagreba, pa je tako kupila imanje u Primišlju kraj Slunja.

— Nikad mi se nisu previše svđali moji poslovi, radila sam danonoćno. A na selo se nisam odlučila jer sam pretjerao hrabra, obiteljska tragedija me naveza na promjenu. Pokojni suprug i ja smo sa strane bili i poduzetnici, imali smo velike planove. S ušteđevinom koja mi je ostala nakon svega imala sam novac za stan u Zagrebu. Potječem iz Hercegovine, znate li koliko je hercegovačkoj obitelji važno da imaš stan u Zagrebu? Premišljala sam se oko toga, a u to vrijeme sam krenula na jahanje i zaljubila se u konje, provodila sam puno vreme-

na u prirodi. I tako mi je sinulo: zašto ne bih kupila neku zemlju umjesto staničić u gradu? Kroz EU fondove sam vidjela sve mogućnosti za poljoprivrednu. Razmišljala sam, Europa će mi pomoći da si to priskrbim. S druge strane, nema takve mjere koja će nam pomoći da kupimo stanove — priča Ivana.

Dolaskom u novi komšiluk, odlučila je da svoje znanje i iskustvo usmjeri u pisanje projekata za poljoprivredne EU fondove. Kaže da su joj natječaji veliko veselje, da taj posao nikad ne bi mogla napustiti. Voli kad netko dobije sredstva i uloži ih u nešto što mu treba. Prvo je krenula od Primišlja, sela od jedva 30 pretežno starih stanovnika. Sve skeptične susjede je nagovorila da osnuju OPG-ove i da se prijave na natječaje uz njeno savjetovanje. Ljudi nisu bili upućeni u fondove, pitali su je što je to, je li to kredit, ma tko će to vraćati?

— U zadnjih godinu i pol u Primišlju sam napravila pomake, povukla sam šest milijuna kuna iz fondova. Susjedi u našem malom selu sad voze nove traktore, jače i veće nego u Komunalcu, grade se štale. Hodam po selu i sve oko sebe tjeram da se prijave na natječaj, hajde, idemo, ekipa, prilika je! Svi koji su se prijavili na mjeru 22 su dobili novce. Za selo je iznos od 8000 eura jako dobar — ponosna je Ivana.

Ispočetka su ljudi bili sumnjičavi prema njoj, mislili su što će ovdje tako mlada i sama žena? Stekla je dojam da su pojedinci uvjereni da ju je netko

poslao, da nisu to baš čista posla. Ona na sve to odgovara šaljivo — ja sam samo jedna luda iz Zagreba! S običnim ljudima i službenicima u Slunju izgradila je korektne odnose, ali ima otežanu komunikaciju s gradskim rukovodstvom.

— S političarima nisam u harmoničnim odnosima. Grad Slunj favorizira samo jednog konzultanta za EU projekte. Ukažala sam im na nepoštenu tržišnu utakmicu, ali do danas je na njihovoj web stranici samo jedna firma. Kontaktirala sam po tom pitanju pučku pravobraniteljicu kako bih zaštitila svoja prava. Postupak je u tijeku. Bili su i natječaji za izgradnju društvenih domova i opremanje DVD-a, ja sam besplatno nudila svoje usluge Gradu, da se nešto od toga obnovi, ali nisam dobila odgovor. Grad je propustio tu šansu — objašnjava Ivana.

No i pored toga ona uspješno gura svoj posao. Oprema ured u Slunju u kojem pruža svoje usluge, organizira sastanke i radionice s poljoprivrednicima iz cijele Hrvatske. Njene usluge se mogu pronaći na stranici poljoprivrednica.hr.

Uz brigu o konjima i raspisivanje projekata, Ivana će uskoro steći još dvije diplome. Trenutno pohađa magisterij na Agronomskom fakultetu i poslijediplomski studij za pripremu i provedbu EU projekata. Na Agronomiji je izučila trajne nasade jer želi podići ekološki uzgoj oraha, trešnja i duda. Shvatila je da bi se na kršnom terenu dud dobro

primio. Paralelno s trajnim nasadima rješava poljoprivredno zemljište. Ima 25 hektara u svom vlasništvu i isto toliko je dobila u zakup. Kroz naredne dvije godine planira zasaditi 30-ak hektara raznog voća.

U selu je, kako to obično biva, veliki problem s neuređenim vlasništvom, a u Slunju su zemljišne knjige u katastralnom stanju. Ivana priča da su skuplje usluge geodeta od zemlje. Osim toga, seoska infrastruktura ne postoji.

— Primišlje je zaboravljeno, centar je polurazrušen, zgrada bivšeg Doma zdravlja se raspada. Imamo asfaltну cestu od Slunja do Ogulina, ali se loše održava. Svako malo se stvore rupe, ostajemo bez amortizera. Realno, za to bismo se mogli obratiti policiji i tražiti odštetu. A makadamska cesta u selu je kompletno u rasulu. To se malo uredilo ljetos. Preko zime po tom makadamu ne možemo ni voziti. Obećali su da će ukloniti raslinje sa strane. Prije je bilo jedno proljetno i jedno zimsko nasipavanje šljunka, a sad ni to. Put se raspade s prvom kišom. Ne možemo osnovne stvari dobiti. Nema ni vodovoda. U prostornom planu nema programa za mjesta koja su napuštena — objašnjava Ivana.

Dodata je da se nešto od toga može riješiti putem fondova, ali da se jedinica lokalne samouprave mora na to prijaviti i za početak pristati. Komentiramo kako je sve stvar političke volje.

Kada nema natječaja, Ivana je u potpunosti posvećena svom OPG-u. Njene dvije arapske kobile i dvije hrvatske posavke su joj najvažnije. Životinje nisu zahtjevne za održavanje dok ima vegetacije. Ljeti im mora osigurati puno vode, a zimi je, kaže, izazovno, jer je nekad manje hrane. Kobile su na Ivaničnom imanju slobodne, uživaju u životu i u širokom prostranstvu na desetine hektara. Ipak, ljubimice su svakodnevna obaveza. Ivana kaže da više ne može kao prije kupiti avionsku kartu i tek tako otici u New York, ali to joj, priča, ni ne fali. Od najtežih poljoprivrednih poslova izdvaja rad s mašinama.

— Rukovanje motornom pilom je teško, kombinirku mi je nezgodno voziti na brdovitim dijelovima, a ovdje je sve brdovito. Od traktora imam fobiju jer sam u njemu skoro nastrandala, završila sam s polomljenom rukom. Ma, lakše mi je bilo napisati državni infrastrukturni projekt za odašiljače i veze na 770 milijuna kuna, nego što mi je bilo naučiti voziti traktor — pripovijeda Ivana svoje svakodnevne borbe. ●

Ivana Pavić (Foto: Boris Ščitar/PIXSELL)

Нормално није нормално

Изазов за нове генерације је у томе да се има обзира према онима прије, а да се не усваја модел њиховог рјешавања проблема, каже списатељица Ева Симчић, чији се роман бави менталним болестима

Ева Симчић

Pијечка ауторица Ева Симчић, докторандица постјугословенске књижевности на Свеучилишту у Ослу те прошлогодишња добитница награде Седмица и критична маса за кратку причу 'Максимализам', ове је године објавила свој роман првијенац, 'Четири лакта унутра' (вбз). Прича је то о стању металне болести и покушајима проналаска помоћи, а радња се осим у Ријеци већински одвија у Ослу. О менталним болестима Ева пише без романтизације, а сама каже како је роман настао из потребе да забиљжи оно на што није нашла у обрадама теме с којима се раније сусретала, имајући у виду неку ранију себе којој би много значило да је постојао увид у такво искуство.

Тијekом живота Ева је читала бројне књижевне текстове у којима се ментална болест јављала као мотив или тема, али је стекла дојам како је ријеч о рубним и неразумљивим феноменима, односно искуствима с којима нема додир.

— Зато понекад 'Четири лакта' зовем 'феноменологијом менталне болести'. Протагонисткиња вас тјера да с њом

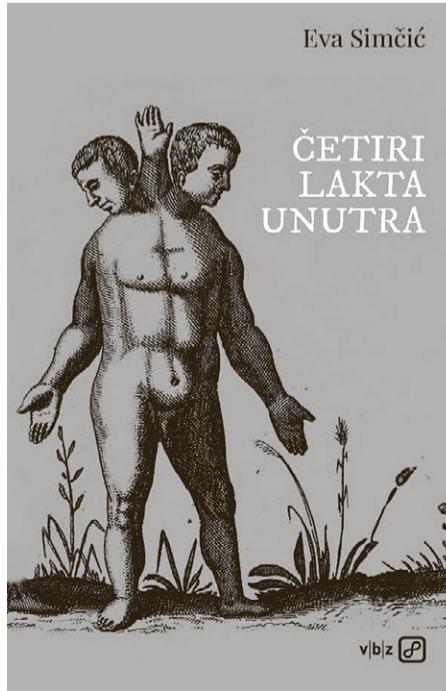
останете унутра и полако проматрате познато као терен који треба пропитати јер обитељ, партнери, сусједи, надређени, ви сами... сви могу проживљавати врло тешке ствари, али не знати да је у питању неки облик психолошког проблема јер је идеја нормалног с којом баратамо увјетована тиме да је нормално да је свима тешко. Када чitate књиге у којима су душевне боли нешто што се догађа јунацима модернистичких романа у скупим санаторијима или серијским убојицама у Америци, постанете ујверени да је у питању нешто врло далеко, а заправо је врло вјеројатно да о таквом искуству знате много више него што мислите, иако немате алате за препознавање — говори Ева.

Иако белетристика, 'Четири лакта унутра' испуњена су опширним фуснотама и етнографским моментима, а Ева објашњава како је таква и већина књижевности коју воли — у класичну наративну форму уплиће чињенице, што сматра врло стимулативним обликом игре који јој омогућује да поближе размотрити нешто о чему раније није размишљала, нешто што би јој

изван књижевног контекста пуно тек же привукло пажњу.

— Неовисно о томе ради ли се о познатим или непознатим информацијама, обрадити неки феномен истовремено етнографски, филозофски и књижевно, изискује умјешност повезивања и баланс у томе да ниједан од регистара не канибализира други. Сватако тко је читao Зебалда зна какво је задовољство у анализи Рембрантове слике или пак у кратком истраживању кретања риба пронаћи метафоре које суптилно покрећу радњу — говори нам Ева.

Како радња прати пут потраге за помоћи, тако је видљива и дехуманизација до које долази услијед дијагностицирања менталних болести те лијечења, као и бројних заврзлама норвешке бирокрације, односно државе коју Ева полуиронично назива Најбољом државом на свијету. У комплицираном путу до помоћи долази и до отварања класног питања, а менталне болести у великом броју случајева треба проматрати у контексту истог питања

Eva Simčić

ČETIRI
LAKTA
UNUTRA

vibz

— ако сте одрасли у лошим социоекономским увјетима, већа је шанса да сте били изложени комплексним обитељским динамикама, насиљу, егзистенцијалним анксиозностима, и није необично да наведено оставља трајне трагове на механизме којима се носите са свијетом, а да исто при том проживљавају сви око вас па то сматрате нормалним, објашњава Ева.

— Не кажем да то није случај у вишим класама јер је у различите облике материјалног благостања врло лако запакирати свакојаке чахуре токсичности. Ипак, чини ми се како је у таквим ситуацијама лакше уочити проблем (зато што оно што је случај за вас не мора бити и случај за околину), али и имати приступ ресурсима за његово рјешавање. И у Хрватској и у Норвешкој се на дијагностику и на терапију дуго чека, но онај тko не овиси о механизима здравственог система и може приуштити приватнику, помоћ може добити раније и у већем опсегу. У својој близкој околини нашла сам на многе који су од терапије одустали управо зато што им се чинило како је финансијски неизведен — говорит Ева.

У контексту менталних болести истиче се и трансгенерацијски поглед и траума за коју Ева говори како је врло сложена тема те да не треба очекивати да ће старије генерације прихватити тaj појам као оквир за разумевање властите ситуације. Наша је регија вишеструко обиљежена прекинутим младостима због чега се ни не може гледати без емпатије.

— Генерација којој припадам, дакле она стасала након рата 1990-их, прва је добила простора адекватно адресирати то питање у другом контексту баш зато што они раније за то нису имали увјете. Другим ријечима, ако су бизнис и бизнона били у Првом светском рату, ноно и нона претрпјели Други, мама и тата рат 1990-их, њихова су искуства била усмјерена на преживљавање и с обзиром на прилике, радили су најбоље што су могли. Из таквог повијесног и културног цумбуса немогуће се пробити неокрзнут. Изазов с којим се требају суочити нове генерације лежи у томе да се има обзира према онима прије, а да се не усваја модел њиховог рјешавања проблема — говорит Ева те додаје како можда не можемо промијенити своје родитеље, али можемо научити како с њима сусрећати, како детектирати оно што је у нашој перцепцији интернализирано као наше властите, а заправо увјетовано каосом у којем су они живјели и како на тим темељима стварати нове динамике баш зато што желимо зауставити низ.

О томе како је у Норвешкој бити имигрант, што је Ева била пет година, каже да се врло брзо морала отријезити од мита о властитој флексибилности и о једноставним прилагодбама другој култури.

— Норвешка је близанац, ја сам рак и то није могло ићи. Дуго сам одбијала прихватити да је понекад у реду промијенити план. Раније сам вјеровала да је повратак врста неуспјеха јер сам одлазак замисљала као неку врсту теста у сналажењу. Данас ми се чини да је важно упознавати друге градове и у њима живјети без да се жеља за повратком осуђује или самоосуђује — закључује Ева.

Насловница романа

Један од надгробних споменика

хабзбуршким документима, гробље се спомиње још у првој половини 18. вијека када је на мјесту старе дрвене, била изграђена камена црква Св. Николаја. Ово краишко гробље краси више од десет вриједних спомен-обиљежја старости од 150 до 200 година. Ријетки примјери сакралне архитектуре говоре о православној традицији. Све до ове године споменици су били увјелике запуштени, дио их је лежао у трави те био покрiven земљом и коровом. Заслугом мјесног становништва то се промијенило. Осјечки ентузијасти дали су тако све од себе да споменици поново заблистају у старом сјају.

— Све смо урадили сами. Дали паре, слободно вријеме и своје руке да се то обави. Ради се о важним споменицима и људима којима су подигнути. Кад човјек дође на гробље, из споменика може да научи о хисторији мјesta. Срамота да се дозволило да пропадају. Одлучили смо их обновити и уредити. Морам признати, било је то јако тешко. Кад смо по нас тројица морали дизати дијелове неких споменика онда је јасно колики је то био напор. Можемо бити поносни јер по другим гробљима то није случај — рекао је ДРАГАН ВИТАНОВИЋ, један од учесника у акцији. Учествовао је и његов комшија БРАНКО ВИТАНОВИЋ.

— О коликим се културним вриједностима ради, довољно говори сама чињеница да су натписи на већину споменика писани на двије верзије ћирилице. Једној славеносрпској или руској те другој која се и данас користи. Ту су још сама архитектура, дизајн тих спомен-обиљежја као и материјали од којих су израђени. На некима чак имате и фотографије покојника у старим народним ношњама и много других занимљивих детаља. Намучили смо се али је ипак вриједило — казао је Бранко.

■ 3. B.

Непоко- лебљива ведрина дизајнирања

У Zagrebu је представљен мање знани дизајнерски и илустраторски опус Борија Довниковића

УПЕЧАТЉИВА дизајнерска рјешења, урезана у меморију генерација, попут логотипа Подравке или Цроатија осигурања, дјела су Борија Довниковића, умјетника којег првенствено знамо као аутора анимираних филмова, стрипова и карикатуриста. У галерији Хрватског дизајнерског друштва, 7. новембра представљен је мало познати дизајнерски и илустраторски опус недавно преминулог

коаутор изложбе, за Новости говори да је десетљећима, али и након Бордине смрти 2022., прегледавао све дизајне и рекламе чији је био творац.

— Проширио нам се видокруг о Бордином раду и увидјели смо да се то може презентирати изложбеним путем. Све што видите је скупљено са свих могућих страна, а добар дио је из архиве његове супруге, ВЕСНЕ Довниковић. Колико год смо познавали Бордин рад, било је нових открића. Прије свега, сваки пут кад добијеш у руку нешто што је он радио, изненадиш се свестраношћу. Све што је Бордо радио је био један конструктиван свијет. Фасцинантно је да је стварао седамдесетак година, такорећи из дана у дан, до краja. Задњу карикатуру које су Новости објавиле, направио је два дана прије него што је завршио у болници. Мене је особно фасцинирало, а ја сам рођен 1960-их, да је он био аутор рекламе 'Свако јутро једно јаје', чуvenog моржа из реклама за Ева сардине, да је илустрирао бонтон из којег сам учио. То је било вријеме кад је телевизија била нека врста прозора у свијет. Схватио сам да је творац свега тога човјек који ми је стјецајем околности постао пријатељ на што сам изнинмо поносан — казао је Крулчић.

Аутор чуvenih реклама и слогана — Бордо (1930 – 2022.) (Фото: Славко Мицор/PIXSELL)

умјетника и дугогодишњег сарадника Новости. Можда најфасцинантније откриће јест да је Бордо аутор рекламе за Агрококу и слогана који је немогуће заборавити: 'Свако јутро једно јаје организму снагу даје.'

Како је објаснио један од аутора изложбе МАРКО Голуб, Бордина авантура с дизајном и илustrацијом, сасвим случајно, почела је пуно раније него његова каријера у анимацији. Бордо је у дјетињству, у ратном изbjeglištvu, цртао огласе по узору на оне којима се дивио у новинама па је тако илustrација текла паралелно с другим рукавцима његове каријере.

На изложби је приказана најuspјешnija knjiga koju je Bordo ilustrirao. Riјec je o 'Ilustriranom bontonu & protokolu' ЂОРЂА ЗЕЛМАНОВИЋА koji je od 1963. do kraja 1980-ih dоживио чак десет издања, досегнувши ukupnu nakladu od 150.000 primjeraka. ВЕЉКО КРУЛЧИЋ,

аутори су посебно истакнули Бордину сарадњу с Бијелом пчелом, дјечјим листом срpske националне мањине. Тамо га, пише Голуб, 'наново откривамо не само као мајстора илustrације, него и кроз визуалну димензију слова, као знака, као слике, као простора игре измеđu свијета слика и ријечи'.

'No налазимо још нешто, налазимо Бордину непоколебљиву ведрину, готово дјечачки поглед на свијет који је задржао и у најтјескобнијим животним тренуцима, неку empatičnu радост која не потискује туробну стварност онда када јој свједочи, али њен додир, вјешто вођен Бордином цртачком руком — пробија облаке', наводи Голуб. Изложба 'Борија Довниковић Бордо: "Свако јутро једно јаје — Дизајн, реклами и илustrација" бит ће отворена до 30. новембра.'

■ Ања Кожул

Stogodnjak (711)

10. 11. – 17. 11. 1923: 'Mnogo toga može politički čovjek da učini nažao svome protivniku, a da za to ne zasludi nikavu osudu. Jer, u politici su vazda bila dozvoljena i sredstva koja u običnom životu pošten čovjek nikako ne bi upotrijebio. Ali i tu ima granica preko kojih se ne bi smjelo prijeći, ako ne želimo da se politička borba izrodi u divljaštvo. A divljaštvo je u arenu potezati porodicu političkog protivnika, bez ikakvih valjanih dokaza... Naši se stranački ljudi i stranačke novine olako nabacuju klevetama i sumnjičenjima, što još ne dokazuje da su te klevete istinite, a sumnjičenja opravdava. Naprotiv, to je samo dokaz da se u nas mnogo mrzi u političkoj borbi, da nas ta mržnja zaslijepljuje... Zar već nije dosta te velike, ostrašene mržnje, koja je već dosegla vrhunac i da tu više nema izlaza do kravave borbe ili sporazumijevanja...' pišu uz ostalo zagrebačke Novosti, osvrćući se s gorčinom na učestale međusobne svade u našem političkom životu. 'Kad se strasti primire tad će lakše biti naći onu osnovu na kojoj je moguće sporazumijevanje hrvatskog i srpskog dijela našeg naroda, na zajednički život Hrvata i Srba, i čitave naše državne cjeline', piše na kraju list u svom poduzem uvodniku.

* 'Rapalski ugovor potpisani je 12. novembra 1920. godine. Međutim, prvi je glas o zlokobnom sporazumu stigao k nama već dan ranije. Cres, Lošinj, Lastovo, Zadar — izgubljeni! Sva ona lijepa i svim južnim Slavenima mila zemlja na zapadu — odrezana! Gorica, Idrija, Postojna, Opatija — četiri slovenska i hrvatska bisera, četiri slavenska dragulja — otgnuta! I Rijeka. I gotovo čitava Istra, drago međimče naroda našega. Sve to žrtvovano. A s tom lijepom i sunčanom zemljom i šest stotina hiljada svjesnih Hrvata i Slovenaca, i to malo prije Koruške! I malo prije Baranje! Dojam je bio strašan'. To je samo jedna od brojnih slika raspoloženja naroda, objavljenih u različitim novinama, a uz treću godišnjicu Rapalskog ugovora, potpisanih između Kraljevine SHS i Kraljevine Italije, kojim su trebala biti riješena sporna teritorijalna i pogranična pitanja između obje države nakon Prvog svjetskog rata.

* gotovo nevjerojatna priča dolazi iz Novog Sada. Tamo je uprava gradskog tramvaja, kako pišu 'Zastave', 'izdala naređenje svojim konduktterima da naplaćuju vozne karte i djeci mlađoj od četiri godine, ako sjede ili zauzimaju neki sličan prostor u tramvaju. Inače, ako ih roditelji drže u krilu i, uopće, ako se s njima postupa kao s paketom, a ne kao s ljudima, onda se ti mali tramvajski putnici voze besplatno. Mamice se bune i razumljivo drže djecu u krilu, ali najviše se bune onda ako je tramvaj potpuno prazan, a one moraju cijelo vrijeme djecu držati na sebi. Jer istog trena, ako dijete slučajno posjednu kraj sebe na neko od slobodnih mjesto, dolazi konduktor, pruža kartu i naplaćuje vožnju. Svašta na ovom svijetu', zaključuje novinar 'Zastava'.

■ Đorđe Licina

ADAM KELLER

Protestirati za primirje danas je vrlo radikalna ideja

Svatko tko javno progovori protiv rata ili samo kaže da se protivi ubijanju palestinske djece može biti optužen za podržavanje terorizma i uhapšen ili izgubiti posao na vrlo arbitraran način. Rekao bih da je ovo što se sada događa u Izraelu slično onome što se događalo u Evropi 1914.

ADAM KELLER izraelski je mirovni aktivist i glasnogovornik organizacije Guš Šalom koju je početkom 1990-ih osnovao poznati izraelski novinar, aktivist i bivši član Knesseta URI AVNERY. Organizacija se protivi izraelskoj okupaciji i pomaže vojnicima koji ne žele služiti na okupiranim palestinskim područjima.

Kakva je trenutačno atmosfera u izraelskom društvu, spomenuli ste da po gradu vidate naljepnice na kojima piše 'Istrijebiti Gazu'?

Atmosfera naravno nije takva da svaki zazivaju istrebljenje stanovništva Gaze, no upotreba termina genocid definitivno je legitimizirana u javnom prostoru. Naljepnice koje se mogu vidjeti po ulicama pritom su manje opasne od činjenice da je prije nekoliko dana ministar u vlasti AMIČAJ EALIJAHU izjavio da na Gazu treba baciti atomsku bombu. Kasnije je rekao da je mislio metaforički i da Izraelu ne treba atomska bomba jer se dovoljno ljudi može ubiti i bez nje. Dakle atmosfera je jako loša, iako vjerojatno ne treba čuditi da je ljudi zahvatilo ratno ludilo s obzirom na strašan zločin koji je Hamas počinio. Mnogi žele osvetu, drugi smatraju da Hamas treba

potpuno uništiti. Primjećujem i da smo u prijašnjim ratovima uvijek uspijevali organizirati barem male skupine ljudi koji su odbijalići u rat, dok u ovom sadašnjem nije tako, nisam još čuo da je netko odbio.

Postoji mišljenje da bi Gazu trebalo predati Palestinskoj samoupravi, no oni su već poručili da neće preuzimati kontrolu nad Gazom pod ovakvim uvjetima jer bi u tom slučaju stanici Gaze na PA gledali kao na kolaboracionista Izraela

Ljudi dakle smatraju da je ovaj rat opravdan, da je za njega odgovoran isključivo Hamas i velika većina njih nije osjetljiva na patnje stanovnika Gaze. U javnosti je, osim toga, veliki fokus na pitanju oslobođenja talaca koje je Hamas zarobio, redovito se održavaju protesti s velikim brojem ljudi u kojima se to traži. No taj je zahtjev u kontradikciji s logikom vlade da se uđe u Gazu i uništi sve pred sobom. Jer ako želite vratiti taoce morate pregovarati s Hamasom i morate im dati nešto zauzvrat. Ima i ljudi na ekstremnoj desnici koji se protive ideji da se vlada uopće bavi taocima i umjesto toga zazivaju totalni rat. I sam spomenuti ministar s atomskom bomboom, kada su ga pitali što bi se u tom slučaju dogodilo s taocima, rekao je da mu je žao ali da u ratu ginu ljudi. Dakle može se reći da su mnogi Izraelci postali vrlo okrutni.

Čuju li se uopće glasovi koji pozivaju na primirje? I je li rat promijenio odnos građana prema premijeru Benjaminu Netanjahuu, s obzirom na to da su se prije rata redovito odvijale masovne demonstracije u kojima se tražila njegova ostavka? Kada su u pitanju masovni protesti protiv NETANJAHUA, društvo se oko toga podijelilo. Dio njegovih protivnika sada smatra da

treba pričekati da rat završi, što Netanjahuu daje dobar razlog da prolongira rat koliko god je to moguće. Drugi dio smatra da bi on odmah trebao podnijeti ostavku i tu se često vuče paralela s nekadašnjim britanskim premijerom NEVILLEM CHAMBERLAINOM i njegovom politikom popuštanja prema HITLERU.

Što se tiče protesta za primirje, vrlo je teško, praktički nemoguće, organizirati ih jer se to tumači kao protivljenje vladinom cilju uništenja Hamasa. Protestirati za primirje danas je dakle vrlo radikalna ideja. Svatko tko javno progovori protiv rata ili samo kaže da se protivi ubijanju palestinske djece može biti optužen za podržavanje terorizma i uhapšen ili izgubiti posao na vrlo arbitraran način. Rekao bih da je ovo što se sada događa u Izraelu slično onome što se događalo u Evropi 1914., na početku Prvog svjetskog rata. Ogroman val ratnog entuzijazma, odnosno ratne histerije zahvatio je mnoge pristojne ljudi. Pravo poznaje koncept 'privremene neuračunljivosti' pa bih i ovo što se sada događa nazvao upravo takvom masovnom neuračunljivošću.

U javnom diskursu ne samo Izraela nego i njegovih zapadnih partnera učestalo se koristi termin holokaust kada se opisuju zločini Hamasa. Što se time postiže?

Po mome mišljenju radi se o zloupotrebi holokausta, iako nema nikakve sumnje da je Hamas počinio strašne zločine. Ja na to gledam kao na svojevrstan dan osvete, a Palestinci u Pojasu Gaze imaju jako puno razloga da žele osvetu. Obitelji su im 1948. iskorijenjene s cijelog juga današnjeg Izraela, prognani su u Pojas Gaze i otad tamo žive u neljudskim uvjetima, u redovitim ciklusima bombardiranja i dvadesetogodišnjoj blokadi koja je prouzročila još veću bijedu. Hamas je doživio da na jedan dan ima moć nad izraelskom državom i društvom, jedan dan da se osveti i da u tom jednom danu počini maksimalnu moguću štetu, što je nažalost i uspio. No nazivanjem Hamasa nacističkom organizacijom obezvrguje se holokaust.

Što s Gazom nakon rata?

Od izbijanja prve intifade u drugoj polovici 1980-ih naovamo izraelska politika prema Palestini mijenjala se od politike mirovnog rješenja, preko ideje unilateralnog povlačenja, zatim politike *status quo*, što je Netanjahuov pristup, te sada do onoga što se naziva i 'rješenje Nakbe', odnosno protjerivanja, pa i 'genocidno rješenje'. Koji je vladin ultimativni cilj, ako se slažemo da Hamas nije moguće u potpunosti uništiti?

Vlada srećom nije pribjegla genocidnom rješenju i prilično sam uvjeren da ni neće, ne zato što bi smatrala da to nije moralno, nego zato što se to ne sviđa Amerikancima. Oni su prije neki dan od Izraela tražili i da koristi manje bombe kako bi se reducirao broj žrtava. No činjenica da se genocid uopće pojavljuje u javnom diskursu kao opcija već je dovoljno strašna sama po sebi. Službena politika vlade je ući u Gazu i uništiti Hamas bez obzira na civilne žrtve. No u vojski postoje i dio racionalnijeg zapovjednog kadra koji shvaća da to ne može podrazumijevati ubijanje baš svake osobe koja podržava Hamas. Cilj operacije je razmontirati civilnu i vojnu strukturu Hamasa i onemogućiti da se ponovi ozbiljan napad kakav se dogodio 7. listopada. U tom slučaju Hamas će i dalje postojati kao organizacija koja će povremeno vrsiti akcije, ali neće imati vladu i vojsku.

Ima li vlada plan što s Gazom nakon završetka rata?

Amerikanci to pitanje stalno postavljaju – koji vam je plan nakon što vojno pobijedite u Gazi – no vlada nema jasan odgovor.

Postoji mišljenje da bi Gazu trebalo predati Palestinskoj samoupravi (PA), no oni su već poručili da neće preuzimati kontrolu nad Gazom pod ovakvim uvjetima jer bi u tom slučaju stanovnici Gaze na PA gledali kao na kolaboracionista Izraela. PA poručuje da

će se vratiti u Gazu samo pod uvjetom da se stvori prava palestinska država Zapadne obale i Gaze bez izraelske okupacije.

Cini mi se da je plan američkog predsjednika JOEA BIDENA nakon rata izvršiti pritisak da se krene u rješenje s dvije države, no to sigurno nije ono što želi izraelska vlada, naročito njezino ekstremno desno krilo. Dapače, to krilo smatra da bi na palestinskim područjima ponovno trebalo izgraditi židovska naselja koja su bila razmontirana 2005. godine. U pitanju je dakle vrlo nekohherentna politika. Čuje se i ideja da bi u Gazu trebalo dovesti međunarodne trupe, no nije jasno koje bi zemlje to bile. Izrael vjerojatno ne bi dozvolio da to bude Turska, Egiptčani su već najavili da ne žele preuzeti tu odgovornost. Nije nezamisliv ni scenarij da će Izrael formirati svoju vojnu upravu u Gazi i da će se stvoriti situacija slična onoj kakva je bila na jugu Libanona nakon građanskog rata, kada je Izrael zadržao kontrolu nad dijelom teritorija ali su se borci Hezbolah nastavili boriti još godinama.

Apologeti izraelske destrukcije u Gazi znaju reći da su tamošnji Palestinci Hamas izabrali na izborima pa su stoga kolektivno odgovorni za njihove zločine. Kako odgovorate na tu tezu?

U Gazi su 2006. godine održani demokratski izbori koje je nadgledala međunarodna zajednica. Pobjedom Hamasa iznenadili su se svi, uključujući i Hamas. U prvim mjesecima nakon izbora Hamas se trudio biti pomirljiv, pozivali su na osnivanje vlade nacionalnog jedinstva s Fatahom. Međutim, Izrael i SAD vršili su na Fatah i Palestinsku samoupravu pritisak da ne čini nikakve kompromise s Hamasom, naglašavali su da je ABU MAZEN (MAHMUD ABAS) palestinski predsjednik unatoč Hamasovoj pobjedi, poticali su Fatahovu miliciju na oružanu konfrontaciju s Hamasom iz čega se izradio sukob u kojemu je Hamas pobijedio. Puno se problema moglo izbjegći da se Izrael nije usprotivio formiranju vlade nacionalnog jedinstva. U godinama nakon toga Netanjahu je smisljeno koristio politiku čiji je cilj bio podijeliti Palestince. Istovremeno, dozvoljavao je da u Gazu ulaze koferi puni dolara koji su dolazili iz Katara. Ideja je bila – dok god su palestinska područja podijeljena na PLO na Zapadnoj obali i Hamas u Gazi, ne može biti ni rješenja s dvije države. Time je održavao na životu svoje *status quo* ‘rješenje’.

Partneri za mir

A time i tezu da je mir s Palestincima nemoguće uspostaviti jer ne postoji partner, nema se s kime pregovarati?

Ako kažete da Abu Mazen nije partner, onda govorite da partner ne postoji i da ga nikada neće ni biti. Zapravo je istina da Izrael nikada nije imao, a vjerojatno neće ni imati, boljeg, odnosno jednostavnijeg partnera. Ne postoji Palestinac koji će reći da je Abu Mazen previše ekstreman, a ima ih jako puno, ne nužno pristaša Hamasa, koji smatraju da je premekan, previše snishodljiv. Zato, tko god će zamijeniti Abu Mazena, koji ima 88 godina, praktički je sigurno da će biti radikalniji od njega. Kao najizgledniji nasljednik spominje se jedan od vođa Fataha MARVAN BARGUTI. On je jedno vrijeme bio prilično involuiran u razne vrste kontakata s Izraelcima, dobro govori hebrejski. Neposredno prije izbijanja druge intifade 2000. godine u Tel Avivu je bio na službenom sastanku s izraelskim vlastima. Međutim, tada je optužen za terorizam i uhapšen i otad je u zatvoru. Već godinama o njemu se govori kao o ‘palestinskom NELSONU MANDELI’, jako

Već godinama se o Bargutiju govori kao o ‘palestinskom Nelsonu Mandeli’, tako je popularan među Palestincima, zalaže se za pomirenje Fataha i Hamasa. Postoji dobra šansa da bi pobijedio na izborima ako bi bio kandidat, no Izrael ga ne želi pustiti iz zatvora

je popularan među Palestincima, naročito mladima, zalaže se za pomirenje Fataha i Hamasa. Postoji dobra šansa da bi pobijedio na izborima ako bi bio kandidat, no Izrael ga ne želi pustiti iz zatvora.

Kao potencijalni kandidati spominju se i neki ljudi iz palestinskih sigurnosnih krugova. Ono što mi se čini sigurnim je da politika izbjegavanja konfrontacije s Izraelem, kojom se vodi Palestinska samouprava, neće biti moguća još dugo. Ta politika podrazumijeva da palestinska policija pasivno stoji sa strane kada izraelska vojska ulazi u palestinske gradove, hapsi i ubija Palestince. Abu Mazen provodi tu politiku inercije, no ne vjerujem da će njegov naslijednik s time moći nastaviti s obzirom na eskalaciju nasilja na Zapadnoj obali. Nije isključeno ni da, u takvom slučaju, kolabira i sama Palestinska samouprava.

Spomenuli ste utjecaj američke administracije. Kako vidite njezinu ulogu u rješenju ovog sukoba?

Biden je već rekao da neće biti povratka na *status quo*. Lijevo krilo Demokratske stranke zbog nezadovoljstva bezuvjetnom podrškom koju stranka pruža Izraelu vrši pritisak na njega. Ukoliko bi i značajan broj lijevih birača bio nezadovoljan takvom podrškom to bi moglo ugroziti njegove šanse na izborima. Mislim da je Biden svjestan i da se ovakva situacija ne može nastaviti, naročito kada je u pitanju ono što židovski doseljenici rade na Zapadnoj obali, a to je etničko čišćenje. Tamo živi drevna palestinska zajednica, koju se obično naziva beduinima iako nisu samo to, ali su nomadi koji žive u vrlo primitivnim uvjetima u planinskim područjima Zapadne obale i smatra ih se marginalnim elementom palestinskog društva. Doseljenici su i prije početka rata napadali i protjerivali pripadnike te zajednice vrlo nasilno, a od početka rata to je nasilje postalo puno gore. Grupa hrabrih izraelskih aktivista pokušava to sprječiti, no i oni sami često su žrtve napada doseljenika. Biden je o tome govorio u jednom od svojih obraćanja na vrlo kritičan način. Ukoliko postoji ikakva nuda da se tome stane na kraj, ne vidim da će do toga doći iz izraelskog političkog sistema. No ako bude dovoljno međunarodnog pritiska nakon rata da se ti problemi riješi i da se ne ide nazad na *status quo*, to bi možda moglo urodit plodom. ■

Strah, bijes i šutnja

Odnos njemačke države i javnosti ne samo prema stvarnom antisemitizmu nego i prema često opravdanoj kritici politike Izraela do danas je presudno determiniran ulogom Trećeg Reicha u Holokaustu. No o njemačkoj politici povijesti i njenim implikacijama u sadašnjosti kritičko mišljenje imaju brojni lijevo-progresivni Židovi diljem svijeta i u samom Izraelu

IAKO su neposredno nakon Hamasovog pokolja politička vodstva niza zapadnih država bezrezervno stala na stranu Izraela, kao i veliki dijelovi njihovih javnosti, Njemačka je po mnogo čemu poseban slučaj. U toj je zemlji zavladala skoro pa histerija: Hamas-Bestien je pojam koji upotrebljava više medija, među njima i desnopopulistički toksični tabloid Bild, najprodavaniji evropski list. 'Israel oder Barbarie' ('Izrael ili barbarstvo'), poručuje naslovница Jungle Worlda, tjednika koji se definira kao 'list nedogmatske ljevice'. U prvim tjednima nakon zločina niz njemačkih gradova zabranio je propalestinske prosvjede solidarnosti, uključujući i onaj u organizaciji udruge Židovski glasovi za pravedan mir na Bliskom istoku. Veliki broj prosvjednika je uhapšen, na snimkama se vidi kako policijske čizme gaze sviće zapaljene za pobijene u Gazi, nisu oduzmani samo transparenti (ne)izravne podrške Hamasu, nego i palestinske zastave te kefije, crno-bijele marame koje su simbol palestinskog identiteta, zahvaljujući tome što ju je nosio i JASER ARAFAT. Berlinska pročelnica za obrazovanje uputila je škole da zabrane 'simbole, geste i iskaze mišljenja, koji još uviđek ne dosiju granicu kažnjivosti', ali se mo-

gu ocijeniti kao 'zagovaranje ili odobravanje napada na Izrael', a kao primjer navedeni su nošenje kefije te naljepnice s natpisima kao što su 'Slobodna Palestina' ili karta Izraela u palestinskim bojama. Bayern München razmatrao je suspenziju igrača NUSAIRA MAZRAUIJA: on je na Instagramu podijelio video koji priželjkuje pobjedu 'potlačenoj braći u Palestini', dok je ANVARU EL GAZIJI iz fsv Mainza otkazan ugovor zbog objave koja uključuje slogan 'Od rijeke (Jordan) do mora, Palestine će biti slobodna', a protiv njega je pokrenuta i kaznena istraga.

Nakon što su tjednima iz Gaze stizale stravične slike i vijesti o tisućama djece pobijene u brutalnoj izraelskoj odmazdi, društvena klima se promijenila, pa je sve više prosvjeda dozvoljeno. Strogo je propisano što se smije, a što ne smije: uz otvorene antisemitske poruke, kojih svakako ima, zabranjeno je, primjerice, skandirati 'Kindermörder Israel', odnosno 'Izrael ubojica djece'. Na političkoj razini, Bundestag je nakon Hamasovog napada jednoglasno, glasovima svih stranaka, donio deklaraciju o solidarnosti s Izraelom. Stvari su se i ovdje ponešto promijenile. Za razliku od Sjedinjenih Država, Izraela, Hrvatske i još samo 11 zemalja koje su bile protiv, Njemač-

Policija hapsi propalestinskog demonstranta u berliinskoj četvrti Neukölln (Foto: IMAGO/dts Nachrichtenagentur/ImagoStock&People/PIXSELL)

ka je u Ujedinjenim narodima bila suzdržana pri glasanju o rezoluciji kojom se tražilo primirje. No glavni smjer političkog djelovanja i dalje ide u istom smjeru. Opozicijski kršćanski demokrati (CDU) tako su zatražili da se propiše kako se svaki primatelj državnih potpora mora pismeno izjasniti da podržava pravo Izraela na postojanje, kao i da isto važi pri stjecanju državljanstva. Vladajuća koalicija, doduše, već je u kolovozu predložila da osuđeni za antisemitske i rasističke prijestupe ne mogu steći državljanstvo. A prošlog je tjedna zeleni vicekancelar ROBERT HABECK u svom obraćanju izdvojio njemačke muslimane, poručivši im da se moraju jasno distancirati od antisemitizma, 'kako ne bi potkopali vlastito pravo na toleranciju'.

Odnos njemačke države i javnosti ne samo prema stvarnom antisemitizmu, nego nerijetko i veoma opravdanoj kritici Države Izrael do danas je presudno determiniran povijesnom činjenicom da je Treći Reich u Holokaustu pobjio šest milijuna Židova (uz više

od deset milijuna ostalih u popratnim genocidima, najviše Slavena, ali i Roma, osoba zaostalih u razvoju i ostalih). Kada je ANGELA MERKEL 2008. izjavila da je osiguranje izraelske sigurnosti dio njemačkog *Staatsrasson* – odnosno primarnog državnog interesa – samo je formulirala višedesetljetu državnu vanjsku, ali i unutarnju politiku. O njemačkoj politici povijesti i njenim implikacijama u sadašnjosti, međutim, kritičko mišljenje imaju i lijevo-progresivni Židovi diljem svijeta i u samom Izraelu.

Progresivni židovski magazin i internetski sajt iz New Yorka po imenu Jewish Currents proljetos je objavio dva iznimna teksta o ulozi te devijacijama anti-antisemitizma u identitetu današnje Njemačke. Uvodnik pod naslovom Bad Memory argumentira kako je njemačko suočavanje s prošlošću uvelike nacistički poduhvat te obrazlaže kako Nijemci nemaju interesa za židovske rasprave koje izlaze iz okvira onog što s ţele čuti, dok dominantni narativ manje ima veze s odštetom žrtvama Holokausta nego s iskupljenjem počinitelja i njihovih potomaka. Prema njemačko-židovskom sociologu Y. MICHALU BODEMANNU zadatak Židova je 'da reprezentiraju novu njemačku demokraciju', odnosno 'obavljaju ideološki rad'. Zahvaljujući tome Nijemci su 'zaslužili' dozvolu da se vrati nacionalizmu. Ta ideološko-identitetska operacija ima i žrtve, prije svega njemačke Arape i muslimane. Njemačka nakon Holokausta nije zauzela stav dosljednog suprotstavljanja svakom rascizmu i nasilju, nego stav odanosti specifičnoj židovskoj političkoj formaciji – državi Izrael. Zbog toga je policija redovno zabranjivala javno obilježavanje Nakbe, masovnog izgonu Palestinaca tijekom uspostavljanja Izraela i hapsila prosvjednike koji su nosili boje palestinske zastave ili kefije. Bundestag je 2019. međunarodni pokret Boycott, Divestment and Sanctions (BDS) neobveznom rezolucijom proglašio antisemitskim zbog zalaganja za uvođenje sankcija Izraelu, premda su službe samog parlamenta istaknule kako bi u slučaju da je obavezna, rezolucija zbog ograničavanja slobode govora pala na testu ustavnosti te iako je niz uglednih izraelskih organizacija angažiranih na zaštiti ljudskih prava, poput Be-celema, oštros reagirao. U reakciji je istaknuto da BDS nipošto nije antisemitski pokret, a da Bundestagova rezolucija ide u korist izraelskoj kampanji ušutkavanja kritičara politike okupacije i kršenja ljudskih prava. Za dugi niz intelektualaca, kulturnih radnika, umjetnika i novinara, uključujući i same Ži-

dove koji kritiziraju Izrael, posljedica je bila stavljanje na crnu listu i kenslanje s obrazloženjem da nisu dovoljno osjetljivi na to što Nijemci znači antisemitizam. Nijemci su po vlastitoj percepciji, nastavlja Jewish Currents, tako dobro apsorbirali moralne lekcije Holokausta da im Židov više uopće nije potreban, osim kao simbol. Tako su stvarni Židovi negirani, dok je palestinski identitet postao označitelj antisemitizma. Palestinci su, ističe judaistkinja HANNAH TZUBERI 'kolateralne žrtve sve intenzivnije njemačke želje za pročišćenjem od antisemitizma'. Istovremeno su, napominje u drugom tekstu njemačko-palestinska odvjetnica NADIJA SAMOUR, ključni za njemački identitet – 'ako zaista želite dokazati koliko ste civilizirani, filosemitski ili proizraelski, imate priliku to dokazati tako da nagazite Palestince'. Prema pojedinim istraživanjima, u populaciji njemačkih muslimana antisemitizam je rašireniji nego kod domaćeg stanovništva, ali statistike pokazuju i da desni ekstremizam i antisemitizam snažno buju upravo kod etničkih Nijemaca. Svejedno, njemački funkcionari forsiraju priču o 'uvezenom antisemitizmu' pristiglom s migrantima, koje treba preodgojiti obrazovanjem o Holokaustu. Nijemci su 'opći njemački društveni problem antisemitizma istovarili na manjinu bliskoistočnog porijekla', kaže antropolog ESRA Özyürek. Odnosno, metoda odbacivanja rasističke prošlosti istovremeno je mehanizam njenog nastavljanja u budućnosti. Filosemitizam je tako, zaključuje Jewish Currents, sredstvo supremacije koje osigurava njemačku poziciju moralnog suca, dok se njemačka krivnja prebacuje Arapima i muslimanima. CEO kompanije Axel Springer – inače izdavača Bilda – MATHIAS DÖPFNER bez ikakve je ironije to sažeо u frazu 'Zionismus über Alles'.

To je društveni kontekst u kojem je dio publike – uključujući i povjerenika za antisemitizam savezne države Hesen – bijesno reagirao na istup SLAVOJA ŽIŽEKA na Frankfurtskom sajmu knjiga. Naime, osim što je odlučno osudio Hamasov zvјerski poloj i svaki antisemitizam, Žižek se usudio govoriti i o dugoj povijesti brutalne izraelske represije nad Palestincima i aktualnom bombardiranju Gaze. Dodao je i da na Bliskom istoku neće biti 'nikakvog mira' dok se ne ri-

ješi palestinsko pitanje. Isti je to društveni kontekst u kojem se na prosvjedima često čuje parola 'Oslobodimo Palestinu njemačke krivnje', u kojem je više od stotinu židovskih intelektualaca i umjetnika nastanjenih u Njemačkoj uputilo otvoreno pismo, objavljeno u Die Tagesszeitungu, kojim prosvjeduju protiv aktualne represije u javnosti kojom se guši svaka javna kritika Izraela. U pismu upozoravaju da je u danima nakon Hamasovog napada policija okupirala berlinsku četvrt Neukölln s velikim udjelom turskog i arapskog stanovništva, da se hapsi djecu, da se u školama oduzimaju legalni simboli palestinskog identiteta i da je uhapšena čak i židovska Izraelka s antiratnim transparentom. Upozoravaju na klimu 'straha, bijesa i šutnje' proizvedenu pod izgovorom zaštite Židova i Izraela. 'Kao Židovke i Židovi odbacujemo taj izgovor za rasističko nasilje i izražavamo punu solidarnost s našim arapskim, muslimanskim, a naročito s palestinskim susjedima. Naročito odbacujemo izjednačavanje antisemitizma i svake kritike Države Izrael', poručuju. U Njemačkoj je zadnjih tjedana sigurno došlo

do porasta antisemitizma, uključujući i među građanima arapskog porijekla. Prema izvještajima, palestinska organizacija Samidun Hamasov je napad slavila dijeleći slatkiše, na sinagogu u Berlinu bačeni su molotovljevi kokteli, a na pojedinim zgradama u kojima žive Židovi načrtane su Davidove zvjezde. Navodeći neke od tih primjera, potpisnici pisma zaključuju da 'Židovi nisu sigurniji' za to što Njemačka uskraćuje pravo na javno žalovanje za izgubljenim ljudskim životima u Gazi. Na kraju pozivaju Njemačku da se drži prve rečenice svog Temeljnog zakona, odnosno ustava – 'Ljudsko dostojanstvo je nepričekljivo'. Obaveza je svih državnih vlasti da ga poštuju i štite.'

Oštrog kritičara njemačkog odnosa prema Izraelu ima i u Izraelu. Posjetivši nakon Hamasovog napada Izrael, kancelar OLAF SCHOLZ ponovio je kako 'odgovornost koja proistječe iz Holokausta predstavlja za nas vječni zadatak da se zauzimamo za postojanje i sigurnost države Izrael'. Ugledna novinarka AMIRA HAS, inače dijete bosanske Sefardkinje i rumunjskog Aškenaza koji su preživjeli Holokaust, u Harecu je to ovako komentirala: 'Vi Nijemci odavno ste izdali svoju odgovornost, tu koja "proistjeće iz Holokausta" – dakle iz ubojstva obitelji mojih roditelja. Izdali ste je bezrezervnom podrškom Izraelu koji okupira, kolonizira, lišava ljudi vode, krade zemlju, zatvara dva milijuna stanovnika Gaze u prepun kavez, uništava domove, protjeruje čitave zajednice iz domova i potiče naseljeničko nasilje.' Dodala je da su palestinski i izraelski aktivisti odavno upozoravali da izraelska politika vodi nezamislivoj eksploziji te pozvala Scholza da zaustavi 'aktualnu kampanju smrti i uništenja' prije nego što ona izazove novu katastrofu za milijune stanovnika Bliskog istoka.

Kada je glavni tajnik Ujedinjenih naroda ANTÓNIO GUTERRES izjavio da se Hamasov napad 'nije dogodio u vakuumu' i podsjetio da Palestinci već 56 godina trpe nasilje i da su izgubili nadu u političko rješenje, izazvao je bijes Izraela koji je zatražio njegovu ostavku, premda je portugalski diplomat jasno rekao da palestinske patnje ne opravdavaju Hamas. Guterresove izjave podupro je ravnatelj Minhenske sigurnosne konferencije CHRISTOPH HEUSGEN, koji je bio ključni savjetnik Merkel, čime je u Njemačkoj izazvao gnjevne pozive na ostavku.

Nijemci su 'opći njemački društveni problem antisemitizma istovarili na manjinu bliskoistočnog porijekla', kaže antropolog Esra Özyürek. Odnosno, metoda odbacivanja rasističke prošlosti istovremeno je mehanizam njenog nastavljanja u budućnosti

Poučan tekst o toj zabrani i same pomisli na okupaciju – *Denkverbot* – te o ispravnom načinu osude nasilja napisala je JUDITH BUTLER. Ne trebamo kapitulirati pred tvrdnjom da su svi oblici kontekstualiziranja dogadaja moralno relativizirajući, ističe američka filozofkinja židovskog porijekla u članku 'Kompass oplakivanja' – prevedenom na sajtu Peščanik – odnosno da će racionalizirati nasilje, oslobođiti krivnje Hamas ili skrenuti pažnju s počinjenog užasa. 'Ali što ako je sam užas taj koji nas vodi do kontekstualizacije? Gde ovaj užas počinje i gdje završava?', pita Butler. Ako tvrdimo da za razumijevanje Hamasovog napada nije bitno koliko je palestinske djece pogibjeno posljednjih godina na Zapadnoj obali i u Gazi, 'tada smo odlučili da ne želimo znati povijest nasilja, žalovanja i bijesa koju proživljavaju Palestinci. Želimo znati samo povijest nasilja, žalovanja i bijesa koju proživljavaju Izraelci.' To, drugim riječima, znači da su jedni životi više vrijedni žalovanja od drugih – a tu 'odlučno nastupa rasizam', kaže Butler. A 'ako mislimo da moralna osuda mora biti jasan, precizan čin bez pozivanja na bilo kakav kontekst ili znanje, tada neizbjegno prihvaćamo uvjete u kojima je ta osuda izrečena', odnosno, u ovom kontekstu 'prihvatići te uvjete znači ponoviti oblike kolonijalnog rasizma koji su dio struktturnog problema koji treba riješiti, trajne nepravde koju treba prevladati'. Ona zaključuje kako 'ne možemo sebi priuštiti da skrenemo pogled s povijesti nepravdi u ime moralne sigurnosti, jer to znači riskirati činjenje novih nepravdi.' Istinsko mira – dakle ne 'normalizacije' koja znači nastavljanje nejednakosti, obespravljenosti i rasizma – 'ne može biti bez slobode da se imenuje, opiše i suprotstavi svim oblicima nasilja, uključujući izraelsko državno nasilje u svim svojim oblicima, i da se to uradi bez straha od cenzure, kriminalizacije ili malicioznih optužbi za antisemitizam'. Njenu i Žižekovu poziciju oštro je napala izraelska sociologinja EVA ILOUZ – inače protivnica okupacije – smatrajući da se time umanjuje izraelska tragedija, i navodeći da se kontekst može vječno širiti – sve do europskog antisemitizma, koji je porodio cionizam i stoga ga čini drugačijim od 'klasičnog' kolonializma. 'Odbijam "kontekstualizirati" palestinsku patnju zbog izgubljene zemlje. Kako bih istinski cijenila i razumjela njihovu tragediju te imala puno poštovanje za njihov gubitak, moram suspendirati kontekst. Tražim da napravite isto za mene', zaključuje Ilouz. Koja pozicija je ispravna i moguća, ostavljamo čitateljima na prosudbu. ■

Nakon ishodišne represije sada je sve više prosvjeda dozvoljeno (Foto: Christoph Reichwein/DPA/PIXSELL)

Selice pre svega

U čemu je tajna dobrog statusa stranaka Aleksića i Ponoša na zajedničkoj listi Srbija protiv nasilja? Iako se do sada pokazalo da zavidne rezultate ostvaruju tek pred izbore osnovane stranke, pokazalo se i to da novo nije doista novo, niti stabilno i trajno

FORMIRANJE zajedničke opozicijske liste Srbija protiv nasilja dio srpskih analitičara i medija slavi kao veliki predizborni uspjeh opozicije koji joj navodno daje velike šanse za izbornu pobjedu na izvanrednim prosinackim izborima, a pogotovo na onim beogradskim. Listu je sastavilo jedanaest stranaka. Na njoj su se obrele po mnogočemu raznorodne stranke – od ljevice do desnog centra. Tako šarene već sada nude postizbornu suradnju i opozicijskim strankama desnice koje na izbore izlaze s tri izborne liste (Dveri-Zavetnici, Narodna stranka i Nova DSS). Istovremeno najavljuju da postizorno neće suradivati sa strankama koje su sada u vladajućoj koaliciji sa Srpskom naprednom strankom.

Na prvi pogled doista izgleda da je veći dio opozicije uspio osnovati armiranobetoniski opozicijski front koji može pomrsiti konce SNS-u i njegovim koalicijanskim partnerima. Dojam je tim uvjerljiviji zbog toga što su stranke koje su se udružile redom gorljivi kritičari naprednjačke vlasti i njenog lidera ALEKSANDRA VUČIĆA. Ne kriju da je ključni pokretač njihovog udruživanja smjena Vučićevog režima. Sve drugo, stranačke politike i ideologije, pa i opredjeljenja njihovih birača, u pravilu ih više dijeli nego što ih spaja.

Zajedničku opozicijsku izbornu listu Srbija protiv nasilja predvode Narodni pokret Srbije i njegov lider MIROSLAV ALEKSIĆ. Uz njega je nositeljica liste MARINKA TE-

PIĆ iz ĐILASOVE Stranke slobode i pravde. Te dvije stranke imaju i najviše kandidata na listi – NPS 62, a SSP 61. Za njima slijede Zeleno-ljevi front s 39 kandidata, stranka Srbija centar umirovljenog generala ZDRAVKA PONOŠA s 33, Demokratska stranka sa 17, koalicija Zajedno s 15, Novo lice Srbije s 12, Gradska demokratska partija s devet i Rumunjska partija s dva kandidata. Zajednička lista je sastavljena na osnovu rezultata nekoliko istraživanja trenutnog rejtингa političkih stranaka. Tako barem tvrde njezini sastavljači. Ako je tako, onda Aleksićev NPS najbolje kotira među oporbenim biračima. Okreni-objni, to je ipak svojevrsno iznenadenje. Stranka je naime osnovana tek prije nekoliko mjeseci – u kolovozu. Aleksić ju je osnovao ubrzo nakon što kao potpredsjednik Narodne stranke nije uspio s njezinog čela svrgnuti VUKA JEREMIĆA. Poslije neuspjelog stranačkog puča osnovao je novu stranku koja se, eto, brzinom munje probila na lidersku poziciju među lijevo-liberalnim opozicijskim strankama. Stranka u pelena koja još nije ni prohodala na zajedničkoj je opozicijskog izbornoj listi pomela npr. Demokratsku stranku, koja je desetljećima bila stožerna stranka opozicije. I stranka Srbija centar osnovana je ovoga ljeta, nakon što je godinu dana djelovala kao politički pokret Srce. I Ponoš je bio uzdanica Jeremićeve stranke, a napustio ju je nakon što nije dobio

Zdravko Ponoš (Foto: M. K./ATAimages/PIXSELL)

stranačku podršku za svoju predsjedničku kandidaturu.

Jeremićeva Narodna stranka i s Aleksićem i s Ponošem, međutim, nije ni približno imala podršku birača koju sada imaju njihove tek osnovane stranke. Grčevito se zapravo borila da preskoči izborni cenzus. U čemu je onda tajna sadašnjeg statusa Aleksićeve i Ponoševe stranke na zajedničkoj listi Srbija protiv nasilja? Ako nije riječ o tome da neka nevidljiva ruka iz tko zna kojih razloga u opoziciji forsira dvije uglavnom slične narodnjačke stranke centra bez specifičnog ideološko-političkog mirisa i okusa, onda se rast podrške birača vjerojatno može tumačiti rezultatima nekoliko prošlih izbora na kojima su zavidne izborne rezultate ostvarivale tek pred izbore osnovane stranke. Stranačke zvijezde repatice otkrivale su da velik broj opozicijskih birača već godinama traga za novim političkim liderima i strankama jer su digli ruke od onih koje manje-više dobro poznaju. Fluidni opozicijski birači od izbora do izbora biraju fluidne opozicijske stranke čiji se članovi kao ptice selice sele iz jedne u drugu stranku, pa i onda kad se razlikuju kao topla od hladnih podneblja. U tom grmu leži i najveći problem sadašnje udružene opozicije. Problem će biti još veći u slučaju opozicijskog izbornog uspjeha jer će teško ostati svi na okupu, osobito ako im se ukaže prilika da koaliranjem s desnicom formiraju vlast na nacionalnoj ili lokalnoj razini.

Osebujno istraživanje koje je ovih dana provela marketinška agencija Haus of vin, a rezultate objavio Blic, dodatno svjedoči o političkom zamešateljstvu kroz koje se udružena opozicija mora probijati prije i poslije izbora. Anketirali su skoro 5500 građana i to tako što su im prvo ponudili četiri imaginarnе izborne liste s popisom stavova koje pojedine od njih zagovaraju, a potom tražili da odaberu jednu od njih. Prvu listu nazvanu 'Gradjanin sveta (levica)', sa stavorima kao što su 'prihvatanje nezavisnosti Kosova; EU po svaku cenu, uvođenje sankcija Rusiji; revizija sporazuma sa Kinom; ulazak u NATO; donošenje zakona o istopolnim zajednicama i usvajanje dece; smena i hapšenje DODIKA i u Srebrenici je bio genocid', odabralo je 11,4 posto anketiranih građana. Za listu 'Evropa sad (levi centar)' opredjeljilo se 19,3 posto anketiranih građana jer se zalaže za 'sprovodenje Briselskog sporazuma; prihvatanje francusko-nemačkog plana za Kosovo; prioritet ulazak u EU; uvođenje delimičnih sankcija Rusiji; podrška zakonu o istopolnim zajednicama bez usvajanja dece; podrška opoziciji Dodiku; prihvatanje

presude Međunarodnog suda pravde: bio je genocid u Srebrenici, ali bez odgovornosti Srbije'. Treća lista 'Srbija pre svega (desni centar)' dobila je podršku 37,5 posto anketiranih građana. Ona zagovara 'formiranje zso u skladu sa Briselskim sporazumom; reviziju francusko-nemačkog plana za Kosovo; EU put bez politike uslovljavanja; ekonomska saradnja sa Rusijom i Kinom; donošenje zakona o regulisanju prava LGBT zajednice bez usvajanja dece; očuvanje Republike Srpske u okviru Dejtonskog sporazuma; u Srebrenici je bio zločin'. Četvrtu listu 'Srpski svet (desnica)' odabralo je 31,8 posto anketiranih zbog toga što zagovara 'poništavanje Briselskog sporazuma; odbijanje francusko-nemačkog plana za Kosovo; prekid procesa pristupanja EU; bez sankcija Rusiji; čvršću saradnju sa Rusijom i Kinom; protiv zakona o istopolnim zajednicama; borbu za Republiku Srpsku po svaku cenu, Srebrenica je bila deo ratnih operacija, a kasnije zlonamerna propaganda'.

U drugom dijelu istraživanja agencija Haus of vin propitala je za koju se od predloženih izbornih lista opredjeljuju birači pojedinih stranaka. Tako se birači SNS-a većinski opredjeljuju za listu 'Srbija pre svega (desni centar)', a Đilasovog SSP-a uglavnom za listu 'Evropa sad (levi centar)', iako 'simpatišu sve moguće političke ideje – što se donekle poklapa sa veoma fluidnom stranačkom politikom'. Birači Lijevo-zelenog fronta, Pokreta slobodnih građana i koalicija Zajedno naginju listi 'Gradanin sveta (levica)', ali skoro jednak listi 'Evropa sad'. Birači DS-a dvotrećinski se opredjeljuju za 'Evropu sad', Aleksićevog NPS-a i Ponoševog SC-a podjednako su se prostirli između 'Evrope sad' i 'Srbije pre svega'. Za birače DAČIĆEVOG SPS-a konstatira se da su 'u teoriji levica (socijalisti), a u praksi odoše dominantno udesno. Čak više od trećine se prepoznaće u idejama 'srpskog sveta'. Birači Ekološkog ustanka raširili su se pak od ljevice do desnice, a Kreni-promeni od ljevice do desnog centra. Birači Dveri, Zavetnika, Nove DSS i Narodne stranke većinski se čvrsto drže 'Srpskog sveta'. Na kraju se navodi da je 'istraživanje potvrdilo i neke manje-više poznate stvari, poput toga da su građani Srbije trenutno blagom većinom protiv članstva u EU-u (42,3 odsto), da najveći broj njih nije za članstvo u NATO-u (77,6 odsto), da su protiv nezavisnosti Kosova (74,3 odsto)... O tome da li se u Srebrenici desio genocid trećina njih (31,8 odsto) daje odgovor da ne zna ili da nema stav. Potvrđena je još jedna stvar: da na politički izbor najviše utiče to ko je lider stranke (35,6 odsto)'.

Sudeći po rezultatima ovog istraživanja, stavovi birača koji biraju listu 'Srbija pre svega' i onih koji se opredjeljuju za 'Evropu sad' nisu nepremostivi u postizbornom razdoblju, čak su međusobno kompatibilniji nego sa stavovima birača 'Gradjanina sveta' i 'Srpskog sveta'. Kako je istovremeno očito da dvije trećine srpskih birača pripada desnom centru i desnici, a tek trećina ljevici i lijevom centru, Vučićev SNS kao dominantnu stranku desnog centra može smijeniti samo koalicija ljevice i desnice, osim ako joj lijevo-desne centrističke stranke, poput NPS-a i Srbije centar, ne otkinu veći dio birača i dobivene mandate prenesu u miraz ljevici i lijevom centru, odnosno koaliciji Srbija protiv nasilja. Vjerojatno su zbog toga kao tek osnovane stranke i doble priliku da istaknu skoro polovinu kandidata i to uglavnom u gornjem dijelu zajedničke opozicijske liste. No i u Srbiji se do sada pokazalo da politički novo nije doista novo, a pogotovo ne stabilno, trajno i nepromjenjivo, jer je uglavnom sastavljen od političara selica koji lepršaju od 'Europe sad' do 'Srbije pre svega' i natrag. ■

Što su to atosekundni pulsevi?

Pierre Agostini, Ferenc Krausz i Anne L’Huillier dobitnici su Nobela za fiziku zbog svog rada na atosekundnim pulsevima. Njih možemo zamisliti kao bljeskalicu koja u redovnim, vrlo kratkim razmacima oslikava elektronski oblak u nekom atomu, molekuli ili materijalu

JEDNA od važnih karakteristika ljudske vrste je značajelja i potreba za razumijevanjem svijeta u kojem živi. To je dovelo do modernih civilizacija koje počivaju na rezultatima fundamentalnih istraživanja u fizici, kemiji, biologiji i matematici. Jedan od tih rezultata je otkriće stimulirane emisije koherentnog zračenja na kojem su razvijeni uređaji koje zovemo laseri.

Kada su CHARLES H. TOWNES, NIKOLAJ G. BASOV i ALEKSANDR M. PROHOROV dobili Nobelovu nagradu za otkriće i razvoj lasera 1964. godine, nitko nije ni slatio koliko će laseri utjecati na razvoj znanosti i mnogobrojnih tehnologija u proizvodnji, meteorologiji, medicini i mnogim drugim oblastima. Laseri su omogućili mjerjenja s donedavno nezamislivom preciznošću. Sjajan primjer za to je mjerjenje koje je dokazalo gravitacijske valove koji nastaju oscilacijom prostora-vremena zbog sudara dviju crnih rupa ili drugih ekstremno masivnih svemirske objekata. Te valove je predvidio EINSTEIN u općoj teoriji relativnosti prije više od sto godina, ali je tek relativno nedavni razvoj instrumenta LIGO baziranog na laserskoj interferometriji omogućio njihovu detekciju. Preciznost mjerjenja je fascinantna jer su pomaci koje se treba detektirati otprilike 10^{-20} m. To je jedan metar podijeljen na 100 milijardi milijardi. Za to je 2017. dodijeljena Nobelova nagrada.

Iduće godine Nobelova nagrada dodijeljena je za otkriće i razvoj tehnologije dobivanja femtosekundnih pulseva svjetlosti. Jedna femtosekunda je 10^{-15} sekundi, odnosno jedna sekunda podijeljena na milijun milijardi dijelova.

Sekunda je u Međunarodnom sustavu jedinica definirana kao 9.192.631.770 ciklusa oscilacija elektrona između dva definirana energetska nivoa atoma cezija 138. Iz ovog

podatka slijedi da jedan ciklus traje otprilike 10^{-10} sekundi. Cezij je izabran zbog visoke stabilnosti i kao referenca je jednako vrijedan i bilo gdje u poznatom svemiru.

Femtosekundna spektroskopija omogućila je precizno praćenje ponašanja atoma u raznim vrstama materijala, od plinova do krutina. Oscilacije kemijskih veza su reda veličine 10^{-13} sekundi, tako da ih se femtosekundnim pulsevima može dobro pratiti.

Kemijske veze tvore elektroni. Oni se kreću ogromnim brzinama, tako da se femtosekundna spektroskopija ne može koristiti za praćenje njihove dinamike. Kada bi se to moglo, onda bi nam moguće vidjeti što se s elektronskim oblakom neke molekule dešava kada dođe u interakciju s drugom

molkulom, svjetlom ili nekom drugom pobodom. Bilo bi nam također omogućeno da manipulacijom elektronima stvaramo kemijske veze koje se na standardni način ne mogu proizvesti. Mogli bismo promatrati ponašanje elektrona u zdravim tkivima i onima napadnutim karcinomom i tako detektirati bolest u vrlo ranoj fazi.

No problem je da za oslikavanje, tj. praćenje kretanja elektrona moramo imati mogućnost osvjetljavanja pulsevima u atosekundnom području. Jedna atosekunda (as) je tisućiti dio jedne femtosekunde

odnosno 10^{-18} s. Za usporedbu, elektronu treba oko 200 as da napravi krug oko jezgre ili uzmimo vrijeme od 10^{-17} sekundi koje je potrebno da elektron koji svjetlost visoke energije izbací iz atoma sasvim napusti atom.

Razvoj atosekundne spektroskopije počeo je 1987., kada je ANNE L’HUILIER pokazala da prolazom snopa infracrvenog lasera kroz komoru s plemenitim plinom neonom dolazi do stvaranja novih snopova čija frekvencija je višekratnik frekvencije osnovnog laserskog snopa.

Dakle, imamo sada nekoliko valova koji su viši harmonici osnovnog vala jer je lasersko zračenje kao i svako drugo elektromagnetski val. Običnim rječnikom, osnovno zračenje niske energije pretvorilo se u zračenje visoke energije. Pogodnom manipulacijom mogu se svi ti valovi urediti tako da im se maksimum intenziteta poklope. Važno je znati da električno polje vezano uz val oscilira, pri čemu se izmjenjuju maksimumi suprotnog predznaka. Nastaje novi val vrlo visoke energije koji prolazeći svojim maksimumom kraj atoma neona može izbaciti elektron iz atoma. Međutim, tokom tog procesa val se pomiče i elektron se nađe u području maxima vala suprotnog predznaka koji ga vrati natrag u atom. U tom procesu elektron se riješi viška kinetičke energije koju je prethodno dobio emitirajući atosekundni puls. Tako nastaje niz pulseva čiji se razmak može kontrolirati. PIERRE AGOSTINI je 2001. našao način kako da se točno odredi širina pulsa.

FERENC KRAUSZ je razvio metode za izolaciju pojedinačnih pulseva i time omogućio vrlo preciznu kontrolu u eksperimentima. Pokazao je da u procesu izbacivanja elektrona iz atoma pod utjecajem npr. ultravioletnog ili rendgenskog zračenja elektroni koji se međusobno razlikuju u snazi vezivanja u atomu izlaze s vremenskim odmakom. Te vrijednosti su bile reda veličine desetak atosekundi.

Ovo troje znanstvenika dobili su ove godine Nobelovu nagradu za fiziku. Treba spomenuti da je Anne L’Huillier tek peta žena koja je dobitnica ove nagrade. Prva je bila MARIE CURIE 1903. za radioaktivnost, potom 1963. MARIA GOEPPERT-MAYER za nuklearnu fiziku, DONNA STRICKLAND 2018. za femtosekundnu spektroskopiju i ANDREA GHEZ 2020. za astrofiziku.

Atosekundne pulseve možemo zamisliti kao bljeskalicu koja u redovnim, vrlo kratkim razmacima oslikava elektronski oblak u nekom atomu, molekuli ili materijalu. Različitim metodama detekcije svjetla koje je prošlo kroz uzorak ili svjetlošću pobuđenih elektrona može se odrediti dinamika elektronskog naboja.

Atosekundna spektroskopija se razvija u mnogim znanstvenim laboratorijima u svijetu. Oprema je jako skupa jer su potrebni laseri i zahtjevi za laboratorijske uvjete vrlo strogi. Međutim, ova spektroskopija je omogućila mnogobrojne prodore u fundamentalnim istraživanjima. Jako se puno radi na primjeni, posebno u medicini, kako bi se omogućilo da se sa znatno manjim uređajima vrše ispitivanja. Očekuje se da bi u elektronici, posebno u silicijskim procesorima, atosekundni pulsevi omogućili od sto tisuća do milijun puta brži prelaz fizičkog bita iz stanja nula u jedan i obratno. Time bi se klasična računala enormno ubrzala, pri čemu bi se znatno smanjilo zagrijavanje procesora.

Kao i uvihek, dio predviđanja će se ostvariti na tehnološkoj razini, a dio će ostati u laboratorijima kao osnova za daljnja istraživanja. U svakom slučaju, o atosekundnoj spektroskopiji sigurno će se još puno toga cuti u budućnosti. ■

INTERNACIONALA

Amnestirani zločinci

Zakon o nasljeđu sjevernoirskog sukoba propisuje mogućnost amnestije za nasilna djela počinjena od 1966. do 1998., čemu se protive i republikanci i unionisti, ali i organizacije za ljudska prava

SLUŽBENIM 'Kraljevskim pristankom' danim krajem septembra formalno je u Ujedinjenom kraljevstvu stupio na snagu kontroverzni 'Zakon o nasljeđu sjevernoirskog sukoba i pomirenju'. Zakon je još prije više od dvije godine predložio tadašnji britanski premijer, BORIS JOHNSON, a nakon tri parlamentarna čitanja i brojnih amandmana originalni prijedlog je u osnovi ostao nepromijenjen. Njegova ključna odredba je mogućnost amnestije za počinjenje nasilnih djela tokom sjevernoirskog sukoba 1966. – 1998. godine, za one koji surađuju s posebnom Nezavisnom komisijom za pomirenje i prikupljanje informacija. Komisija odgovara britanskoj vladi, odnosno njezinom uredu za Sjevernu Irsku. Tokom tridesetogodišnjeg sukoba na dijelu irskog otoka koji je 1921. nakon proglašenja nezavisnosti Republike Irske ostao pod britanskom vlašću ubijeno je oko 3.500 ljudi, a još je otrplike 40.000 ozlijeđeno. U njemu su se sukobljavale irske republikanske oružane grupe – prije svega Irska republikanska armija – s unionističkim paravojnim skupinama, ali i sjevernoirskom policijom te britanskim vojskom. S obzirom na to da su linije lojalnosti irskom, odnosno britanskom identitetu uglavnom slijedile i konfesionalne podjele između katolika i protestanata, sukob je uključivao i brojne napade na civile 'protivničke strane'. Mirovnim sporazumom na Veliki petak 1998. otklonjen je dio uzroka sukoba – odnosno politička i ekomska diskriminacija katolika – ali su zajednice ostale duboko podijeljene. Status sjevernog dijela Irske ostao je formalno nepromijenjen. Sporazum propisuje raspisivanje referenduma o priključenju sjevera otoka Republiki Irskoj ukoliko izgleda da to želi većina stanovnika Sjeverne Irske, međutim to ovisi o procjeni britanske vlade.

Vladajući britanski Konzervativci aktualno Zakon su pravdali potreboti da se olakša

prikupljanje podataka o nestalim osobama i neriješenim ubojstvima te tako doprinese smanjenju tenzija u Sjevernoj Irskoj. Zakon je entuzijastično poduprlo i udruženje oko 200.000 britanskih veterana koji su tamo služili. Međutim, njemu se kategorički protive gotovo svi u Sjevernoj Irskoj, uključujući vodeće irske republikanske i unionističke stranke, ali i udruženja žrtava s obje strane, kao i organizacije za ljudska prava poput Amnesty Internationala i Vijeća Evrope. Razlozi za to su slični, ali s određenim razlikama. Iz perspektive Vijeća Evrope i Amnestyja, ključni je nedostatak pravde za obitelji žrtava, kao i koncept 'zastare' za zločine u oružanom sukobu koji nikada nije službeno proglašen ratom. Za unionističke organizacije neprihvatljiv je koncept amnestije za irske teroriste. Iz njihove perspektive, IRA i druge grupe napadale su legalnu vlast i legalne britanske sigurnosne strukture. Mirovni proces zapravo je značio samo njihovu kapitulaciju i afirmaciju *status quo*, pa sada ostaje samo da se kazne počinitelji. Demokratska unionistička partija, vodeća stranka te zajednice, vladinu proceduru oko izglasavanja zakona je nazvala 'gnusnom' i optužila je za uspostavljanje 'moralne jednakosti između terorista i snaga sigurnosti'.

Iz republikanske perspektive pak Zakon je namijenjen primarno zaštiti britanskih policijskih i vojnih snaga koje su sudjelovale u sukobima te je znatno naklonjeniji unionistima. Djelomično to proizlazi i iz strukture žrtava. Prema relevantnim znanstvenim istraživanjima, više od polovice žrtava republikanskih oružanih grupa bili su aktivni, rezervni ili bivši pripadnici vojske ili policije. S druge strane, preko 85 posto žrtava unionističkih grupa bili su civilni. Ono što republikanska strana osobito problematizira je suradnja između unionističkih paravojnih grupa i britanskih tajnih službi te vojske i policije. Iako su britanske vlasti za vrijeme sukoba zatvarale i pripadnike unionističkih paravojnih grupa, također postoje i brojni dokazi bliske suradnje. Otkrivanje detalja te suradnje je ono što, prema mišljenju republikanaca, britanska vlasta ovim Zakonom želi izbjegći. Iako Komisija još nije ni formirana, pa se Zakon u osnovi još ne primjenjuje, zbog

njega je već podignuto više desetaka tužbi protiv britanske vlade.

■ Nikola Vukobratović

Fond za sporenje

POČETKOM novembra u Abu Dabiju je održan završni sastanak o međunarodnom fonda za pomoć siromašnim zemljama koje su teško pogodene klimatskom krizom. Pokušaj je to dogovora o neriješenim problemima, a uoči klimatskog samita Cop28 koji počinje u Ujedinjenim Arapskim Emiratima krajem ovog mjeseca. Sudionici sastanka složili su se da će Svjetska banka privremeno 'ugostiti' fond tijekom sljedeće četiri godine. Predloženi sporazum utvrđuje osnovne ciljeve fonda, uključujući njegovo planirano pokretanje 2024. godine, kao i upravljanje i nadzor, pri čemu takozvane zemlje u razvoju su zahtijevaju mjesto u nadzornom odboru. Svjetske vlade su se na konferenciji Cop27, koja je održana prošle godine u Egiptu, složile o uspostavi fonda za gubitke i štete, što je prvi korak prema onome što su siromašne zemlje tražile više od desetljeća. Radi se o zemljama koje su najmanje pridonijele klimatskoj katastrofi te s gotovo zanemarivim uglijčnim otiscima u usporedbi s bogatim dijelom svijeta, ali i dalje same snose najveći teret ekstremnih vremenskih prilika – što zbog geografije, što zbog osnovnog stanja infrastrukture i nedostatka resursa.

Glavna područja sporenja su pitanja kako bi trebalo upravljati fondom, tko bi mu trebao novčano doprinosisi te kome bi i pod kojim uvjetima trebao biti dopušten pristup njegovim resursima. Razgovori su započeli u martu ove godine, ali su brzo prekinuti. Pokretači kampanje htjeli su da bogate zemlje plate za svoju povijesnu odgovornost za klimatsku štetu. To je u glavni fokus stavilo Sjedinjene Države kao zemlju koja bi trebala snositi lavovski dio financiranja, pri čemu će svake godine biti potrebne stotine milijardi dolara kako bi se barem donekle otklonile štete uzrokovane klimatskim promjenama. No Bijela kuća s time se nije slagala, a SAD i druge bogate zemlje očekivano su inzistirale na proširenju izvora financiranja fonda. Iako je na sastanku u Abu Dabiju u prijedloge ugrađen dio zahtjeva klimatski najpogođenijih zemalja, nije za očekivati da će sve predloženo tijekom konferencije Cop28 biti i usvojeno. Uoči novog klimatskog samita bogate zemlje i dalje ponavljaju kako žele da financiranje fonda bude dobrovoljno i da se korištenju fonda pristupa s 'ozbiljnim kriterijima'. Iz siromašnih zemalja ponavljaju da ih brine kako će se fondom upravljati, kao i da neće moći ni lako ni brzo pristupiti resursima koji su im očajnički potrebni. Milijarde ljudi u funkcioniranju bazične infrastrukture u zemljama diljem svijeta ovisi o usvajanju preporučenog pristupa na Cop28, ponavljaju mediji. To što u zraku još visi nimalo radikalni prijedlog, govori dosta o 'ozbiljnosti' hvatanja u koštač s klimatskom katastrofom.

■ Ivana Perić

KRATKO I JASNO

Odlučan da desničari odgovaraju

Ovog januara ste u Beogradu bili napadnuti dok ste probali da prekrećete grafite mržnje 'Smrt Ukrajini', kao i znak Wagnera. Objavljeno je da je među napadačima bio i lider organizacije Srpska desnica, Miša Vacić. Šta se tačno desilo?

Rusiju sam napustio nakon policijskih prijetnji zbog mojih antiratnih stavova i objava protiv agresije na Ukrajinu. Emigrirao sam u Srbiju, a krajem ljeta 2022. aplicirao sam za humanitarnu vizu za Njemačku. Odobrena je poslije više od sedam mjeseci. Krajem marta 2023. napustio sam Srbiju, ali nisam zaboravio za slučaj prijetnji i napada na Novom Beogradu 29. januara kad su me napali desničari, udarili me po glavi, prijetili nožem i bokserima. Podnio sam žalbu, a inicirao sam i sopstvenu istragu identificirajući trojicu od pet napadača.

U Njemačku vam je stigao poziv da dođete na svjedočenje, što na kraju ipak niste uspjeli? Što se točno desilo na beogradskom aerodromu?

Krajem septembra obavijestili su me da je stiglo pismo iz suda, ali takvo pismo može se primiti samo osobno. Trebalo sam svjedočiti kod tužiteljstva. Oputovao sam za Srbiju u potrazi za pravdom. Nisam ni prepostavio da mi neće dozvoliti da uđem u zemlju. Policajka na granici htjela je da mi udari pečat, ali se zagledala u monitor i pozvala kolegu, a moje dokumente ponijela sa sobom. Rekli su mi da imam 'problema'. Kad sam pitao zašto mi nije dozvoljeno da uđem, odgovorili su: 'Znaš ti'. Odvjetnik mi je rekao da bi morali da mi dozvole ulazak, jer je razlog mog dolaska zvaničan. Nakon nekoliko sati donijeli su mi dokument o odbijanju ulaska. Nisu dozvolili ni da ga pročitam, a tražili su da ga potpišem odmah.

Morali ste se vratiti, prvo u Beč, a onda i u Leipzig u kojem živate. Hoćete li nastaviti sa procesom?

Odvjetnik mi se više nije javlja na pozive, a policajac mi je donio kartu za put. Izgledalo je da je bio spremna da učini sve što je u njegovoj mogućnosti da me ukrca. Upozorili su me i da postoji mogućnost deportacije u Rusiju. Bilo je jasno da bi se, ako odbijem ulazak u avion, situacija mogla drastično pogoršati. Pristao sam da odem na taj let na koji sam se ukrcao kao posljednji putnik, a moji dokumenti su predani osoblju leta. Ova bespravna odluka mora biti oborenja. Ja sam i dalje odlučan da to sprovedem do kraja kao i da desničari koji su me napali odgovaraju.

■ Dejan Kožul

Belfast – protest protiv spornog zakona u organizaciji udruge Rodbina za pravdu (Foto: Niall Carlson/Press Association)

Povratak na fabrička podešavanja

Aleksandar Vulin podneo je ostavku na mesto šefa BIA-e, navodno zbog zapadnih pritisaka. Ipak, novinar Vuk Cvijić smatra da će se za njega 'naći ponešto', dok god je SNS na vlasti

SAD i EU traže moju glavu kao preduslov za neuvodenje sankcija Srbiji. Nisam uzrok ucena i pritiska na Srbiju i srpski svet, ali neću da dozvolim da budem povod za ucene i pritiske na Srbiju i srpski svet. Zato podnosim neopozivu ostavku na mesto direktora BIA-e', saopšto je javnosti ALEKSANDAR VULIN, bivši direktor Bezbednosno-informativne agencije, bivši ministar odbrane, unutrašnjih poslova, bivši ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, jednako tako bivši ministar bez portfelja zadužen za Kosovo i Metohiju (KiM), bivši šef Kancelarije za KiM, bivši narodni poslanik, bivši bliski saradnik MIRJANE MARKOVIĆ u JUL-u, bivši predsednik Jugoslavenske revolucionarne omladine, bivši gensek Saveza komunista – Pokreta za Jugoslaviju, bivši kolumnista, pasionirani čitalac Alan Forda te pomoćnik direktora njegovog izdavača.

Velika karijera, koja teško da bi bila moguća igde kao u Srbiji. Reklo bi se da joj još nije kraj, jer Vulin daje ostavku pred još jedne vanredne izbore u Srbiji. Idealno vreme za povlačenje pod izlikom da EU i SAD traže njegovu glavu, smatra VUK CVIJIĆ, novinar NIN-a koji napominje da se Vulin sad vratio na 'fabrička podešavanja'.

— Dok je bio šef BIA-e nije mogao toliko da priča, malo smo odmarali uši od njega. Sad se vratio na staro, ali Vulin je politička ličnost, a po zakonu, kao šef stranke ne bi ni smeo da bude na čelu BIA-e, ali to je praksa SNS-a, jer kao što je prethodno BRATISLAV GAŠIĆ (aktuuelni ministar unutrašnjih poslova op. a.) zamrznuo funkciju u SNS-u, tako je i Vulin kao predsednik Partije Socijalista zamrzao svoj status. To nam govori da je namera vlasti da to bude partijska policija – objašnjava Cvijić za Novosti.

Vulinov razvojni put karakterišu nedemokratičnost i brojne afere, napominje naš sagovornik. Navedimo samo neke. KRIK 2017. go-

Karakterišu ga nedemokratičnost i brojne afere – Aleksandar Vulin (Foto: A.H./ATAimages/PIXSELL)

dine otkriva da on ne može dokazati poreklo 205.000 evra kojima je platio stan u Beogradu. Vulin je taj novac pravdao čuvenom krilaticom – navodno ga je dobio od 'tetke iz Kanade'. Tužilaštvo za organizovani kriminal je zbog toga pokrenulo postupak još 2015. godine, ali te 2017. isti završava jer nisu našli dokaze da je Vulin počinio krivično delo iz 'njihove nadležnosti'. Dok je bio ministar za rad, rođeni brat tadašnjeg državnog sekretara u Ministarstvu za rad ALEKSANDRA JABLANOVIĆA, MARKO, uhapšen je zbog sumnje da diluje drogu. U trenutku privodenja on je bio u službenom automobilu ministarstva kojim je tada rukovodio upravo Vulin. Njegovo ime se dvaput pojavilo tokom postupka protiv klana VELJKA BELIVUKA, u kom je pomenut kao jedan od 'podstrelka' te kriminalne grupe. Dovodi ga se u vezu i sa Jovanjicom, najvećom plantazjom marihuane u Evropi, odakle postoje fotografije iz vremena ministrovanja radom kad je, kako je rekao, 'brao paradajz i rotkvice'. Ako govorimo o američkim sankcijama, pored narkotika važnu ulogu igra i trgovina naoružanjem pri čemu se Vulin dovodi u vezu sa SLOBODANOM TEŠIĆEM kome je, navodi se to u odluci američkog Ministarstva finansija, Vulin kao ministar odbrane pomagao da se ilegalne pošiljke oružja slobodno kreću preko granica. Cvijić tu posebno ističe aferu iz Krušika sa nelegalnim trgovanjem oružja, koju je otkrio uzbunjivač ALEKSANDAR OBRADOVIĆ. Za brojne sporne ugovore bila je neophodna dozvola Ministarstva odbrane koje je postavljalo ljudе u nadzorne odbore, a čija je funkcija bila da kontrolišu tokove novca u fabrikama, navodi on. Naš sagovornik podseća da je Tešić ušao u velike poslove 2012., odnosno onda kada je ALEKSANDAR VUČIĆ bio ministar odbrane i prvi potpredsednik Vlade. Smatra da je Vučić imao uticaja i na Vulinovu ostavku.

— Mislim da ga je podstakao onaj kog svi zovu šef, pa i predsednica vlade ANA BRNABIĆ, a to je predsednik Srbije – ističe Cvijić.

Bez obzira na sve novinare veruje da će se za Vulina 'naći ponešto', dok god je SNS na vlasti. Ukoliko se desi da SNS izgubi vlast, onda bi Vulin morao da objasni mnoga događanja još od 2012.

■ Dejan Kožul

PERSONA NON CROATA

Foto:
Voice of America

Iranska politička zatvorenica, aktivistkinja za ljudska prava i ovogodišnja dobitnica Nobelove nagrade za mir NARGES MOHAMADI započela je štrajk gladi, nakon što joj je uskraćeno bolničko liječenje zbog blokiranih arterija. Mohamadi služi desetogodišnju zatvorskou kaznu, izrečenu zbog 'širenja propagande protiv države', odnosno glasne kritike režima. S time je nastavila i nakon presude, pa je tijekom prošlogodišnjih masovnih prosvjeda koje su predvodile žene organizirala proteste unutar zatvora. 'Što nas više zatvaraju, to smo jače', poručila je nedavno.

■ J. B.

tražitelja azila u Albaniji. 'Sretna sam što zajedno s albanskim premijerom EDIJEM RAMOM mogu najaviti da smo potpisali memorandum o upravljanju migracijskim tokovima', obznamila je Meloni u Rimu, rekavši i da bi taj sporazum mogao postati 'model suradnje između članica EU-a i država koje to nisu'. Sporazumom se predviđa izgradnja smještaja za tri tisuće ljudi koji brodovima preko Mediterana dolaze u Evropu. U pitanju je manji dio očekivanog broja ljudi, s obzirom na to da su talijanske vlasti ove godine registrirale 145.700 dolačaka, gotovo dvostruko više nego prošle. U Albaniju će se transferirati samo ljudi spašeni na moru, ali ne i oni koji u Italiju dodu kopnenim putem, dok će se maloljetnici, trudnice i bolesni s izbjegličkih brodova prebacivati direktno u Italiju. 'Geografija je postala prokletstvo za Italiju, jer kada uđete u Italiju ušli ste u EU. Možda nemamo snage i kapaciteta da budemo rješenje tog problema, ali možemo pomoći', rekao je Rama, koji zauzvrat očekuje podršku talijanske vlade za ulazak Albanije u Uniju. Meloni je tu podršku obećala, rekavši da se Albanija, unatoč tome što nije EU članica, 'ponaša kao da to jest'.

Italija će financirati dva prihvatsna centra koji će biti pod talijanskim jurisdikcijom, dok će Albanija osigurati policajce i nadzor. Jedan centar nalazit će se u luci Shëngjin, odakle će se nakon identifikacije tražitelji azila prebacivati u drugi centar u unutrašnjosti zemlje. Tamo bi trebali biti smješteni najviše 28 dana, iako proces dobivanja azila traje znatno duže. Kako bi centre stavila pod jurisdikciju druge države Albanija bi trebala ekspropriirati dijelove vlastitog teritorija, a nije jasno ni kako će funkcionirati primjena pravosuda jedne države u drugoj. Sudeći po reakcijama, većina talijanskih političara nije znala da Meloni priprema taj sporazum, a podjednako iznenađeni bili su i evropski dužnosnici. 'Prije bilo kakvog komentara moramo znati što oni uopće misle raditi', izjavila je glasnogovornica Evropske komisije ANITTA HIPPER. Tajnik opozicijske stranke Više Evrope RICCARDO MAGI projekt je nazvao 'nekrom vrstom talijanskog Guantanama, mimo svih međunarodnih standarda, izvan EU-a i bez mogućnosti nadzora statusa ljudi koji će tamo biti zatočeni'.

Meloni je sličan dogovor ranije potpisala s Tunisom i obnovila isti takav sporazum s Libijom, koju se optužuje za masovna kršenja ljudskih prava migranata. Italija za provođenje evropske migracijske politike dobiva manje novca nego Grčka, a njezina vlada donijela je paket zakona kojim se predviđa izgradnja novih centara na tlu Italije, što je naišlo na otpor lokalnih i regionalnih dužnosnika. Meloni je, osim toga, kriminalizirala aktivnosti volonterskih spasilačkih brodova, a sporazum s Albanijom tumači se kao odgovor na nevoljnost EU-a da tražitelje azila ravnopravno raspolredi po svojim članicama. Sporazum su kritizirale i nevladine organizacije SeaWatch, International Rescue Committee i Danski komitet za izbjeglice. Iz potonje su izjavili da se on 'uklapa u trend eksternalizacije evropskih granica u treće zemlje', koji je prošle godine započela vlada Velike Britanije planom autorsanja obrade tražitelja azila u Ruandu.

■ Tena Erceg

Neka vrsta Guantanama

GIORGIA MELONI, predsjednica talijanske vlade iz ekstremno desne stranke Braća Italije, predstavila je 7. oktobra 'povijesni' sporazum koji je potpisala s albanskim premijerom, a kojim se predviđa izgradnja centara za prihv

Lanterna na Mediteranu

Predrag Matvejević imao je durbin za gledanje kroz vrijeme, i unazad i unaprijed. Eruditski obrazovan na više polja, sa snažnom analitičkom potkom koja je počivala na pravednosti i časnosti, stekao je autoritet koji je bio iznad ikakvih stručno-znanstvenih i ideološko-političkih podjela

Da je živ, PREDRAG MATVEJEVIĆ svakako bi bio među idealnim sugovornicima u raspravi što prethodi donošenju Zakona o hrvatskom jeziku. I to ne možda u onom stratumu naglašeno lingvističkom (lingvistica zakonopredlagatelje i zakonodonositelje ionako ne zanima, s obzirom na to da ih pokreće lukrativni nacionalistički predizborni nagon i instinkt za unosno blagovanje gozbe na političkoj lešini), nego bi doprinos Matvejevića imao širu platformu sociološke primjene jezika u društvu, kao i njegova općeg spoznavanja u uporabi među korisnicima i korespondentima... A kao jednu od specijalističkih niši svakako bi podcrtao maritimnu terminologiju te uopće kulturu življena i tradiciju baštinja svega vezanoga uza more.

Iako je rođeni Mostarac, Matvejević je ipak uvidio koliko je mediteranski univerzum odredio ovdašnje i primorske i kontinentalne navike i običaje. Prošavši višekratno svaku teritivnu stopu i likvidni zaveslaj Sredozemlja – od Gibraltara do Svete zemlje, i gornjom europskom, i donjom afričkom obalom, računajući i morske zaljeve među njima – ter proučivši obilnu literaturu, ma-

pe i karte, Matvejević je napisao svoju najpoznatiju i najprevođeniju hrvatsku knjigu: 'Mediteranski brevijar' (1987.). Kao poliglot, lako mu je bilo uspostaviti komunikaciju i s ribarima na Korzici i užarima na Sardiniji, ali i beduinima u Africi i brodograditeljima i moreplovциma posvuda. Uostalom, *lingua franca* neka je vrsta neslužbenog zajedničkog jezika za komunikaciju i Portugalca i Marokanca, i Židova i Grka... Njezin romansko-helenistički nukleus podjednako je injektiran u etimone većine mediteranskih jezika, uključujući i Arapske moreplovce, te naročito govornike čakavskog jezika u Dalmaciji, što čakavski čini jednim slavenskim jezikom s bogatim maritimnim leksikom.

Hrvatski standardni jezik, formiran na novoštakavštini, izuzetno je deficitaran rječničkom gradom koja se odnosi na peripe i navigacije, vjetrove i ribaštinu, vrste brodova i njihove dijelove, a insuficijentan je i diktionsarskim natuknicama koje opisuju razne radnje što se obavljavaju u suživotu s morem i oko njega. Naravno, tu su i vrste mreža i ostalih alatki i pribora za ribolov te nazivi za vrste riba i inih morskih ili slatkovodnih organizama. Da, i slatkovodnih, iz rijeka i jezera, kojih također ima na Sredozemlju... Pa

se bez imalo pretjerivanja može reći kako je Matvejević svojim čudesnim librom 'Mediteranski brevijar', tim kompendijem i vademekumom nezaobilaznim za poznavanje i naravi i duha čovjeka na zahvaćenom prostoru, ustvari, prelio more Mediterana u vodu Neretve svojega rodnoga grada.

Neslučajno je, i ne u jednoj prilici, profesor emeritus JOŠKO BOŽANIĆ s Filozofskog fakulteta u Splitu – inače Komižanin, oživitelj gajete falkuše i najveći hrvatski istraživač i promotor maritimne baštine, kao i dugogodišnji Matvejevićev suradnik – bio izgovorio veliku i važnu istinu: 'Hrvatski standardni jezik kada pride moru – zanijemi!'

'Mediteranski brevijar' jedna je od najdražih mi knjiga uopće i knjiga koju sam najviše puta u životu pročitao. Uvijek je nekako 'padalo' ljetlo kad bih joj se zaljubljenički vraćao, ali ne kao limunadskom štivu za plažu – premda, svaka je moja preporuka da ju se čita na šugamanu ili na škrapi, uz more – nego mi je ritam življenga bio usklađen s pomalo pririjedjenim obligacijama preko ljetnih mjeseci, ostavljajući nešto više takozvanog slobodnog vremena kad čovjek sebi može dozvoliti luksuz nečitanja neke nove knjige i kad se može pravo osokoliti i legalno uzoholiti užimanjem u ruke libra koji je već nekoliko puta otprije bio iščitan.

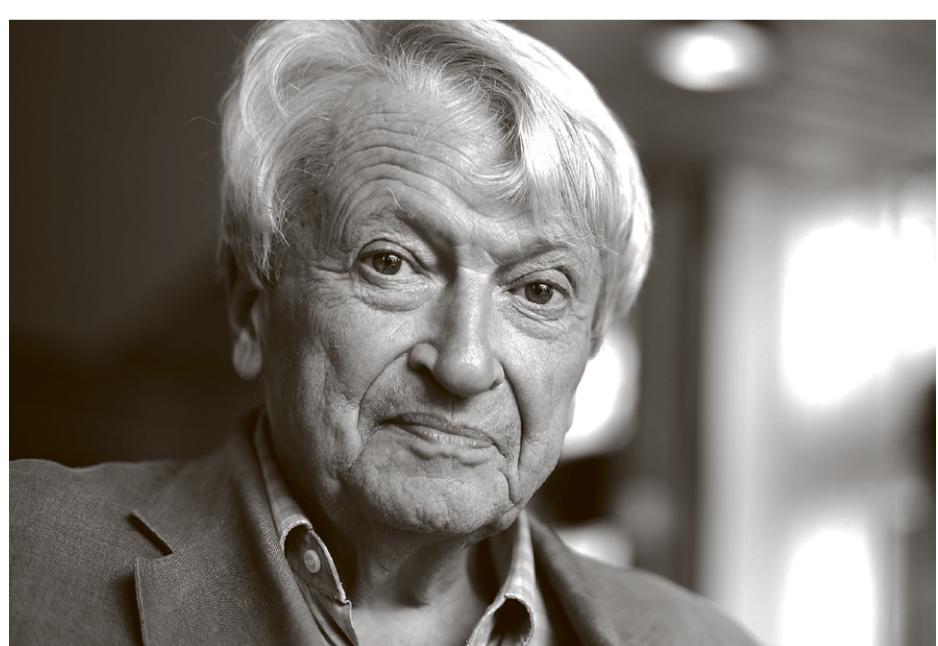
Voden vazdaživom literarnom znatižljom, do susreta s Predragom Matvejevićem bio sam isprva došao posredstvom njegove knjige 'Razgovori s Krležom'. Skrušeno priznajem: ponajprije zarad samoga MIROSLAVA KRLEŽE, na kojega sam se ovisnički bio navukao još tijekom srednjoškolske prisilne lektire, kad me je štor Fricov 'Povratak Filipa Latinovicza' bio trajno obilježio i za vazda vezao uza nje. Osvijetljen ovim librom, u mojim je očima Matvejević bio gurnut bliže prvim redovima pomnje kad su književnici posrijedi, pa sam načuo i za međunarodni uspjeh njegovoga 'Mediteranskog brevijara', ali i pakonski glas ogovaranja koji ga je u hrvatskoj javnosti bez posustajanja pratio. Njegove mu internacionalne uspjehe, profesure i na Sor-

bonni u Parizu i na La Sapienzi u Rimu, ovdasni nacionalistički tvrdokrilci nisu priznali, nabacujući se po njemu jalovim jalom provincijalizma i malograđanstine.

Kako su još tamo 2003. krenula moja intenzivna putovanja po Italiji u svojstvu opernoga kritičara – što će rezultirati pohodom više od 80 kazališta u zemlji opere – pomalo sam se bavio i inim našim ne samo opernim umjetnicima i dirigentima, nego su mi na ciljnik pera došli i moji dični prethodnici, koji su putopisnim ili kritičarskim radom povezivali naše dvije obale. Sjetimo se samo SLAVKA BATUŠIĆA i DINKA ŠTAMBAKA, PETRA ŠEGEDINA i MILANA BEGOVIĆA, a o NE-DJELJKU FABRIJU i TONKU MAROEVICU da i ne govorim... Naravno, kao jedan od važnijih pristana i luka u koje mi je bilo privezati moju apeninsku barku bio je Predrag Matvejević, pisac i zapažene knjige 'Druga Venecija'. I njegova knjiga 'Kruh naš' svojevrsni je, istina usko fokusirani, mediteranski brevijar, posvećen kruhu i načinima dolaženja do njega posvuda u ovom istom prostoru: od uzočja sjemenke nekog žita, preko mljevenja u mlinicama do pečenja u ovakvim ili onakvim pećima. Šteta je što autor nije uspio ostvariti i svoju želju da po sličnom modelu napiše knjigu o lozama i vinu na Mediteranu.

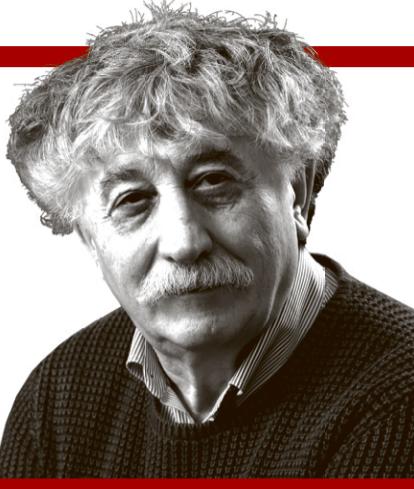
Predrag Matvejević imao je durbin za gledanje kroz vrijeme. I vrijeme unazad, i vrijeme unaprijed. Eruditski izvrsno obrazovan na više polja, sa snažnom analitičkom potkom koja je počivala na pravednosti i časnosti, stekao je autoritet koji je bio iznad ikakvih i stručno-znanstvenih i ideološko-političkih podjela. To se spoznalo još za njegova života – pa i ranije od 1991., kad je morao u neku vrstu gotovo apatrijskoga bijega 'između azila i egzila' – a pogotovo se ono vidi u njegovim ingenioznim i pronicljivim knjigama. Bio je iznimno hrabar čovjek, snaga čijeg intelekta ga je 'sačuvala' i od ozbiljnih posljedica nakon što je 1974. uputio glasovito svoje otvoreno pismo JOSIPU BROZU TITU, ištući od njega povlačenje s pozicije doživotnoga vladara SFRJ... U vrijeme dok je Goli otok još bio 'destinacija' za protagoniste verbalnog delikta, Matvejević je preživio. Ali nije preživio suvremenu i modernu državu, samostalnu Republiku Hrvatsku u čijim je temeljima i sam sudjelovao svojim javnim radom, osobito pedagoškim djelovanjem na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nije preživio demokratsku domovinu, čiji je dobar glas ipak pronio po svijetu, jer su ga zbog eseja 'Naši talibani' (2001.), objavljenog u jednom našem dnevnom listu, sudske gonili autentični domaći desničarski mediokriteti, što je rezultiralo čak pravomoćnom presudom, iako istinabog uvjetnom. Čuvši to, inteligencija europarlamentaraca skočila je u propanj poput mustanga, spremna braniti Matvejevićev humanistički integritet. On je to, međutim, odbio, smatrajući takvu gestu međunarodnim pritiskom na hrvatsko pravosuđe. Iako je svojedobno javno prosvjedovao protiv zatvaranja 'proljećara' VLADE GOTOVCA, FRANJE TUĐMANA i drugih, Tuđmanovi nasljednici i suradnici, poltroni i besramnici mirno su gledali progon ovoga velikog čovjeka i dobrotvora.

Međunarodni ugled što ga je ovaj bard intelekta i humanizma ostvario u svijetu, neusporediv je s ugledom internacionalnog doseg-a ikoga iz Hrvatske u novije vrijeme. Bio je visiting professor na više kontinenata, kao i nositelj doktorata honoris causa na nekoliko univerziteta, ali ne i u Hrvatskoj. Ovdje je bio – persona non Croata... Ovdje, u zemlji duhovnih talibana s umom analfabeta. Pa isto, knjige Predraga Matvejevića, kao i uspomena na nj, svijetlit će kao lanterne po Mediteranu, otkrivajući dobrohotnim namjernicima mesta gdje obitavaju pamet i dobrost, poštjenje i čast. ■

Bard intelekta i humanizma (Foto: Jurica Galočić/PIXSELL)

Udi Raz

PIŠE Sinan Gudžević

Mislim da je više od riječi apartheid za moj otkaz bilo presudno moje učestvovanje na javnim protestima i zalaganje za ravнопravnost Palestinaca i Jevreja u državi Izrael.

Ja na te proteste idem kao čovjek, iz svoga uvjerenja da se moram pobuniti protiv stanja u kojem žive Palestinci u Gazi i na okupiranim područjima

DAKLE, ja sam UDI RAZ, Jevrejin i Izraelac, rođen 1987. u Haifi, živim u Berlinu. Dana 25. oktobra 2023. otpušten sam sa mjesta vodiča u Jevrejskom muzeju. Haifa je u Palestini i Izraelu, tako ja govorim, to je za mene samorazumljivo, kao što ponekad govorim i kao žensko. Od 2012, živim u Berlinu. Tu sam došao da ne bih stalno živio u ratnom stanju. U Berlinu sam, na Freie Universität, studirao orientalne kulture, a sada pišem doktorat. Moji su roditelji rođeni u Izraelu, u kibucu, odrastali su u cionističkoj inkonverziji. Očev otac, moj djed, rođen je u Litvi, a očeva majka, moja baba, rođena je u Argentini. Djed je govorio litvanski, jidiš i ruski, a baka španjolski i jidiš. U Palestinu su došli nakon završetka Drugog svjetskog rata, po osnivanju Izraela, napustili su kibuc i preselili se u Haifu.

U Berlinu sam upoznao više Palestinaca nego u Haifi. Naravno i više Arapa. U Haifi sam imao samo jednog Palestinca u razredu, više nije bilo dozvoljeno da upoznam. Kažem nije bilo 'dozvoljeno', to nije bilo izričito zabranjeno, to ne piše ni u kakvom zakonu ili odredbi (barem ja nisam video da piše), ali to je tako u životu. To je uređeno sistemski, i sistematski: za 12 godina školanja u Haifi imao sam samo jednog školskog druga Palestineca, i to samo tri godine, za devet godina ni jednoga niti i jednog. I to u gradu u kojem živi dosta Palestinaca, i bez kojih se njegova povijest ne može pisati.

U Berlinu sam do 25. oktobra radio kao vodič za jedan odjel Jevrejskog muzeja. Taj odjel je posvećen poslijeratnom trokutu 'Jevrejstvo – Izrael – Njemačka'. Za vodiča sam pohađao i tečaj i vodio sam uglavnom školske grupe, ali i grupe odraslih posjetilaca. Često sam, kao neko ko je Jevrejin i još rođen i odrastao u Izraelu, kazivao i svoja iskustva iz Haife. Jednom sam, dok sam na video uređaju s kojeg je išao snimak govora ANGELE MERKEL o Staatsräson za njene posjete izraelskom parlamentu Knnesetu, spomenuo kako Palestineci u Izraelu nisu ravnopravni građani sa Židovima, već da, prema mjerodavnim, nezavisnim izvještajima nezavisnih organizacija (kao Amnesty International, Human Rights Watch i izraelske grupe za ljudska prava B'Tselem) Palestineci žive u apartheidu države Izrael. Tu sam objasnio i šta je to apartheid, porijeklo riječi, značenje i druge aspekte. Naravno, sve to kao čovjek koji je u Izraelu rođen i rastao i koji je upućen u stvarnost onoga što govoriti, dakle, sve u svemu, smijem o sebi kazati, neki sam mjerodavan svjedok. Rekao sam ono što je istina: da Palestineci na zemlji zapadno od rijeke Jordana, nemaju pravo glasa za izraelski parlament, a Jevreji imaju. To je apartheid, po fašističkom uzoru. Neko je to čuo, pa me prijavio, i ja sam dobio otkaz od šefice, to jest od voditeljice obrazovnog odjela Muzeja, ona se zove dr. DIANA DRESSEL. Moj potpisani ugovor otkazan je usmeno. Dobro, Muzej nema obavezu da mene kao slobodnog suradnika otpušta uz obrázloženje. Problem nije moja šefica, ta koja mi je dala otkaz, problem je Jüdisches Museum Berlin, koji više nije nezavisno, već je u službi politike današnje vlade Izraela. Ja mislim da je više od te riječi *apartheid* (nje su, inače, redovno puni izvještaji humanitarnih organizacija širom svijeta) za moj otkaz bilo presudno moje učestvovanje na javnim protestima i zalaganje za ravnopravnost Palestineca i Jevreja u državi

Udi Raz govorio na protestu za slobodnu Palestinu, na FU Berlin, 3. novembra 2023. Foto: Mariam Aboughazi

Izrael. Ja na te proteste idem kao čovjek, iz svoga uvjerenja da se moram pobuniti protiv stanja u kojem žive Palestineci u Gazi i na okupiranim područjima. Na proteste idem i kao član berlinske grupe 'Jevrejski glas za pravedan mir na Bliskom istoku'. Evo ova fotografija gdje imam palestinsku maramu oko vrata, načinjena je prije neki dan na protestu za prekid genocida u Gazi, ispred velike mense koja pripada kompleksu gdje sam studirao, a taj se zove Freie Universität Berlin.

Da i ja izgovorim i ponavljam naziv *rasistički i apartheid* za režim današnje države Izrael, nije došlo ni iz kakvog mogućnosti ili pomračenja, već iz iskustva i uvjerenja. Ja sam u Haifi bio kad je početkom trećeg milenija bilo mnogo terorističkih napada. U tim je napadima poginulo i dosta mojih vršnjaka, koje sam poznavao, mojih školskih drugova. Tamo je stalno stanje rata. Sve me je to bacalo u želju da odem iz Haife i iz Izraela. Odlučio sam da idem u Njemačku, jer sam čuo da je to dobra zemlja za život i za studiranje. I došao sam, najprije u Mecklenburg-Vorpommern. Ondje sam bio godinu dana, pa sam došao u Berlin. Ali je moje srce ostalo u Haifi. Ondje mi žive roditelji, mnogo prijatelja, ondje sam rođen i proveo svoje mlade godine. A znam odande, predobro znam, kako Palestineci žive i kako se osjećaju. Znam da oni godinu 1948., kad je proglašena država Izrael smatraju početkom svoje katastrofe. Znam, jer sam to slušao, to se i danas čuje od njih. Taj problem stvaranja samo Izraela, a nestvaranja Palestine, i inače svako problematiziranje pitanja palestinske države, u Njemačkoj od prije dvije godine stoji pod nekom prešutnom zabranom. Sve drugo može biti tema za razgovor, ali palestinsko pitanje, zapravo ne. Njemačka je, zna se, u trajnom procesu suočavanja sa svojom prošlošću. U tom suočavanju po pitanju Jevreja i Izraela, ima raznih puteva i staza: isplaćuje se odšteta potomcima žrtava holokausta, Jevrejima iz nekadašnjeg Sovjetskog Saveza dozvoljava se useljavanje u Njemačku, ali se i daje bespovrorna podrška Izraelu za bilo šta što Izrael čini. Tako se, za Palestinece, onaj pakao u kojem žive u Gazi, pa apartheid na Zapadnoj obali Jordana,

a bogme i za one u Izraelu, polako premješta i u Njemačku. Njima se sve manje daje pravo da kazuju o svom položaju. Ta situacija nema uporišta u nekom njemačkom zakonu, statutu ili nekom pravnom aktu, to je sve prešutno, to radi policija, to se tako radi i sprovodi, jasno je, sve prema dopuštenju 'odozgor'.

Ja sam, prije nego što ću napustiti Izrael, htio da učim arapski, da se upišem na tečaj arapskog jezika. Tada, a to je bila godina 2009, bio je u čitavom Izraelu samo jedno mjesto gdje to bilo moguće. To je bilo u jednom centru po imenu Giv'at Haviva, koji se nalazi na pola puta između Haife i Tel Aviva prema oblasti na Zapadnoj obali Jordana. Dakle, nakon što sam odslužio vojnu obavezu, upisao sam se, po svojoj volji i svojoj želji, na tečaj arapskog jezika. I taj sam tečaj počeo pola godine, to je bio arapski, zapravo palestinski govorni jezik, a zanimljivo je da ga je počeo dosta mladića pred odlazak u vojsku, vjerovatno onih koji su kasnije u vojski preuzimali zadatke da rade na primjer za obavještajne službe.

U Berlinu sam studirao tri godine Kulturu i Povijest Bliskog istoka, potom Islamsku kulturu i društvo, pa sam se po završetku studija upisao, prije četiri godine, na doktorski studij na Berlin Graduate School Muslim Cultures and Societies, na Freie Universität. U istraživanjima za doktorat bavim se 'semitkim' pregovaranjima i dogovaranjima, to jest fenomenom redefiniranja Drugoga između muslimana i Jevreja u današnjoj Njemačkoj. Naslov moje doktorske disertacije je na engleskom: *Negotiating 'Semites': Muslims and Jews redefine Otherness in today's Germany*. Dakle, moje jevrejsko i izraelsko porijeklo i iskustvo, te iskustvo življena u gradu s palestinskom etničkom zajednicom, nije jedino što me čini opremljenim za govor o Izraelima i Palestincima, nego tu ulaze i moja istraživanja na području kulture i religije muslimana, nisam neskroman kad kažem da me to ne čini manje kompetentnim već me čini još kompetentnijim. Ali u Muzeju, gdje sam radio časno, zavedena je cenzura na upotrebu riječi koje muzejski vodič upotrebio, čak i kad nisu njegove, nego kad ih navede iz izvještaja nezavisnih organizacija koje štite dostojanstvo i prava čovjeka. ■

Instrument upoznavanja

Za razliku od Muzičkog bijenala Zagreb, koji je 1961. osnovan kao dokaz visokog modernističkog habitusa Jugoslavije, Jugoslavenska muzička tribina otvorena je na komplementarnom, demokratičnom, antikompetitivnom načelu 'meke pedagogije odozdo'

ŠEDESETO izdanje Glazbene tribine, nasljednice Jugoslavenske muzičke tribine, održano je u Osijeku od 3. do 5. studenog uz odličan koncertni program, debate u širokom spektru identitetskog problema i vedar, obiljetničarski dokumentarac čiji se sentimentalni odušak neočekivano prometnuo u angažiranu raspravu o neuralgijama čitavog polja (proizvodnje) suvremene autorske glazbe u Hrvatskoj.

U filmu 'Odjeci generacija: šest desetljeća Glazbene tribine Hrvatskog društva skladatelja' muzikologinja PETRA PAVIĆ i DINA PUHOVSKI (uz snimatelja VJEKOSLAVA SKLEDARA i montažu IVE BLAŠKOVIĆ) vještoto kolažiraju arhivske snimke i svjedočenja profesionalnih sudionika Tribine (skladatelja, programske selektora, muzikologa, kritičara) u historijskoj konstrukciji epohe čiji je najljepši, najbolji dio možda prošao, ali se supstanca ipak održala kao vrijednost bez suvišnog resentimana. Gotovo kao 'objektivna' vrijednost o kojoj svatko može imati privatno mišljenje, ali uz konsenzus o potrebi stalne borbe oko značenja 'naše stvari za kolektiv'.

Uostalom, identetske rasprave (esencijalističkog i antiesencijalističkog tipa oduvijek podjednako) u sklopu programa Tribine kao smotre ukupnog stvaralaštva suvremene (akademske, autorske) glazbe dinamiziraju kontinuitet tog događanja u godišnjem ritmu od prvog dana Jugoslavenske muzičke tribine održane u Opatiji u jesen 1964. godine.

Za razliku od Muzičkog bijenala Zagreb, koji je 1961. osnovan kao prvi jugoslavenski festival suvremene muzike i dokaz visokog modernističkog habitusa Jugoslavije u potrebi da pokaže svijetu svoje avantgaristički elitno lice, Jugoslavenska muzička tribina otvorena je stvarana na komplementarnom, demokratičnom, antikompetitivnom načelu 'meke pedagogije odozdo'. Danas bismo rekli: na principima 'mekog menadžmenta' suvremene glazbene proizvodnje.

Socijalistički modernizam bio je koncept sistemskog razvoja društva, zbog čega je bilo savršeno logično da se umjetnički

uspjeh prvog izdanja Muzičkog bijenala iz 1961. ne bagatelizira ekskluzivizmom festivalskih izdanja svake druge godine, nego da ga se osigura inkluzivnom strategijom suradnje svih akademskih centara (Beograda, Zagreba, Ljubljane, Skopja, Sarajeva) u formi pregleda novih kompozicijskih tehnika, stilova i razlika u pedagogiji. Ideja Jugoslavenske muzičke tribine je u temeljnem smislu bila intelektualistička. Bilo je važno uspostaviti suradnju između kompozitora u Jugoslaviji, podići intelektualnu temperaturu u susretima kompozitora, muzikologa i studenata u ravnopravnom omjeru i na taj način destilirati kvalitetu u ogromnom opusu suvremene 'ozbiljne' muzike Jugoslavije. Uspjeh tog koncepta kao uporne strategije razvoja ukupne jugoslavenske muzičke scene ogleda se u laži komunikacije njezinih protagonisti – uvijek neformalne, ali ozbiljne, češće za

šankom opatijskih hotela nego u koncertnim dvoranama. I naravno, iz perspektive uvelog intelektualnog kapitala domaće umjetničke produkcije u aktualnom totalu, jasno se vidi koliko nedostaje nekadašnji karakter Tribine. Ali to bi doista bio promašen resentimanski moment u obljetnici. Autorice filma 'Odjeci generacija: šest desetljeća Glazbene tribine HDS-a' pametnije su riješile problem njezine dokumentarne historizacije tako što su slijedile reminiscencijski temperament svojih sugovornika i skoro ništa više. Oni koji se sjećaju mogu uživati u arhivskom spomenaru. Oni koji nemaju življeno iskustvo ionako nemaju šanse u reinveniciji kanona Tribine. Generacijski procjep toliko je jednostavan da je starijim generacijama lako manipulirati privatnim emocijama, kao polaganim hodom iz historijskih činjenica u ideologiju sistema nečinjenja.

Recimo: 'Jugoslavenska muzička tribina nije festival, nego instrument međusobnog upoznavanja, informativni pregled stvaranja', rekao je BRANIMIR SAKAČ (1918.-1979.), prvi direktor i jedan od osnivača Tribine, 18. studenog 1964. na svečanom otvaranju u Opatiji.

Prvi Muzički bijenale otvoren je 1961. kao politički projekt jugoslavenske kulture u provokaciji europskog i svjetskog horizonta suvremene muzike uz pitanje 'A gdje smo tu mi?', da bi muzikolog i povjesničar glazbe ANDRIJA TOMAŠEK (1919.-2019.) već sljedeće, 1962. godine u Opatiji (odabranoj kao mjesto s tradicijom festivala popularne muzike od 1958.) inicirao i organizirao četverodnevni simpozij 'Nova muzika i muzičke interpretacije'. Bio je to inaugurijski trenutak emancipacije za muzikologiju kao intelektualnu disciplinu s 'pravom profesionalne javnosti', uz konkretnе teme poput: 'Problemi tehnike i stila izvođenja nove muzike', 'Muzička pedagogija i savremena muzika', 'Zvukovni prostor i muzička ekspresija', 'Muzička publicistika i informacije'.

Jugoslavenska muzička tribina održavala se u Opatiji do 1990. godine, zatim do 1999. u Puli pa od 2010. ponovno u Opatiji. Dok

je bilo Jugoslavije bila je 'muzička', a onda 'glazbena', s promjenjivim (međunarodnim, nacionalnim) karakterom. Od 2021. održava se u Osijeku, a dojam novouspostavljene mijere tog grada kao dobrog mjesta za manifestaciju u optimizmu razvoja, ove je godine konsenzualno pozitivan.

Promijenila su se društvena uredenja, sistemi i tehnologije, ali debatne teme Tribina iz dobrog dijela njezine povijesti, pogotovo one jugoslavenske, danas izgledaju onoliko plauzibilne, naivno postavljene, fragilne, snažne, progresivne ili analitički zavodljive, koliko je (oduvijek) stabilan omjer pedagoškog poštenja u domaćim akademskim institucijama između svih njegovih aktera. Paradoks Glazbene tribine kao umjetničke manifestacije što ravnomjerno tretira koncertni i razgovorni dio kao strukturu dijaloškog tipa, aktivira se u negativnom kontrastu jedino tada kada se iznevjeri njezin intelektualni kapital. Tako se posljednjih desetljeća teško može naći na loš saldo koncertnog programa Tribine, ali je koncept *quo vadis* razgovora odavno iznevjerjen u svom originalnom načelu. Umjesto o predmetu, problemu, estetičkoj analizi ili ekonomiji stila, na Glazbenim tribinama se desetljećima unazad preljeva jedino frustracija u zbroju pojedinačnih, kratkovidnih identiteta. A što je, koja je to krovna tema posljednjih desetljeća? Kondicija intelektualnog poštenja svih sudionika suvremene glazbe u Hrvatskoj, koju desetljećima kvari uporni antiintelektualizam, akademска nesolidarnost prema kolegama i/ili studentima, perfidnost u izbjegavanju važnih tema akademske pedagogije i reforme studija prema standardima 21. stoljeća, darvinizam u samopromociji vlastitog opusa na štetu svega i svakoga, nemar i intelektualna lijenos i mladih i starijih u hijerarhijskom lancu Akademije. Traume različitih lošosti unutar Muzičke akademije, o čijim su studijskim programima prošli tjeđan otvoreno govorili studenti, ali i nemogućnost artikulacije dijaloških tema svih ostalih sudionika šezdesetog izdanja Glazbene tribine, konačno su se prelide preko ruba profesionalnog strpljenja. Historijski sentiment Jugoslavenske muzičke tribine iz obljetničkog dokumentarca poslužio je, osjećamo više nego što možemo konkretno pokazati, kao negativ za neku vrstu katarzične promjene. Kakve?

UOPTIMIZMU sljedećih par godina, polagane, ali strukturno neumitne. Rekli smo na početku, koncerti ovog izdanja Tribine odreda su bili izvanredni: pijanistički recital VLADIMIRA i KATARINE KRPAN, cijelovečernji koncert Cantus ansambla pod ravnjanjem BERISLAVA ŠIPUŠA, jazz koncert Matija Dedić Trija, nastup sjajnog slovačkog Ansambla Quasars i briljantnih veterana Zagrebačkog puhačkog ansambla. Izostali su, međutim, razgovori nakon svih tih nastupa, što je bio zlatni standard Jugoslavenske muzičke tribine.

Kad bi se, konačno, širem krugu javnosti pokušao objasniti krunski problem Glazbene tribine kao institucije koja nije kvalitetno i uspješno odradila tranziciju 'nedovršenih modernizacija' iz socijalizma, valjalo bi ju usporediti s Pulskim filmskim festivalom. Pula nije prihvatile mogućnost da svoj program oblikuje po načelu postjugoslavenskog kulturnog prostora, zbog čega se nije samo 'smanjio' kapacitet tržišta u prostoru regije Balkana, nego se trajno ozlijedio njezin identitet. Glazbena tribina u svom proklamirano internacionalnom konceptu također treba naći rješenje. A svi bismo ga trebali jasno vidjeti. ■

Jednostrana književnost

Što je zajedničko Ćosiću, Arsenijeviću, Valjareviću i Jasminki Petrović, koji gostuju na srpsko-hrvatskom programu Interlibre u sklopu Interlibera? Iako su nagrađivani, poznati i priznati, nijedna od njihovih novijih knjiga nije objavljena u Hrvatskoj

ŠTA ti je ironija. Sredinom oktobra, kao i svake godine, započeo je Mjesec hrvatske knjige. Organizatori – Knjižnice grada Zagreba, uz pokroviteljstvo Ministarstva kulture i medija – program su ovog puta vezali uz najsenzacionalniji među senzacionalnim uspjesima hrvatske vanjske politike. Njihovim riječima: ‘Tragom ulaska naše zemlje u schengenski prostor, prostor bez postojanja graničnih kontrola, Programska i organizacijski odbor Mjeseca hrvatske knjige odlučio je zakoračiti u ‘književni Schengen’, vinuti se daleko iznad državnih granica u prostor ‘književnosti bez granica’.’ Ova šengeniozna dosjetka – podcrtana nizom dogadanja posvećenih književnom prevodilaštву i centralnim sloganom manifestacije ‘Nek’ ti riječ ne bude strana(c)’ – strovalila se, međutim, iz kozmopolitskih visina na tvrdo realpolitičko tlo tek što je Mjesec hrvatske knjige počeo. Sredinom oktobra, naime, pristigla je vijest da Slovenija uvodi kontrole na državnoj granici s Hrvatskom, baš kao što ih je Italija uvela na granici sa Slovenijom, Austrija sa Češkom, Njemačka sa Češkom, Poljskom i Švicarskom... Rasparčan strahom od terorizma i migranata, šengenski prostor tako sve manje nalikuje na obećanu zemlju kojoj je Hrvatska strpljivo stremila, a Mjesec hrvatske knjige, posvećen prevodiocima i prevoditeljicama, svoju je optimističnu metaforu

‘književnog Schengena’ potrošio već u prvim danima. Samo što to nije ni pola ironije: druga polovica otkriva se tek sada, kad Mjesec hrvatske knjige završava.

Njegova finalna dionica, kao i svake godine, preklapa se s održavanjem najvećeg domaćeg knjižnog sajma, zagrebačkog Interlibera. Ove godine u sklopu Interlibera odvija se i poseban program pod naslovom Interlibre: u organizaciji Superknjižare i Srpskog narodnog vijeća – inače izdavača ovih novina – niz gostiju iz Srbije uz niz domaćina iz Hrvatske razgovara o različitim aspektima srpsko-hrvatskih književnih veza. Iz bogatog programa izdvajamo: gostovanje maestra BORE ĆOSIĆA koji predstavlja svoj prošlogodišnji roman, ‘Bergotu udovicu’, dobitnika regionalne nagrade Meša Selimović; gostovanje dobrog duha postjugoslavenske književnosti SRĐANA VALJAREVIĆA, koji najavljuje nastavak kulturnog ‘Koma’, noseći pod miškom svoje posljednje knjige, ‘Frica i Dobrilu’ i ‘Brod koji je zaplovio kroz maglu’; gostovanje neumornog regionalnog kulturtregera VLADIMIRA ARSENJEVIĆA, koji predstavlja nedavno objavljene ‘Duhove’, dugoočekivani završni dio romaneskne tetralogije otvorene još 1994. antologiskim ‘U potpalublju’; gostovanje rijetko popularne autorice književnosti za djecu i mlade JASMINKE PETROVIĆ, koja predstavlja hit-roman ‘Leto kada sam naučila da letim’... Nagradno pitanje: što je zajedničko jednoj au-

torici i trojici autora, osim što su svi itekako čitani, nagrađivani i priznati, kako kod nas, tako i u regiji? Nagradni odgovor: nijedna od knjiga koje predstavljaju – kao i nijedan od njihovih novijih naslova – nije objavljen u Hrvatskoj. Iznimke su nekoliko Petrovićinih slikovnica, ali su one izišle kroatizirane, baš kao što je u domaćoj distribuciji naslov filma snimljenog po njenom romanu preveden na nešto hrvatskiji jezik: ‘Ljeto kada sam naučila letjeti’. Na izmaku Mjeseca hrvatske knjige – koji se odvija u znaku prelaženja granica i pod motom ‘Nek’ ti riječ ne bude strana(c)’ – nijednom smo tako shvatili da su nam riječi Bore Ćosića, Srđana Valjarevića, Vladimira Arsenijevića i Jasminke Petrović postale strane: shvatili smo da nam srpski pisci postaju stranci.

Ovo neobično *zastranjenje* hrvatske kulturne scene najbolje se pritom vidi na primjeru Ćosića, autora koji je u posljednje četiri godine objavio čak tri romana i jednu knjigu dnevničkih zapisnika, a da nijedan od tih naslova nije zainteresirao ovdašnje izdavače, iako su Ćosićeve knjige sve do 2015. uredno i često izlazile u Splitu i Zagrebu. Prema Ćosićevom poučku izgleda dakle da se negli gubitak zanimanja domaćih nakladnika za autore s *one strane* bar donekle preklapa s periodom u kojem je brigu o hrvatskoj kulturi preuzeo HDZ. To je, naravno, period u kojem je nekadašnji ministar kulture ZLATKO HASANBEGOVIĆ škrugtao Zubima na ‘postjugoslavenske teoretičare’, period u kojem je bivša predsjednica KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ galamila ‘Ovo je Hrvatska, a ne regija!’, ali prvenstveno period u kojem je – uz mnogo manje buke i vike – kulturnu scenu oblikovala aktualna ministrica NINA OBULJEN KORŽINEK. Priča o *zastranjenju* te kulturne scene zato je prvenstveno priča o sedam godina njenog mandata.

Pričaju je, iscrpno i detaljno, javno dostupni popisi knjiga čije je izdavanje Ministarstvo kulture i medija odbilo sufinancirati i koje je – ako bi bile izdane – odbilo otkupiti za fondove narodnih knjižnica. Prema odlukama Obuljen Koržinek, javnu potporu tako nisu zaslužili naslovi DANILA KIŠA i RADOMI-

RA KONSTANTINOVICA, DAVIDA ALBAHARIJA i DRAGANA VELIKIĆA, GORANA BABIĆA i SAŠE ILIĆA, Vladimira Arsenijevića i Srđana Valjarevića, VLADIMIRA ARSENIĆA i UGLJEŠE ŠAJTINCA, MILICE VUČKOVIĆ i MARKA VIDOJKOVIĆA, ali i niza drugih regionalnih autorica i autora koji imaju tu nesreću da ne pišu čistim hrvatskim jezikom, poput LANE BASTAŠIĆ, SEMEZDINA MEHMEDINOVIĆA, ANDREJA NIKOLAIDISA, OGNJENA SPAHIĆA, BEKIMA SEJRANOVIĆA, SELVEDINA AVDIĆA, LEJLE KALAMUJIĆ, ALMINA KAPLANA, BOJANA KRIVOKAPIĆA... Netko će reći da priču iskrivljujemo jer su neki regionalni pisci potporu ipak dobili: točno, ali njihov broj u odnosu na one odbijene ipak je malen. Netko drugi će reći da je Ministarstvo kulture i medija u međuvremenu odustalo od toga da samo bira naslove za sufinansiranje, prebacujući odluku na nakladnike i knjižnice: opet točno, samo što je, recimo, novi model otkupa knjiga za narodne biblioteke skrojen tako da će se zbog njega urušiti solidan komad izdavačke produkcije, pa je takva utjeha upitna. Netko treći će reći da priča propušta spomenuti ponekog pisca poput SVETISLAVA BASARE, čije knjige kod nas posljednjih godina izlaze češće nego ranije: treći put točno, osim što su Ćosić, Valjarević, Arsenijević i ostali pravilo, a Basara iznimka. U zbroju, svaki od mogućih prigovora nosi komadić istine. Ali u tome i jeste poanta priče. Za razliku od Zlatka Hasanbegovića ili Kolinde Grabar-Kitarović, naime, Nina Obuljen Koržinek nije hrvatsku kulturu čistila od uljeza s batinom u ruci i antijugoslavenskim parolama na usnama, nego je to činila potiho, neprimjetno i sustavno. Oni koji znaju čitati između redaka ministričnih odluka njenu su poruku primili, pa je zatim širili kulturnjačkim kuloarima u žanru javne tajne i u formi prešutnih pravila igre: zna se tko je dobrodošao, a tko je suvišan; znamo koga promoviramo, a koga – u najboljem slučaju – nevoljko toleriramo. Jednom uspostavljen, taj pogon za izoliranje Hrvatske od regije i za odstranjanje regije iz Hrvatske radio je onda elegantno, pouzdano i bešumno. Njegov se mehanizam ukazivao tek slučajno, kada bi prešutni dogovor popustio, a redovno stanje stvari preraslo u skandal. Kao onda kada je DRAŽEN KATUNARIĆ, vlasnik izdavačke kuće Litteris, javno prosvjedovao zbog toga što Ministarstvo kulture nije otkupilo primjerke kapitalne ‘Filosofije palanke’ za narodne knjižnice s obrazloženjem da je knjiga Radomira Konstantinovića napisana na stranom jeziku. Ili kada je, uz isto obrazloženje, ministarstvo naredilo da se ‘Me’med, crvena bandana i pahuljica’ Semezdina Mehmedinovića ukloni s popisa Nagrade mlade kritike, na što je skoro kompletan žiri podnio ostavku. Ili kada smo u Zagrebu ugostili Boru Ćosića, Vladimira Arsenijevića, Srđana Valjarevića i Jasminku Petrović kao, odnedavno, književne strance: pod uvjetom, naravno, da nekome u ovoj kulturi nešto takvo još uviјek predstavlja skandal.

Možda će – tko zna – bar neka od njihovih novijih knjiga s vremenom ipak izići i s ove strane Bajakova. Ako ih i dočekamo, to se neće dogoditi zahvaljujući hrvatskoj kulturnoj politici, nego usprkos njoj. A na izmaku Mjeseca hrvatske knjige ironija takve kulturne politike napokon postaje potpuna. Sav onaj mukotrpnji hod prema visokim evropskim kulturnim vrijednostima i ‘književnom Schengenu’ završava, evo, pred prizorom novih graničnih patrola koje, jedna po jedna, niču zapadno od Hrvatske: najednom smo izgubljeni u prijevodu. Istovremeno, s druge strane – one istočne, gdje nam nikakav prijevod ne treba jer pišemo i čitamo istim jezikom – granice smo povukli sami. Iza njih sada ostaju pisci koji su donedavno bili naši. A više ih nemamo.

Izgubljeni, u prijevodu. ■

Književno čist teritorij – Nina Obuljen Koržinek zadovoljno promatra dječji atlas Hrvatske na ovogodišnjem Interliberu
(Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

SRĐAN VALJAREVIĆ

Prolaznost je predivna kada možeš da joj budeš svedok

Kako smo se približavali Komu, u meni je uzbuđenje postajalo sve veće. Nisam osećao posebnu vezanost za Komo ili za Belađo, nisam nikad razmišljao o tome da ponovo odem tamo, i nije mi bilo jasno čemu se toliko radujem. A jesam, odjednom sam bio uzbuden i srećan

Srđan Valjarević, rođen 1967. u Beogradu, prozni je pisac i pjesnik rado čitan na čitavom postjugoslavenskom prostoru, a knjige su mu prevedene također na niz svjetskih jezika. Lik rezigniranog, pomalo smorenog, na trenutke ciničnog, no uvijek preciznog i svojeglavog promatrača, urbanog uličnog hodača raznoraznim budžaćima takozvane tranzicije, provlači se, kao pripovjedač ili lirski protagonist, jednako njegovom prozom i pjesmama. Zbirka 'Džo Frejzer i 49 pesama' preštampavana je u nizu izdanja te s vremenom na vrijeme nadopunjavana novim stihovima. Roman 'Komo', od svog objavljuvanja 2006., uživa kulturni status, jednako kao i 'Zimski dnevnik' i 'Dnevnik druge zime'. 'Komo' je nastao kao neka vrsta romaneskogn dnevnika, za vrijeme autorovog boravka na spisateljskoj rezidenciji na obalama istoimenog talijanskog jezera. Dvadeset i pet godina kasnije Valjarević se, u pratnji fotografa, na poziv uredništva portal Veličke priče, vraća

na mjesto pisanja; mjesto koje naravno jest i više nije to mjesto. Zapisi s tog putovanja također bi trebali postati knjigom. O svemu smo, nakon njegovog gostovanja na riječkom sajmu knjiga Vrisak, porazgovarali s autorom.

U vezi vremena ljudi su, a još više mediji, pomalo dosadno barokni: nevjerojatno vole okruglo. Okruglih je tako četvrt stoljeća od vašeg boravka u mjestu Belađo na jezeru Komo, i nekih mnogo proizvoljnijih sedamnaest godina od pojavljivanja vrlo uspješnog istoimenog romana. Što vas je u to mjesto odvelo prvi put, i koji je bio povod vašem povratku?

Prvi put, pre tačno 25 godina, stigao mi je poziv i formular koji je trebalo popuniti, bez ikakve najave, niti sam bilo šta o tome znao, nisam znao da postoji mesto koje se zove Belađo, a naravno da nisam znao ni za tu stipendiju. Mislim da znam ko me je preporučio, ali i dalje nisam siguran. I tako sam

dobio stipendiju da provedem mesec dana u Belađu. Drugi put, dakle 25 godina kasnije, urednik portala Velike priče mi je ponudio da odem na šest-sedam dana i da napravim za njegov portal nešto o tome. Urednik nije znao da je prošlo tačno 25 godina. Pristao sam, naravno, i odmah sam ukucao u Gugl datum kada sam napustio Belađo pre 25 godina i datum kada bi trebalo da stignem ponovo. Ispalo je tačno 8880 dana razmaka. Nije okrugla brojka, ali nije da nije skroz, nešto je i tu okruglo. Ono što je bilo najvažnije – ja se više i ne sećam šta sam pisao u romanu 'Komo'. To mi je bilo olakšavajuće kada sam stigao ponovo u Belađo. Hteo sam samo dve stvari: da se opet vidim sa AUGUSTOM i da se ponovo popnem na planinu Monte San Primo. To su bile dve stvari zbog kojih sam želeo da ponovo odem tamo posle 25 godina.

Čitajući vaše eseističke reportaže s povratničkog putovanja, stječe se dojam

da se ni protagonist ni mjesto nisu mnogo promijenili. Dojam, vjerojatno, ipak var... Tko se vratio, i gdje?

Jako čudan osećaj – kako smo se približavali automobilom tom gradiću na jezeru, priatelj NEBOJŠA BABIĆ, koji je ujedno i fotograf, na sreću je već bio umoran i nije više puno govorio, a u meni je uzbuđenje postajalo sve veće. Ni na koji način nisam osećao neku posebnu vezanost za jezero Komo ili za Belađo – emotivnu ili sentimentalnu ili već neku od tih veza. Nisam nikad ni razmišljao o tome da ponovo odem tamo, i nije mi bilo jasno čemu se toliko radujem. A jesam, odjednom sam bio uzbuden i srećan. Onda smo se parkirali na malom trgu gde se nalazila zgrada u kojoj nas je čekao iznajmljeni stan. Izleteo sam iz automobila i ostavio prijatelja da se sam raspakuje i vadi stvari iz gepeka, otrčao pravo u 'Sport bar' i video Augusta, sada starog 87 godina. Susret je bio fantastičan. Augustu je trebalo minut-dva da me se seti. Dok smo kasnije sedeli za stolom i razgovarali, pokazivao mi je i neke fotografije. Tu sam shvatio da sam se zapravo uzbudio jer sam se vratio u tekst koji sam pisao, u knjigu. Augusto je lik iz knjige. Specifična situacija. Njemu nisam promenio ime kada sam pisao knjigu. Tako da sam sad sedeо sa likom, pričali smo i smeјali smo se. Kao VOLT DIZNI i Miki Maus.

Živila ponavljanja!

Ponovno, dakle, srećete neke od svojih likova, lokalaca koji su našli svoje mjesto u tekstu. Na neki način poznajemo ih i mi koji smo knjigu čitali. Zahvaljujući prijevodima, njihove priče obišle su Europu. U kakvom stanju ste ih zatekli?

Augusta sam zatekao u izvrsnom stanju. Za nekog ko ima 87 godina on je u odličnoj formi, i mentalnoj i fizičkoj. Zatekao sam i njegovog brata EMILIJU, koji je mladi, ima 78 godina i smenio je Augusta sa mesta glavnog čovjeka u baru, jer je Augusto počeo da zaboravlja koliko treba nekome da naplati na putu od šanka do stola, i jer na mlađima svet ostaje. Nisam sreo ALDU, ne živi više u Beladiju, ali je i dalje tu na jezeru, samo u drugom mestu. Ipak sam izbegao tu situaciju da je tražim i da nemam pojma šta da joj kažem i o čemu da pričamo – to mi je sa Augustom ipak bilo lakše. A imao sam i taj drugi cilj, da se ponovo popnem na Monte San Primo. To sad ipak nije bilo lako – 1700 metara je sad za mene ipak veći napor, ali uspeo sam. Nisam video orla, ali sam video vranu. I prijatelj fotograf se popeo pa je sve fotografisao. Taj deo je bio takođe veoma uzbudljiv. Sve vreme je duvao jak i hladan vetar, popeo sam se ponovo i raširio transparent 'Živila ponavljanja'!

'Komo' je, između ostalog, roman o vremenu; njegovoj opipljivosti, kolokvijalno rečeno – višku. U taj višak smješta se priča o nemogućnosti, šupljini – manjku. Kako tim datostima balansira autor, a kako lik?

Prolaznost je predivna stvar kada možeš tome da budeš i neki svedok. I još kad je neko vedar i nasmejan kao Augusto, i kad nema nikakve težine u toj prolaznosti... Na protiv, lakoća sa kojom se Augusto i dalje šeta po baru ili po Beladiju ili se popne do stana da skuva ručak za porodicu, dovoljna je da se u tome svemu uživa iz pozicije svedoka. I da je tako nešto uopšte i moguće. Ali je zato sada bilo nemoguće da sebe odvojim od toga u tekstu, ili Augusta, sada dok o tome pišem, ili ono što sam već napisao, sada to i nije proza. Ovog puta nismo likovi. Sada smo svi živi u tekstu, još uvek.

Otrčao sam pravo u 'Sport bar' i video Augusta. Trebalo mu je minut-dva da me se seti. Dok smo sedeli za stolom i razgovarali, shvatio da sam se uzbudio jer sam se vratio u knjigu. Sedeo sam sa likom iz knjige, pričali smo i smejni smo se. Kao Volt Dizni i Miki Maus

Vaš suputnik povratničko je putovanje obilato fotografski dokumentirao. Kakvu ste knjigu zamislili? Za prepostaviti je, usprkos radnom naslovu 'Komo 2', da je od 'Koma bez broja' umnogome različita. Hoće li fotografije, i dokumentarno općenito, igrati značajniju ulogu? Spominjali smo Sebalda...

Fotografije su mi sada važne iz više razloga. Sada imam fotografije kako Augusto i ja sedimo ispred bara i pijemo kafu na suncu. Ono što se ne vidi na fotografijama je da smo sedeli satima. Toga zato ima u tekstu. Ali važno mi je i zbog tog penjanja na Monte San Primo. Rekao sam već da je to 1700 metara, ali to je i oko četiri i po sata hoda – ni to ne može da se vidi koliko traje, ali može da se napiše. Kad ispred sebe imas taj predivan put, ili stazu, po travi, pa onda po blatu, po snegu, i na kraju po kamenju i stenama, za mene ne postoji lepsi kadar. To je idealna kompozicija – put koji negde vodi, gore, i završava se na vrhu. Spominjali smo ZEBALDA, ali on mi je, iskreno, pao na pamet tek kad sam sišao sa te planine. Kao i još neki umetnici – HAMIŠ FULTON, na primer. Iako to što sam napisao nema mnogo veze sa onim što su oni radili, ali je bilo nemoguće da se i njih ne setim. Zbog tog hodanja uz put na planinu.

Gnjavaža završavanja

Taj vas je više puta spominjani 'Komo' kao autora umnogome obilježio, kao 'Kokomo' Beach Boyse. Je li vam bio problem odmaknuti se od njegovog glasa i slike koju oblikuje o vama kao piscu? Bije vas, usto, glas notornog nezavršitelja započetih romana. Zaboravio sam na 'Komo', pojma nemam šta sam sve napisao, i kako sam napisao, ali i što se uopšte romana tiče, meni je to sve dosadnije. Većina toga je totalna gnjavaža i razglabljane. Likovi i neki navodni život. Sranje. Ne mogu ništa da završim zbog toga, ali uporno pokušavam i možda jednom i uspem. Ako to uopšte i bude bio roman. A to mi je i najmanje važno.

S literature na boks: nakon kultnog 'Džo Frejzera i 49 pesama' s početka devedesetih i nekoliko proširenih izdanja, poeziju niste štampali. Koliko mi je poznato, niste je prestali pisati. Gdje su zaglavili aperkati? Da li da očekujemo neku nji-

hovu seriju u knjizi, tako, prema nokautu?

Pojma nemam, toga se nakupilo i stoji, izdavač bi to da objavi, ali to je isto kao i knjiga 'Džo Frejzer i 49+24 pesme'. Tu ima oko 200 pesama, ali ne osećam razlog da se to objavi.

Od katastrofe do katastrofe, tako nekako mi izgleda život u Beogradu u poslednjih 35 godina. Sve više volim jedino Kalemeđan. Jako je teško uništiti ga i usrati ga. Turci se nisu zajebavali – napravili su utvrđenje bezbedno i od nas samih

Iste su te pesme kao i one stare. Onda je bolje da ostavim samo te stare. Ne znam zašto bih sve to ponavljaо. Ipak se možda pozabavim time jednog dana i od toga napravim neku novu poeziju.

Prepoznavali su vas kao autora izrazito urbanog senzibiliteta, pisca beogradskog asfalta, a isti lik prošetali ste i mediteranskom idilom. Kako se osjećate u današnjem Beogradu, 'upicanjenom' stranim kapitalom, uz jednu na pomalo nov način demonsku vlast, u jeku višestruke masovne migracije?

Od katastrofe do katastrofe, tako nekako mi izgleda život u Beogradu u poslednjih 35 godina. A kad je tako, onda je to valjda i razlog zašto nemam nikakav poseban odnos prema tom gradu. Reke smrde, ljudi urlaju. Tu sam rođen, odlazio sam, vraćao se, ali sve više volim jedino Kalemeđan. Jako je teško uništiti ga, i usrati ga. Ipak je to utvrđenje, nije to samo pravljeno za ono neko vreme, i za one ratove i bitke – pravljeno je za svako vreme, pa i za ovo danas. I za sve koji ga napadaju, kao i ovi danas. Uspeli su da ubace park sa plastičnim dinosaurusima među zidine, koji ispuštaju nekakve zvukove kao da podriaguju i prde, a odmah iza tog parka je Vojni muzej sa starim tenkovima i topovi-

Na festivalu Vrisak u Rijeci
(Foto: Tanja Kanazir/Vrisak)

ma. Nadrealno izgleda, ima nečeg u tolikoj nemoći i gluposti, neki nadrealni humor. Ali Kalemeđan je i dalje tu gde jeste, Turci se nisu zajebavali, kao ni Austro-Ugarska, i hvala im na tome – napravili su utvrđenje bezbedno i od nas samih.

Što čitate, slušate i gledate u posljednje vrijeme? Jeste li nešto od novije domaće proizvodnje prepoznali kao svoje?

Sa čitanjem slabo stojim, ne pratim pažljivo književnost, imam neki uvid, ali to je više onako ovlaš. Jedino što redovno idem na sajt 'Anarhija blok 45', pratim šta novo radi i prevodi ALEKSA GOLIJANIN, sjajan tip. Sa gledanjem, ako mislite na filmove, to me tek ne zanima. Ali zato slušam i pratim šta radi Ansambl za drugu novu muziku, oni sviraju savremenu klasičnu muziku, i to mi je uvek uzbudljivo. Pratim šta radi LP duo. I slušam sve što napravi Obojeni program – sve što ta ekipa uradi, dobro je. Ne promašu. I čekam da se KOJA oporavi, a verujem da hoće, i da se čuje neka nova Disciplina kičme. Iako ima naravno i nekih mladih, to je uvek tako, ali ne pamtim više nova imena, za to treba strpljenja, a sa tim ne stojim baš najbolje. ■

Escort (r: Lukas Nola)

(2023.)

PIŠE Damir Radić

Živko Anočić kao Miro

Dostatan oproštaj

Ostvarenje koje spada u rijetke ptice hrvatske kinematografije

DESET godina nakon dugometražnog igranog ostvarenja 'Šuti', LUKAS NOLA, koji je preminuo krajem 2022., snimio je 'Escort', posljednji film svog, u okvirima hrvatske kinematografije, ekstraordinarnog opusa. Opusa u kojem je prvo bio postmodernistički žanrovac, pa visoki modernist, ali uvijek samosvjesni stilist osobito zainteresiran za erotsko i bizarno.

Središnji lik 'Escorta' je Miro (ŽIVKO ANOČIĆ), uspješan poslovni čovjek u sretnom braku s lijepom suprugom (HRVOJKA BEGOVIĆ) s kojom ima dvoje djece i koju nikad nije prevario. No po završetku alkoholom natopljene i kokainom začinjene hotelske proslave, Miro završi s escort damom (LENA MEDAR) koju su mu u sobu naručili prijatelji (IGOR KOVAC i HRVOJE BARIŠIĆ). Iznenaden, ali ne toliko da bi odbio usluge atraktivne djevojke, Miro se prepusta dugoj seksualnoj seansi, što uključuje i nove porcije alkohola i kokaina, no kad se nakon svega probudi, otmjenu prostitutku pronalazi besvjesnu. Uzbuni recepcionara (KREŠIMIR MIKIĆ), koji ga po povratku iz njegove sobe obavijesti da je djevojka mrtva i potom uvjeri da je čitavu stvar najbolje zataškati. Miro se vraća u mondenu obiteljsku kuću na osami i uskoro pod tušem vodi ljubav sa suprugom, misleći da se sve vraća u normalu. No recepcionar i domar (NIKŠA BUTIJER) koji je pomogao u zataškavanju pojave se na njegovim kućnim vratima tražeći 'malu uslugu', a Miro će shvatiti da moralno poskližnuće sa sobom vuče neugodne posljedice. Uz pomoć prijatelja suprotstavlja se bizarnom hotelskom paru, i taman kad se učinilo da se ovaj put normalna zaista uspostavila, slijedi novo poglavljje opskurnosti, sada pojačane do maksimuma.

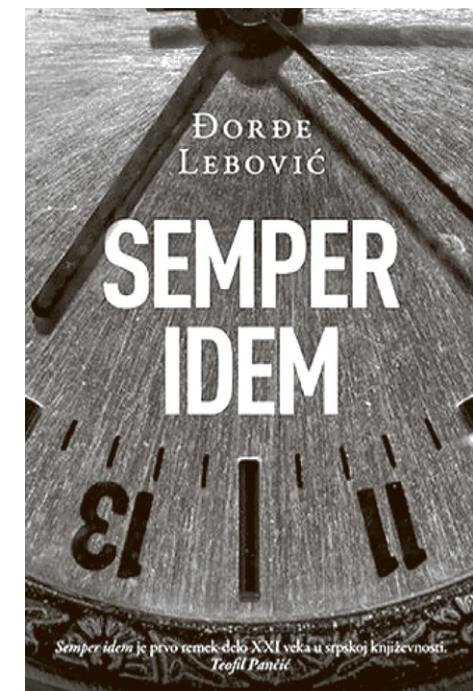
Prvi, hotelski dio filma, njegov je forte. Osobito se to odnosi na dugu, elaboriranu i vrlo erotiziranu seksualnu sekvencu u kojoj hrabrom i suverenom izvedbom briljira mlađa Lena Medar (prethodno je imala jednu od glavnih uloga u dugometražnoj *no budget*

produkциji 'Zagrebački ekvinocij' SVEBOARA MIHAELA JELIĆA). Sekvenca je to koja svojim rafinmanom može prizvati BRIANA DE PALMU i svakako ulazi u antologiju prezentacije seksualnih odnosa u hrvatskom filmu. Središnji, nazovimo ga iznuđivački dio uratka manje je dojmljiv, ali nudi dosta solidnog crnog humora, ponajviše vezanog za lik domareva nećaka kojeg Miro zaposli na svom novom projektu kako bi se odužio za uslugu zataškavanja iz hotela (nećaka odlično utjelovljuje i tumači PAŠKO VUKASOVIĆ u maloj, ali možda najpamtljivoj glumačkoj epizodi filma). Središnji segment završava obračunom s iznuđivačkim duom, a ono što slijedi najproblematičniji je sastojak 'Escorta'. Riječ je o dugoj somnambulnoj sekvenci seoske zabave snimane u mobiteljskom formatu slike, nekovrsnoj 'balkanskoj' verziji onirizma DAVIDA LYNCHA, Nolina omiljena autora, koja može podsjetiti i na fantazmagorije GASPARA NOÉA. Prvi problem je krajnje upitna motivacija lika Mire da prihvati poziv recepcionara i domara na zabavu – jest da je Miro dobroćudan i ponešto naivan i povodljiv, ali ne preko nekih, ne baš široko postavljenih okvira; također, kad zaista treba, ne manjka mu odlučnosti. Stoga iz psihe njegova lika i dotadašnjeg odnosa prema iznuđivačima nikako ne proizlazi da bi prihvatio njihov poziv, i ta neuvjerenost jako bode oči. Najmanje jednak velik problem je inzistiranje na izobličenosti perspektive iz koje se bilježe završna zbivanja, na sumanutosti koja naposljetku rezultira dojmom o autorskom iziviljavanju.

Nesumnjivo, 'Escort' spada u rijetke ptice hrvatske kinematografije, od dugometražnih radova iz perioda državne nezavisnosti relativni su mu srodnici samo filmovi IVANA LIVAKOVIĆA, i tu osobujnost unutar kinematografije kojoj je idiosinkratičnost uglavnom strana treba cijeniti. No to nikako ne znači da je riječ o filmu iznadprosječne kvalitete, premda je za autora Nolina profila bolje da je opus završio na taj način – ne pretjerano kvalitetno, ali zanimljivo. ■

Đorđe Lebović: *Semper idem*

(Laguna, Beograd, 2023., 13. izdanje)

Dramatična
kronika stradanja

PIŠE Goran Borković

Veliki sunovrat

Odrastanje židovskog dječaka u Zagrebu i Somboru u osvit Drugog svjetskog rata

DORĐE LEBOVIĆ u Zagrebu je prešućen autor. Namjerno ili slučajno, za ovaj kratki prikaz njegove knjige 'Semper idem' sasvim je svejedno. Jer, ako je namjerno, dokaz je tvrdnji kako ova sredina loše prihvata podsjecanje na ustaška vremena stradanja Židova i Srba, posebno ako stižu s istoka. Ako je ignoriranje Lebovićevog djela slučajno, signal je za generalnu promjenu kulturne politike vezane uz knjigu općenito i samodovoljnog domaćih urednika i izdavača koja ih je spriječila da 'uspiju' primijetiti roman o kojem je kritičar TEOFIL PANČIĆ napisao da je 'prvo remek-deló XXI. veka u srpskoj književnosti' stavljajući ga uz bok troknjižnom Porodičnom ciklusu DANILA KIŠA.

'Semper idem' ('Uvijek isto', natpis na jednom somborskem tornju), autobiografski je roman Đorda Lebovića u kojem autor s elementima fikcije prepričava svoje djetinjstvo. Ne čini to skrivajući se iza lika djeteta, kao što je često slučaj s takvim tipom literature. Leboviću nije trebala nikakva maska da ispriča što se njegovoj židovskoj obitelji događalo u Somboru i Zagrebu u osvit Drugog svjetskog rata – 'Velikog sunovrata', kako ga naziva pripovjedač – u kojem je stradala gotovo cijela njegova porodica. Već je zagrebačka epizoda, koja bi po prirodi stvari trebala biti zanimljiva hrvatskoj publici, dovoljna da kroz nekoliko mučnih priča bez velikih riječi dočara atmosferu buđenja nacizma u tom gradu u koji je stigao s majkom koja se netom prije razvela od oca. U njegovom raju – tako pisac naziva to razdoblje svog života s majkom i DADI, koja ga je čuvala kao dijete – pojavljaju se prvi znakovi rađanja zla: mlađaci koji uz prešutno odobrenje profesora tuku židovske dječake, novine koje po nacističkom uzoru pripremaju teren za zločin prozivajući Židove kao krivce za sve loše,

grafiti protiv njih, bezrazložna policijska privođenja, da bi sve kulminiralo dolaskom ustaša na vlast. Posebno je dramatična sudbina njegove bogate tetke PAULINE koja je imala stan na glavnom zagrebačkom trgu, gdje je, kako je to duhovito govorio junakov djed ADOLF (početkom rata zabranio je da ga zovu po imenu), gledala u konjsko dupe na spomeniku banu Josipu Jelačiću. Ustaše je zainteresirao taj bečki uređen salon pa su upali da je kao 'židovsku kurvu' i suprugu Srbinu u partizanima izbacile 'ili kroz vrata ili kroz prozor', ali se ona kao prava otmjena dama nije dala iz svog stana. Kazala je: 'Ako hoćete da me ubijete, moraćete to učiniti dva puta: najpre kao Židovku, a zatim kao Srpskinju.'

Lebović je ovu obiteljsku kroniku počeo pisati nakon povratka iz Izraela 2000. gdje se, ponukan iskustvom četrdesetih, kada je i sam na gotovo dvije godine završio kao logoraš u Auschwitzu, sklonio početkom 'naših' ratova. Nažalost, kronika je ostala nedovršena. Smrt ga je spriječila da završi zadnjih nekoliko poglavljja, ali ta činjenica nije oduzela ništa ovoj dramatičnoj kronici stradanja.

Ne čudi da su dijelovi romana napisani filmski. Jugoslavenska javnost Lebovića pamti prije svega kao dramatičara i scenarista. Drame su mu izvođene diljem Europe, a filmovi HAJRUDINA KRAVAVCA poput 'Valter brani Sarajevo', 'Partizanska eskadrila' ili 'Most', čiji je scenarist, postali su klasični.

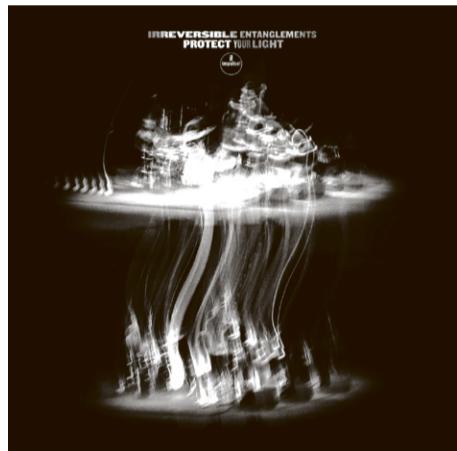
'Semper idem' pošten je roman, napisan tako da vas neki dijelovi priče od srca nasmišju, da biste već koji redak dalje bili suočeni s crnilom koje pohara ljudske duše i na kraju dovede do 'Velikog sunovrata'. Laguna je već treći nakladnik. Samo ovo, 13. izdanje, štampano je u 5.000 primjeraka. Potražite ga u boljim knjižnicama ili Prosvjetinoj centralnoj biblioteci u Zagrebu, gdje su nam ga i preporučili. ■

PREPORUKE: MUZIKA

Irreversible
Entanglements:
Protect Your Light

(Impulse!)

IZNIMNO plodno razdoblje free jazza sredine šezdesetih ponekad se naziva *i fire music* po istoimenom albumu saksofonista ARCHIEJA SHEPPA. Taj naziv ne simbolizira samo glazbeni otklon nadolazećeg žanra od ranijih konvencija i propitivanje forme kroz odmak od ustaljenih pojmove tonaliteta, melodije i harmonije, već predstavlja i politički program u skladu s tada bujajućim pokretom za građanska prava

Afroamerikanaca. 'Protect Your Light', četvrti album filadelfijskog benda Irreversible Entanglements, ne pripada free jazzu u striktno žanrovskom smislu jer obuhvaća niz različitih tradicija avangardnog jazz-a, no s lakoćom se može opisati kao *fire music*. Nakon nekoliko izdanja za utjecajnu čikašku izdavačku kuću International Anthem, 'Protect Your Light' izlazi za kulturni impuls!, etiketu uvelike odgovornu za originalni val free, spiritual i avangardnog jazz-a. Centralna točka kvinteta je, kao i obično, vokalistica/pjesnikinja CAMAE AYEWA, poznatija kao MOOR MOTHER, čije se počesto apstraktne, ali redovito oštore, društveno kritičke opservacije s lakoćom projabuju kroz gustu instrumentalnu koprenu ostatka benda. Relativno koncizno četrdeset-petominutno trajanje doprinosi dojmu promišljenog, koncentriranog intenziteta očitog u stihovima pjesama poput 'Our Land Back'.

Matana Roberts:
Coin Coin Chapter
Five: In the Garden

(Constellation)

COIN COIN, dugogodišnja serija albuma MATANE ROBERTS, redovno pak spaja slobodu improvizacije s izraženim, romanesknim narativom. Svaki album predstavlja zasebno poglavje u široj priči koja istražuje međugeneracijske traume, obiteljske odnose i nasljeđe zajedničkih mitologija. U jednom intervjuu za glazbeni časopis Wire Roberts je objasnila kako je Coin Coin nadi mak MARIE THÉRÈSE METOYER, oslobođene ropkinje koja je krajem 18. stoljeća osnovala zajednicu duž rijeke Cane u Louisiani, gdje su crnci uživali veću slobodu nego u većini drugih mesta na jugu. Motivi slobode, prisile i kompleksnog odnosa s vlastitim identitetom

Jamie Branch:
Fly or Die Fly or Die Fly
or Die ((world war))

(International Anthem)

TREĆI i nažalost posljednji album prerano preminule trubačice JAIME BRANCH i njenog kvarteta Fly Or Die je gorko-slatki triumf. Branch je preminula u lipnju 2022. u trideset i devetoj godini života, a preostali članovi su, slijedeći njene upute, uspjeli završiti album koji predstavlja vrhunac, a ujedno i epitaf njenog opusa. Branch je bila aktivna na čikaškoj jazz sceni posljednjih dvadesetak godina, no tek je 2017. s objavljinjanjem debija 'Fly or Die' zadobila pažnju nešto šireg kruga publike.

Kroz nekoliko godina Branch je kvartet stabilizirala s bubnjarom CHADOM TAYLOROM i kontrabasistom JASONOM AJEMIANOM, a čelisticu TOMEKU REID s vremenom je zamijenio LESTER ST. LOUIS. 'Fly or Die Fly or Die Fly or Die ((world war))' labudi je pjev te postave, ali ujedno i širenje horizonata. Branch je ovdje vokalno prisutnija nego u svim prethodnim projektima, no ona nije jazz vokalistica niti to pokušava biti; njen izravni, neispolirani izričaj bliži je punk i folk tradicijama nego virtuoznom svijetu vokalnog jazz-a. Album je stoga neopterećen ne samo žanrom, nego i evidentnim tehničkim nedostacima koji zapravo samo naglašavaju neposrednost i spontanost ovog materijala koji istodobno priziva karipske ritmove, afričku dijasporu, brass tradiciju New Orleansa, električnu fazu MILESADA VISA i Minutemena. Rijetko se nađe na tako pozitivan, optimističan i životan album, nastao u tragičnim okolnostima.

■ Karlo Rafaneli

Nova predsjednica i potpredsjednica
Saveza scenarista i pisaca izvedbenih djelaIVANA VUKOVIĆ i NATAŠA
ANTULOV Bez ozbiljne
platforme, ljudi će naprsto
prestati pisatiIvana Vuković (Foto:
Privatna arhiva)Nataša Antulov (Foto:
Privatna arhiva)

Koji su osnovni problemi s kojima se dramski pisci suočavaju po pitanju radnih uvjeta?

Prije svega, potrebno je prepoznati ulogu dramskog pisca u procesu proizvodnje umjetničkih djela i onda odrediti kriterije toga što se sve plaća kada se plaća neki dramski tekst. Na to se nastavlja potreba za poticanjem inscenacija tekstova domaćih autorica, kao i za radom na vidljivosti domaćeg dramskog pisma. Važno je organizirati što više javnih čitanja, mentorskih susreta mladih pisaca s iskusnijim kolegicama, važno je poticati izdavaštvo i prijevode domaćeg dramskog pisma, važno je organizirati rezidencije za spisateljice. Svi na neki način očekuju da se genijalni dramski tekstovi izrode iz nečije sobe (koju spisateljica plaća najmanje 500 eura mjesečno), pa da onda taj jedan tekst pokrene cijeli val genijalnih tekstova, ali to se neće dogoditi. Bez ozbiljne platforme i plana, ljudi će naprsto promjeniti posao i prestati pisati.

Prije dvije godine SPID je objavio prvi strukovni cjenik u polju dramaturgije i izvedbenog pisanja. Kako se njegovo uvođenje odrazilo na položaj dramskih pisaca? Cjenik je omogućio da se razgovor o našim radnim uvjetima preseli s razine dojma na razinu dogovora. Izrađen je na temelju interne ankete među članovima udruge, kojom je utvrđeno da u našem kontekstu prevladavaju izrazite finansijske nejednakosti. Rad pisaca izvedbenih djela u potpunosti je prepusten tržištu i slobodnom ugovaranju. U tom smislu je potrebno raditi na tome da naš cjenik bude referentnim mjestom pregovora o honorarima. Također, bilo bi primjerice sjajno vidjeti dokument s opisom poslova glumica i redateljica. U trenutnoj situaciji neophodno je artikulirati područja borbe za poboljšanje uvjeta svih sudionika proizvodnog procesa.

Ovih ste dana preuzele vodeće funkcije u SPID-u. Na što se namjeravate fokusirati tijekom svojeg mandata?

Kao jedina specijalizirana udruga za dramske pisce, scenariste i dramaturge, SPID je prešao put od nove, relativno male udruge do udruge koja predstavlja značajnog i relevantnog sugovornika u kulturnom polju. Ono što nama kao novom Upravnom odboru predstoji je da učvrstimo poziciju SPID-a kao suvremene udruge koja aktivno prati potrebe struka koje okuplja i donosi potrebne promjene i podršku u tom smislu. Također, nastaviti ćemo provoditi i vrlo uspješne projekte pokrenute zadnjih par godina, a uskoro lansiramo i 'Parter ponedjeljkom', seriju podcasta koji iz društvene perspektive analiziraju filmove, serije i predstave domaće produkcije. Ono što ćemo sigurno nastaviti razvijati je suradnja s filmskim festivalima, a tu su i razna partnerstva na projektima kojima je cilj osvijestiti i educirati prvenstveno naše članstvo o njegovim pravima i uvjetima rada, poput aktualnog ciklusa radionica 'Aplauz ne plaća stanarinu'. Trenutačno je glavni cilj što više aktivirati članstvo, nastaviti ga pozivati na zajedništvo i solidarnost. Upravo te vrijednosti prepoznajemo kao preduvjet za jačanje naše pozicije u polju rada.

■ Lujo Parežanin

KVADRAT

Jedan od naših najvažnijih eksperimentalnih filmaša, konceptualni umjetnik i performer IVAN FAKTOR preminuo je u 71. godini života, objavljeno je početkom tjedna. Bio je osnivač galerije Kazamat u Osijeku, voditelj Performans art festivala i ravnatelj Gradske galеријe Osijek, a 2002. je predstavljao Hrvatsku na 25. bijenalu u São Paulu.

■ L. P.

Autor koji je obilježio naš eksperimentalni film (Foto: Jurica Galočić / PIXSELL)

Спектар једнакости

Стрип 'Доста је са ћутањем', настао у сарадњи Кристиана Ранђеловића, Петра Зелића и удружења Стрипотетке, јединствени је подухват у нашем контексту, јер се о теми интерсексуалности проговара као о дијелу свакодневице

У почетку не беше реч. Беше ћутање. Ћутање је препуно неизречене муке, бола и патње. Ћутање изолације, (авто)цензуре и неразумевања... ћутање зрео – да буде прекинуто.' И би тако. Помало неочекивано, али би прекинуто стрипом 'Доста је са ћутањем', инспирисаним причама интерсекс особа, из којега су ове уводне речи.

Али пре тога би и дефиниција: "интерсекс" је кровни термин за особе рођене са варијацијама полних карактеристика, хромозома и/или хормона који нису у складу са типичним дефиницијама мушких или женских.

Пре тога би и прича која је довела до стрипа, а она нас води од Кристијана Ранђеловића, председника Удружења XY Spektrum, косценаристе и прве видљиве интерсекс особе у Србији, ка Павлу Зелићу, иначе етаблираном сценаристи стрипова ('Дружина Дарданели'), а потом и до четири стрип ауторке – Јане Адамовић, Драгане Радановић, Данице Јевђовић и Ане Милојковић Оми. Њих ћемо одсад надаље звати Стрипотетке, по удружењу које су основале. Сви они скупа воде нас до издавача System Comics из Београда.

Тај пут је ишао и преко Француског института, некадашњег Француског културног центра у Београду, али је пре свега тога ишао преко подробнијег упознавања са интерсексуалношћу, јер осим Кристијана, нико од наведених није био доволно упућен у тему да би се упустио у иоле озбиљнију расправу, камоли у прављење стрипа.

'О интерсекс особама нисам знао ништа', признао је на промоцији стрипа 'Доста је са ћутањем' 25. октобра на Међународном сајму књига у Београду косценариста Павле Зелић, који је нагласио да му је Кристијан предочио проблематику, као и да се прављењем стрипа боре да се прекине тај зачарани круг ћутања. 'То је деловало баш као велики залогај, али стрип има ту моћ, има ту тајну формулу да допре до најразличитије публике – и до младих и до старијих – и да буде оригинално, инвентивно решење', објаснио је он те додао да је био велики изазов направити стрип који има подтекст, поруку 'која није нешто чиме се млати по глави, већ је некако суптилно и фино уплетена у наратив'.

Речено је на промоцији да је ово, уз један јапански, други такав стрип у свету. Та чињеница је донекле и кочила његове ауторе јер им је наметнула још већу одговор-

ност. 'То је стварно нешто изузетно. Кад се нађете у таквој позицији, помишљате шта све можете да урадите да будете достојни таквог једног задатка, и онда урадите најглупљу могућу ствар, што се мене тиче, и све натрпate у стрип – све што нам је пало на памет, сваку могућу ситуацију. Бојали смо се да је ово једина прилика', пристетио се Зелић и истакао да су велику улогу имале ауторке, односно Стрипотетке, које су биле те које су рекле да ликовима треба дати прилику да буду ликови, а не само неко ко декламује информације.

И би тако.

Јана Адамовић нагласила је да су, поред документације и ресурса о интерсексуалности добиле и јасна упутства како да третирају ликове у стрипу. 'Требало их је направити тако да буду интересантни, да читаоци лако са њима емпатишу, али да не буду другачији, да не буду превише израженији јер су они заправо свуда око нас, они су најобичнији људи који само носе ту неку своју судбину и носе се са тим тетром стигме и ћутања. То је био један од главних задатака. Желите да ваши протагонисти буду изузетни и да се разликују по својим физичким карактеристикама од осталих јер на тај начин такође шаљате сигнал публици да је то тај лик на који треба обрадити пажњу. Био је интересантан процес како доћи до те фине средине: направити занимљиве ликове, али опет подвушти то да су то заправо обични људи', објаснила је Адамовић.

Њена прича прати два родитељска пара који имају интерсекс бебе. Адамовић се трудила да болничке собе, ходнике и лекаре представи онаквима какви јесу. 'Таквим приступом приближавамо целу проблематику која може чак да делује и мало застрашујуће, али тако заправо схватите да је то само један аспект сасвим свакодневног нормалног живота и да то може да се деси било коме', рекла је.

Ана Милојковић нагласила је да је свака од ауторки желела да у стрип унесе неки део себе. Њена прича нагиње манга стилу јер сматра да би то интересовало децу тинејџерског узраста, пошто је и њен лик у том добу. 'Марија има ту дугу плаву косу и врећасту одећу и рађена је у хладним тоновима јер то треба да сигнализира да се она не уклапа међу своје другарице, али оне на крају нађу начин да разумеју Марију и помире се', представила је Ана свој лик. Истакла је да је студентима Академије за медије и комуникацију предложено неколико концепата Маријиног изгледа и да су сами студенти изабрали какав лик желе да се нађе у стрипу.

Искорак у сензибилизацији
о интерсексуалности

Прича Данице Јевђовић прати млади пар који је, како наводи, у сваком погледу испуњен и живи један сасвим обичан, свакодневан живот. Све се мења у моменту кад покушавају да добију дете јер у том трену откривају да један партнери има међуполни варијетет. 'И ту једноставно крећу проблеми у њиховом односу. Не због недостатка подршке и због било чега другог. Једноставно, кад такву ствар откријете у том животном добу од 30, 40 година, а да никад пре нисте ни сумњали у тако нешто, тешко је помирити се са тиме и решити проблем сам са собом', нагласила је Јевђовић.

Рад на овом стрипу утицао је и на повећање броја оних који самоуверено могу да причају о интерсексуалности и да, по потреби, представе тај проблем, на што је указала Моника Хусар из агенције КомуникАрт, која је преузела на себе медијску презентацију стрипа. 'Ви сад имате, уместо једне особе, један солидан кор, групацију људи који су на истој линији и који могу врло информисано да говоре о овој теми, не само на промоцијама књига и стрипа, већ и у неформалној комуникацији. Врло је важно да се та група шири', истакла је она.

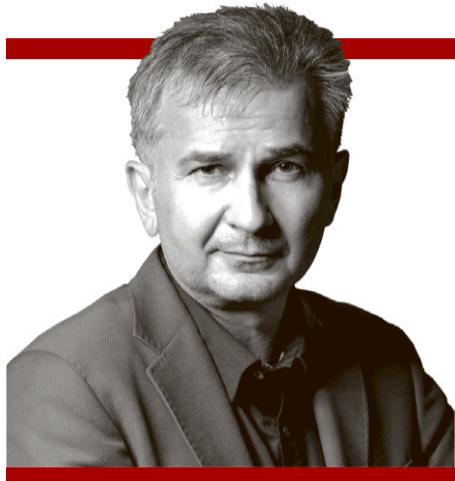
А стрип је идеално средство за привлачење људи у властите редове. Приче у овом стрипу у неку руку затварају животни циклус који почиње рађањем беба, наставља се њиховим растом и ступањем у тинејџерске године, а закључује паром средњих година који жели бебу, на што је указао и Кристијан Ранђеловић. Он је такође нагласио да је важно да овај стрип направи искорак ка свима који можда и не знају да у нашем окружењу, па чак и у нашим фамилијама постоје интерсекс особе, 'неко ко можда никад није ни открио да живи с тим варијететом'.

Процењује се да је око 1,7 посто људи интерсексуално. Ранђеловић истиче да то није много када је реч о процентима, али на разини популације Србије то значи да говоримо о око 135.000 људи. 'То су људи који се не препознају баш зато што постоје кругови ћутања које ми овим стрипом разбијамо', нагласио је он и додао да стрип треба делити како би се и други упутили и сазнали нешто о тој теми. На крају додајмо још реченицу – две Павла Зелића, које извлачимо из медијске брошуре за представљање стрипа: 'Доста је са ћутањем' је дело за које ми је част и одговорност да сам на њему радио и да сам кроз њега ја учио... и научио – како се, тимски и у хармонији синергије, једна овако тешка тема може изнети из понора личног и општег незнაња на пиједестал комуникативне и просветљене уметности.'

TV RAŠETANJE

Ubojstvo, napisao je

PIŠE Boris Rašeta

Dugo najavljivani 'Dosje Jarak' postavio je visoke standarde true crime žanra: slika, ton, montaža i režija su bez presedana i zaokružuju prvi dio priče o ubojstvu Ive Pukanića i Nike Franjića koje je svojedobno zatreslo regiju, a do danas nemamo odgovor na ključno pitanje: tko ga je naručio

**RTL Danas,
31. listopada, 19:00**

IVAN PENAVA rastegnuo osmijeh od uha do uha, pa se narugao kritičarima. Objasnio je kako slovo U na njegovom plakatu nije veliko, nego je identično svim drugim slovima. U pravu je, ako se gleda vertikalno, ali ako se gleda horizontalno, ono jest veliko. Pošteno gledano – ono je glupo. Kakva manguparija! Šaljivčina iz filmova braće FARRELLY, kako ih je sve nadmudrio, zeznuo je i šefa i stanicu i onih pet kilometara pruge... U RTL-ovu Danasu čujemo da naš šeret ostaje pri svom performansu, on je važniji od pijeteta prema žrtvama koje je potisnuo u peti plan. Penavina obješenjačka dosjetka po svojoj je logici slična nalazima Plenkovićeve komisije, koja je svojedobno iznjedrila 'salamonski' zaključak o 'dvostrukim konotacijama'. Jedne su konotacije čitamo li vertikalno, druge horizontalno. Dvostrukih konotacija, međutim, nema. U Drugom svjetskom ratu posve su nedvosmislene, inače bi i Penava stavio ušato U, ali ga se on srami, kao i u Domovinskom: FRANJO TUĐMAN u više je javnih nastupa HOS prozvao kao paravojnu postrojbu na daljinskom upravljaču kos-a, čiji je cilj kompromitacija Hrvatske kao ustaške države. Ovo Penavino neušato U jedva da zasluzu pažnju, no proizvelo je više buke nego cijela serija afera teških više milijardi kuna. Po našem mišljenju veći je skandal u činjenici da netko žrtve zloupotrebljava u političke svrhe, a to naši političari rade sa svima, od Jasenovca do Bleiburga, od Vukovara do Srebrenice, umanjujući ili uvećavajući broj žrtava (svejedno), što je žalosno i izaziva tugu i zgražanje. To je njihova druga, zagrobna viktimizacija, no naše su političke penave vazda spremne ukrasti šou i to im uvijek polazi za rukom. Sve te problematične insignije, pjesme i simbole lakše će riješiti kombinacija visokih novčanih kazni, međunarodne higijenske mjere (naročito one koje propisuju Uefa, Fifa i druge sportske federacije) i duga, ustajna prosvjetiteljska akcija na svim razinama vlasti i obrazovnog sustava, nego zatvorske kazne. Uefa, za razliku od PLENKOVIĆA, ne zna što su 'dvostrukе konotacije' pa će u tom smislu njene mjere biti puno efektnije od vladinih sofizama.

**San snova, RTL,
31. listopada, 20:15**

KRISTINA, vrati se, sve ti je oprošteno! Skuvaćemo ti paštašutu! Ele, otkako je ARIJA RIZVIĆ (Kristina Ćuk) nestala iz serije 'San snova' zajedno sa svojim vremešnim duvegijom, živahnim starčićem FRANOM LASIĆEM (Rudolf Herman), serija je ljosnula kat-dva. Ali nestanak je privremen, ne uzbudujte se, vratit će se, razgovarali smo s odgovornim licima. 'San snova' nije 'Dinastija', ali je za-

bavna, šašava nanizanka prožeta osebujnim humorom, dobrim dijelom proizvedenim u glavi EMIRA HADŽIHAFIZBEGOVIĆA. Slavni je glumac, čini se, čvrsto uvjeren da mu je to životna uloga, pa se otrgnuo s autorskog lanca i solira li ga solira. Oslanja se pritom na scenarij, ali ga se ne drži kao pijan plota pa je proizveo svoj jezik, skoro pa idiom, vrckast i osebujan, ni nalik nekom drugom jeziku – i to vašem kritičaru zvuči urnebesno. Lud je k'o šlapa: upropasti sve čega se dotakne, a narativ mu je kombinacija Švejka i Tetke iz 'U raljama života' (SEMKA SOKOLOVIĆ-BERTOK). Bujica budalaština prožetih njegovom 'logikom' nezaustavljava je i vodi ga iz nevolje u nevolju. Kad njegova sina na sudu zamole da jednom riječju opiše oca, on će kao iz topa kazati: 'Budala!' I to je to – Hadžihafizbegović je utjelovio paradigmatsku narodsku benu koja sanja da postane bogata preko noći i to zahvaljujući sinu fudbalera. Ulogu života u ovoj seriji, koju je kritika loše primila, ali je gledana, svakako je ostvario i ZLATAN ZUHRIĆ ZUHRA (Bubalo) čiji je karakter majstorski profiliran, a tajnica PETRA DUGANDŽIĆ (Višnja) nadopunjuje ga dojmljivo inteligentnom glumom. Ipak, za držanje pažnje u 180 epizoda treba nam opako intrigantan lik, bez toga ne ide. Sad se lijepo uočava pronicljivost onog sineasta (tko je to bio – HITCHCOCK ili FORD?) koji je konstatirao da je film napet onoliko koliko mu je jak glavni negativac. Ariju Rizvić u tom smislu ne može zamijeniti ni jedan drugi lik, stoga, ponavljamo – neka se vrati što prije da vidimo nastavak pируeta, salta i svih drugih figura koje ta klizačica po ledu manekenske egzistencije izvodi iz epizode u epizodu.

**Dnevnik, Nova TV,
2. studenog, 19:00**

SABINA TANDARA KNEZOVIĆ uspjela je iz IVICE TODORIĆA iscijediti priznanje da će tri mjeseca prije izbora predstaviti svoju stranku, ali je kod tema vezanih za arbitražu u Washingtonu propustila postaviti ključno pitanje: kako će Ivica Todorić dokazati da mu je Agrokor otet, s obzirom na to da je dobrovoljno potpisao izjavu kojom kompaniju daje državi? To je pitanje svih pitanja, ali ga nismo čuli. Todorić zapravo nije meritorno odgovorio ni na jedno – sav posao oko međunarodne arbitraže vezane za njegov problem odradili su odvjetnici. Traži li on odštetu za ukupnu vrijednost Agrokora ili za vrijednost umanjenu za dugove? Je li mu država obećala udio u novom trgovачkom društvu, koliki, i što je s njim bilo? Ukratko, iz poduljeg razgovora izašli smo obogaćeni samo za jednu novu spoznaju – zapravo, za potvrdu stare najave – one o novoj stranci, koja će vjerojatno biti marginalna, ali ajde Mujo da je više vojske. No sve to i nije toliko do novinarke koliko do Todorića, koji nije uvjerljiv, argumentiran sugovornik. On kaže da je Vlada počinila zločin prema njemu. To vapi za potpitanjem – koji zločin,

Andrija Jarak na promociji dokumentarnog serijala 'Dosje Jarak'
(Foto: Željko Hladika/PIXSELL)

cime ga argumentirate, ali na te čemo se odgovore od Todorića načekati.

**Dosje Jarak, RTL,
2. studenog, 22:30**

DUGO najavljivani 'Dosje Jarak' postavio je visoke standarde true crime žanra: slika, ton, montaža i režija bez presedana su na našim TV kanalima i zaokružuju prvi dio priče o ubojstvu IVE PUKANIĆA i NIKE FRANJIĆA koje je svojedobno zatreslo regiju, a do danas nemamo odgovor na ključno pitanje: tko ga je naručio? Većina sugovornika zaključila je da odgovore treba tražiti u Crnoj Gori i Švicarskoj, odnosno da je zločin smislila osovina MILO ĐUKANOVIĆ – STANKO SUBOTIĆ CANE – SRTEMEN JOCIĆ (znan i kao Joca Amsterdam). Jocić i Subotić su oslobođeni, a Milu nije ni suđeno. 'Đukanović je od Crne Gore napravio malu Kolumbiju na Balkanku, sa velikim dometima', rekao je biznismen RATKO KNEŽEVIĆ. Pukanićeva kći i prijatelji vjeruju, međutim, da je naručitelj bio netko naš. 'Nikako se ne mogu oteti dojmu da je ubojstvo naručio netko iz Hrvatske', rekla je Pukanićeva kći. Možda se u narednoj epizodi približimo odgovoru. Ubojstvu Pukanića posvećene su prve dvije epizode, treća istražuje ubojstvo IVANE HODAK, dok je četvrta posvećena pterostrukom ubojici, generalu IVANU KORADEVU. 'Na ovom sam projektu radio 14 mjeseci i ovo je kruna moje karijere. Bilo je to stotinu sati arhivskog materijala, prošao sam tisuću stranica sudske spisa, donosimo nove detalje oko slučaja ubojstva Ive Pukanića. Sretan sam što sam mogao raditi ovaj projekt', rekao je autor serijala ANDRIJA JARAK. DARIO TODOROVIĆ redatelj je i scenarist, a istraživačka novinarka MARIJANA ČIKIĆ, direktor fotografije je LUTVO MEKIĆ, montažerka IVANA ROGIĆ. Čestitke autoru i ekipi za prvu epizodu, izvrstan posao u Zagrebu! ■

SA SVAKIM HELJUTO DIJELIS... ✓

DANI SRPSKE KULTURE
9. — 25. 11. 2023.

GALERIJA SKD PROSVJETA
Preradovićeva 21
GALERIJA FORUM
Teslina 16

kustosica: Nada Beroš

Željko Badurina
Breda Beban
Boris Bućan
Branka & Branko
Cvjetičanin
Tanja Dabo
Nedeljko Dragić
Jovica Drobnjak
Momčilo Golub
Igor Grubić
Božena Končić
Badurina

Davor Konjikušić &
Nika Petković
Bane Milenković
Bojan Mrđenović
Saša Mesić &
Boris Bućan
Dan Oki /
Slobodan Jokić
Ivana Popović
Mio Milisav
Vesović

Partneri

Željko Badurina, *Pola Srbin / pola Hrvat*, iz ciklusa *Post-art*, 2005.